

ใบรับรองวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต (การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)

ปริญญา

การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การประกอบอาชีพของเกษตรกรในโครงการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรที่เคยทำไร่เลื่อนลอย ในอำเภอเชียงเงิน จังหวัดหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

The Occupation of Farmers in Land Allocation Program for the Shifting Cultivation of Farmers in Xieng Ngeun District, Luangprabang Province, Lao People's Democratic Republic

นามผู้วิจัย นายสมเสมอ ดวงดาว

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ศาสตราจารย์โสภณ ทองปาน, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์ลลิต์ กาวิตะ, Ph.D.)

ประธานสาขาวิชา

(รองศาสตราจารย์เรืองไร โตกฤษณะ, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การประกอบอาชีพของเกษตรกรในโครงการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรที่เคยทำไร่เลื่อนลอย
ในอำเภอเชียงเงิน จังหวัดหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

The Occupation of Farmers in Land Allocation Program for the Shifting Cultivation of Farmers
in Xieng Nguen District, Luangprabang Province, Lao People's Democratic Republic

โดย

นายสมเสมอ ดวงดาวง

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต(การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)

พ.ศ. 2551

สมเสมอ ดวงดาว 2551: การประกอบอาชีพของเกษตรกรในโครงการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกร
ที่เคยทำไร่เลื่อนลอยในอำเภอเชียงเงิน จังหวัดหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (การใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน)
สาขาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน โครงการสหวิทยาการระดับ
บัณฑิตศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก: ศาสตราจารย์โสภณ ทองปาน, Ph.D. 87 หน้า

การศึกษากครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน
การประกอบอาชีพ และรายได้ของครัวเรือน และความตระหนักถึงผลของทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
ต่อการทำกินของเกษตรกรที่ประกอบอาชีพในโครงการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรที่เคยทำไร่เลื่อนลอย
ในอำเภอเชียงเงิน จังหวัดหลวงพระบาง ส.ป.ป. ลาว

ตัวอย่างในการศึกษา คือ เกษตรกรที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินจำนวน 50 ครัวเรือน จากทั้งสิ้น
100 ครัวเรือน ที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินในบ้านแอ่นสะหวัน การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสุ่มอย่าง
ง่ายโดยการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยอาศัยการวิเคราะห์ด้วย ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย

ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกรได้รับการจัดสรรที่ดินครอบครัวละ 3 เฮกตาร์ และได้มีการใช้ประโยชน์
ที่ดินในการทำการผลิต เช่น พื้นที่ทำไร่ เฉลี่ยครอบครัวละ 1.54 เฮกตาร์ พื้นที่ปลูกไม้ยืนต้น เฉลี่ยครอบครัวละ
0.80 เฮกตาร์ ที่ดินที่เหลือใช้เป็นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ว่างเปล่า ชนิดพืชที่เกษตรกรนิยมเพาะปลูกในปัจจุบัน
(ปี พ.ศ. 2549) ได้แก่ ลูกเดือย ข้าวไร่ งาม ถั่วแขก และข้าวโพดพันธุ์พื้นเมือง โดยมีเนื้อที่เพาะปลูกเฉลี่ย 0.66,
0.63, 0.47, 0.25 และ 0.20 เฮกตาร์ต่อครอบครัว ตามลำดับ และผลผลิตที่ได้จากลูกเดือย ข้าวไร่ งาม ถั่วแขก
และข้าวโพดพันธุ์พื้นเมืองเฉลี่ย 1,058, 814, 652, 634 และ 484 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ ตามลำดับ และยังพบอีกว่า
เกษตรกรมีการเลี้ยงสัตว์ชนิดต่างๆ เช่น เป็ด/ไก่ สุกร วัว และควาย โดยเฉลี่ยมีจำนวน 14.48, 3.05, 7.71 และ
8.83 ตัวต่อครอบครัว ตามลำดับ รายได้ส่วนใหญ่ของเกษตรกรได้จากการปลูกพืช ในปีพ.ศ. 2549 เกษตรกร
มีรายได้มากกว่ารายจ่าย โดยมีเงินเหลือเก็บออมโดยเฉลี่ย 1,536,000 กีบต่อครอบครัว ลักษณะการปลูกพืช
ของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นลักษณะการปลูกพืชร่วม คิดเป็นร้อยละ 84.00 และส่วนใหญ่จะพักพื้นที่เพาะปลูก
เป็นเวลา 3 ปี ในการทำการผลิตเกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาในเรื่องเกี่ยวกับน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตร และ
เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความตระหนักถึงผลของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
ต่อการทำกินโดยเฉพาะการใช้ที่ดินและในเมื่อมีความตระหนักเช่นนี้ ก็จะทำให้มีการใช้ทรัพยากรในพื้นที่นี้
ได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

Somsameu Douangdavong 2008: The Occupation of Farmers in Land Allocation Program for the Shifting Cultivation of Farmers in Xieng Ngeun District, Luangprabang Province, Lao People's Democratic Republic. Master of Science (Sustainable Land Use and Natural Resource Management), Major Field: Sustainable Land Use and Natural Resource Management, Interdisciplinary Graduate Program. Thesis Advisor: Professor Sopin Tongpan, Ph.D. 87 pages.

This research had the objectives to 1) study the general socio-economic, 2) the occupation and income of the household and 3) the awareness of the importance to the natural resource and environment for the occupation of the farmers in Land Allocation Program for the Shifting Cultivation of Farmers in Xieng Ngeun District, Luangprabang Province, Lao PDR.

The farm samples of this research were the farmers of 50 households from the total of 100 households that were acquired land allocation in Ansvane Village. The data were collected through simple random sampling technical by the interviews and analysis data by descriptive method in percent and average.

The results of this study showed that, each household were acquired total land allocation 3 hectare and the average area used for agricultural activities 1.54 hectare and trees 0.80 hectare per household. Sample farmers planted many crops such as job's tears, upland rice, sesame, bush bean and native corn the planted area of each crop average was 0.66 0.63 0.47 0.25 0.20 hectares respectively. The average yield of job's tears, upland rice, sesame, bush bean and native corn was 1.058, 814, 652, 634, 484 kg per hectare respectively. Sample farmers also raised livestock such as chickens and ducks, pig, cattle and buffalo. The average of chickens and ducks was 14.48, pig was 3.05, cattle was 7.71 and buffalo was 8.83 per household. The most income was get from agricultural activities. Sample farmers had income more than expenses so they had average saving money amount 1,536,000 kip per household. Eighty four percents were intercropping planting and stoped cropping plant area in 3 years. Majority of sample had a problem about on water shortage of crop and livestock raise. Sample farmers were comprehended for the realization to natural resource and environment especially to land use. Which lead to the realization of natural resource usage in the village to be sustainable in the future.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ศึกษาค้นคว้าสำเร็จได้ด้วยความอนุเคราะห์สนับสนุนเป็นอย่างดีจาก ศาสตราจารย์ ดร. โสภณ ทองปาน อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก และรองศาสตราจารย์ ดร. ลิลลี่ กาวิฑฐ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม เป็นอย่างสูง ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและตรวจทานแก้ไขเอกสารงานการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้สำเร็จลงไปด้วยดี และขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. จวงจันทร์ คงพัทธา ผู้แทนบัณฑิตวิทยาลัย และศาสตราจารย์ ดร. จริญญา จันทลักษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ได้กรุณาให้คำชี้แนะเพิ่มเติมและตรวจแก้ไขจนวิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้อย่างสมบูรณ์ จึงขอกราบขอบพระคุณครูอาจารย์ทุกท่านที่กล่าวนามมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่แผนกกิจกรรมและป่าไม้หลวงพระบาง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่สำนักส่งเสริมกิจกรรมและป่าไม้อำเภอเชียงเงิน จังหวัดหลวงพระบาง ทุกๆ ท่าน ที่ได้อำนวยความสะดวกให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูลในพื้นที่ที่ทำการศึกษา และเกษตรกรบ้านแอนสะหวัน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาในครั้งนี้

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ภรรยา และญาติพี่น้อง ตลอดจนเพื่อน พี่ น้อง และทุกท่านในครอบครัวของข้าพเจ้า รวมทั้งผู้ที่มีพระคุณที่ได้เฝ้าเลี้ยงดูมาไว้ ณ ที่นี้ทุกท่าน สำหรับการสนับสนุนทั้งค่าใช้จ่ายในระหว่างการศึกษาและให้การช่วยเหลือ ตลอดไปจนถึงความรัก ความห่วงใย และให้กำลังใจด้วยดีเสมอมา

สุดท้ายนี้ ขอขอบพระคุณสำนักงานความร่วมมือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศ (Thai International Cooperation Agency) ที่ให้การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่ข้าพเจ้า และขอขอบพระคุณคณาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ตลอดจนผู้มีพระคุณทุกท่าน ข้าพเจ้าหวังอย่างยิ่งว่า วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์แก่งานที่เกี่ยวข้อง นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไป

สมเสมอ ดวงดาว

ตุลาคม 2551

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
นิยามศัพท์	5
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	6
กฎหมายว่าด้วยที่ดินแห่ง ส.ป.ป.ลาว	6
คำรัฐว่าด้วยการจัดตั้งประตบัติกฎหมายว่าด้วยที่ดินแห่ง ส.ป.ป.ลาว	7
คำรัฐว่าด้วยการกำหนดแผนจัดภูมิลาเนา	8
กฎหมายว่าด้วยกสิกรรมแห่ง ส.ป.ป.ลาว	8
ผลงานวิจัยและการศึกษาที่เกี่ยวข้อง	9
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	13
วิธีการเก็บข้อมูล	13
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	14
บทที่ 4 ผลการศึกษาและวิจารณ์	15
สภาพเศรษฐกิจ สังคมของอำเภอเชียงเงิน	15
ผลการศึกษา	24
บทที่ 5 สรุปและข้อเสนอแนะ	66
สรุปผลการศึกษา	66
ข้อเสนอแนะ	69

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

71

ภาคผนวก

74

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

87

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	สถิติเนื้อที่ไร่เลื่อนลอยจังหวัดหลวงพระบาง ระหว่างปี ค.ศ. 1990 ถึงปี ค.ศ. 2004	3
2	แสดงจำนวนประชากรแยกตามเพศและอายุ อำเภอเชียงเงิน จังหวัดหลวงพระบางในปี ค.ศ. 2000	22
3	แสดงข้อมูลลักษณะทางสังคมของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างประชากรหมู่บ้านแอนสะหวัน อำเภอเชียงเงิน จังหวัดหลวงพระบาง	27
4	แสดงข้อมูลช่วงเวลาที่เข้ามาประกอบอาชีพและเหตุผลและโยกย้ายมาจากที่ใดและใช้พื้นที่เพาะปลูกเป็นเวลาที่ปีถึงจะมีการย้าย หรือ เปลี่ยนที่ทำการเพาะปลูกของครัวเรือนตัวอย่าง	29
5	แสดงขนาดเนื้อที่และลักษณะที่ดินที่ได้รับการจัดสรรของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	31
6	แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร	31
7	แสดงข้อมูลสาเหตุที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินและการประกอบอาชีพหลังจากได้รับการจัดสรรที่ดินของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	32
8	แสดงชนิดพืชที่ครัวเรือนตัวอย่างปลูกเมื่อเข้ามาอยู่ในโครงการ	34
9	แสดงข้อมูลชนิดพืชที่ปลูกอยู่ปัจจุบัน (พ.ศ. 2549) และขนาดเนื้อที่ทำการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิดของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	35

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
10	แสดงข้อมูลการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างในปี พ.ศ. 2549	37
11	แสดงข้อมูลผลผลิตของพืชแต่ละชนิดของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	39
12	แสดงผลผลิตการปลูกพืชในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	40
13	แสดงข้อมูลสัตว์เลี้ยงในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	41
14	แสดงข้อมูลรายได้จากการปลูกพืชของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	43
15	แสดงรายได้จากการขายสัตว์เลี้ยงของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	44
16	แสดงข้อมูลรายได้จากการหาของป่าของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	45
17	แสดงรายได้จากการไปรับจ้างทั้งในและนอกพื้นที่	46
18	แสดงฐานะความเป็นอยู่ปัจจุบันของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	48
19	แสดงสภาพความเป็นอยู่และรายได้ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับการทำไร่เลื่อน ลอยในพื้นที่เดิม	49
20	แสดงเงินออมและหนี้สินของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	50
21	แสดงเงินออมในแต่ละปีของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	50
22	แสดงปัญหาในการทำการผลิตและการแก้ไขปัญหาการทำกินในอนาคต	51

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
23	แสดงความต้องการของเกษตรกรที่อยากให้ทางรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือในการทำกิน	52
24	แสดงลักษณะการปลูกพืชของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	53
25	แสดงข้อมูลการพักพื้นที่ปลูกในบางปีของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	54
26	รายได้ของครัวเรือนจากการปลูกพืช สัตว์เลี้ยงและอาชีพเสริมในปีการผลิต 2549/2550 ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	56
27	แสดงรายจ่ายในครัวเรือนและใช้ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ปีการผลิต 2549/2550 ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	57
28	แสดงรายได้จากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์และรายได้เสริมในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2545– 2549) ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	59
29	แสดงรายจ่ายในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2545 – 2549) ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง	60
30	แสดงความตระหนักเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	64

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่ประเทศลาว	17
2	แผนที่การปกครองท้องถิ่นจังหวัดหลวงพระบาง	18
3	แสดงอาณาเขตของจังหวัดหลวงพระบาง สาธารณะรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	19

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นประเทศที่มีลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขา และส่วนมากจะอยู่ในเขตภาคเหนือ ประชากรส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกรรม โดยพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ และรูปแบบในการทำกินคือ การทำไร่เลื่อนลอย โดยเข้าทำกินในที่ดินป่าไม้ของรัฐ และเมื่อที่ดินหมดความอุดมสมบูรณ์ก็ย้ายที่ทำกินไปเรื่อยๆ ซึ่งนำไปสู่การตัดไม้ทำลายป่าเป็นบริเวณกว้างเพื่อประกอบอาชีพ ทำให้เนื้อที่ป่าไม้ลดน้อยลง ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม และเป็นสาเหตุทำให้เกิดภัยพิบัติทางธรรมชาติอยู่หลายพื้นที่ของประเทศ เช่น แห้งแล้ง น้ำท่วม ดินถล่ม แหล่งน้ำตื้นเขิน สภาพภูมิอากาศผันแปร และสัตว์ป่าขาดที่อยู่อาศัย เป็นต้น (กระทรวงกลาโหม และป่าไม้, 2005) จากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรทำให้ความต้องการที่ทำกินเพิ่มขึ้น แต่เนื่องจากที่ดินทำกินมีจำกัด และเป็นปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตของประชากรในชนบท การใช้ทรัพยากรเหล่านี้นับวันจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ และประกอบกับโครงสร้างทางการเกษตรจากระบบเพื่อยังชีพมาเป็นระบบเพื่อการค้า (กัญจน์ จรเพ็ง, 2544) ซึ่งก็เป็นปัญหาในการขาดแคลนที่ทำกิน ทำให้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้เพื่อขยายพื้นที่ทำกินเพิ่มขึ้นทุกปี เป็นสาเหตุทำให้ทรัพยากรป่า และสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม

จังหวัดหลวงพระบางเป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่จุดศูนย์กลางของภาคเหนือของประเทศมีเนื้อที่ทั้งหมด 1,687,500 เฮกตาร์ เท่ากับร้อยละ 7.10 ของเนื้อที่ทั้งหมดของประเทศ ลักษณะของภูมิประเทศเป็นเขตภูเขาและเนื้อที่ประมาณร้อยละ 85.00 ของเนื้อที่ทั่วทั้งจังหวัดพื้นที่เป็นเขตภูเขาพื้นที่ราบที่สามารถขยายเป็นเนื้อที่นา มีจำนวนจำกัด (แผนกสถิติ และป่าไม้จังหวัดหลวงพระบาง, 2002) จังหวัดหลวงพระบางประกอบไปด้วย 11 อำเภอ มีประชากรทั้งหมดใน ปี ค.ศ. 2005 ประมาณ 405,949 คน อัตราเพิ่มขึ้นของพลเมืองประมาณร้อยละ 1.10 ต่อปี มีความหนาแน่นของประชากร 24 คน ต่อ ตารางกิโลเมตร ในปี ค.ศ 2005 เป็นจังหวัดลำดับที่ 4 ในด้านอัตราความหนาแน่นของประชากรในประเทศ จังหวัดหลวงพระบางประชากรประกอบด้วย 3 ชนเผ่าใหญ่คือ ลาวลุ่มร้อยละ 36.5 ลาวเทิงร้อยละ 46.5 และลาวสูงร้อยละ 17 การดำรงชีวิตของประชาชนส่วนใหญ่ทำการเกษตรเป็นหลัก โดยเฉพาะประกอบอาชีพทำไร่ ซึ่งมีจำนวนครอบครัวที่ประกอบอาชีพ

ดังกล่าวใน พ.ศ. 2005 ถึง 38,301 ครัวเรือน นอกนั้นยังมีการประกอบอาชีพทำนา 10,172 ครัวเรือน ทำไร่ 4,337 ครัวเรือน ประกอบการบริการ 4,739 ครัวเรือน และอาชีพค้าขายและอื่นๆ 7,716 ครัวเรือน (แผนกแผนการ และการลงทุน จังหวัดหลวงพระบาง, 2005) การทำการเกษตรยังอาศัยธรรมชาติ และผลผลิตที่ได้ขึ้นเพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน ซึ่งเป็นลักษณะการเกษตรแบบพอเพียง เครื่องมือในการทำการผลิตยังล้าหลัง ประสิทธิภาพของการผลิตต่ำ ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนยังมีความยุ่งยาก และระดับชีวิตความเป็นอยู่โดยรวมแล้วยังต่ำ ระดับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนระหว่างตัวเมือง และชนบท มีความแตกต่างกันมากทางด้านเศรษฐกิจ

ในปี ค.ศ. 1990 มีเนื้อที่ทำไร่เลื่อนลอย 60,190 เฮกตาร์ แต่มาถึงในช่วงปี ค.ศ. 2004 เนื้อที่ทำไร่เลื่อนลอยลดลงถึง 23,601 เฮกตาร์ แต่ปีนั้นจะเป็นเนื้อที่บุกรุกเพิ่มใหม่ แต่จำนวนเพิ่มนั้นจะถูกจำกัดมีไม่มากเหมือนกับแต่ละปีก่อนๆ ทั้งนี้จะเป็นเพราะสภาพป่าที่เหมาะสม และระยะทางอยู่ไม่ไกลจะมีจำกัด ตั้งแต่ปี 1990 ถึง 2004 มีเนื้อที่ป่าถูกบุกรุกรวม 598,845 เฮกตาร์ จากจำนวนเนื้อที่ทั้งหมดของจังหวัด 1,687,500 เฮกตาร์ และจะเห็นได้ว่าในแต่ละปีมีจำนวนลดลง ในแต่ละปีเนื้อที่ป่าไม้ถูกทำลายลงอย่างมากไม่ต่ำกว่าปีละ 23,601 เฮกตาร์ (ตารางที่ 1) อันเนื่องมาจากนโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการจัดสรรที่ดินทำกินแก่ประชาชน โดยเฉพาะเป็นเขตนอกพื้นที่ป่า จากสถิติการทำไร่เลื่อนลอยในจังหวัดหลวงพระบางพบว่า มีการทำไร่เลื่อนลอยลดลงโดย ปี ค.ศ. 1990 มีการทำไร่เลื่อนลอยถึง 60,190 เฮกตาร์ ในขณะที่ปี ค.ศ. 2004 เหลือ 23,601 เฮกตาร์ ซึ่งอาจเป็นเพราะนโยบายของรัฐที่จัดสรรที่ดินทำกินแก่ประชาชนในพื้นที่ป่าให้ประชาชน ทั้งนี้เพื่อปกป้องรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้มีความสมดุล พร้อมทั้งเป็นการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบทให้ดีขึ้น (แผนกสถิติกรม และป่าไม้ จังหวัดหลวงพระบาง, 2005)

อำเภอเชียงเงินเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดหลวงพระบางที่ตั้งอยู่เขตภูเขาและมีปัญหาจากการทำไร่เลื่อนลอย เนื่องจากประชาชนส่วนมากมีอาชีพทำไร่เลื่อนลอย ซึ่งมีการบุกรุกป่าในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก ปี ค.ศ. 1993 รัฐบาลได้จัดสรรที่ดินทำกินให้ประชาชนเขตดังกล่าวเป็นอันดับแรกของประเทศ เพื่อเป็นต้นแบบให้แก่ท้องถิ่นอื่นๆ ของ ส.ป.ป. ลาว

ตารางที่ 1 สถิติเนื้อที่ไร่เลื่อนลอยจังหวัดหลวงพระบาง ระหว่างปี ค.ศ. 1990 ถึง ปี ค.ศ. 2004

ปี	จำนวนเนื้อที่ไร่เลื่อนลอย (เฮกตาร์)
1990	60,190
1991	58,771
1992	58,150
1993	54,000
1994	49,345
1995	37,221
1996	35,312
1997	34,575
1998	32,829
1999	34,171
2000	33,835
2001	30,900
2002	28,158
2003	27,788
2004	23,601
รวม	598,845

ที่มา: แผนกกลไกกรรมและป่าไม้จังหวัดหลวงพระบาง (2005)

รัฐได้มีการเข้าไปบริหารจัดการพื้นที่ที่ถูกบุกรุก และได้มีการวางแผนการใช้ที่ดินเขตดังกล่าวซึ่งได้เริ่มมีการจัดทำในปี 1995 โดยการจัดสรรที่ดิน และมอบดิน มอบป่าบางส่วนให้แก่ครอบครัวเกษตรกรที่มีอาชีพทำไร่เลื่อนลอยได้นำไปใช้เพื่อทำการเกษตรกรรมแต่ไม่สามารถนำที่ดินไปขาย หรือ โอนที่ดินให้คนอื่น และหมู่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบการคุ้มครองนำใช้ ซึ่งมีที่ดินด้านกลไกกรรมสำหรับปลูกพืช 2-3 เฮกตาร์ ต่อครอบครัว และที่ดินป่าไม้ 100-500 เฮกตาร์ ต่อหมู่บ้าน (สภาแห่งชาติ, 1989) เพื่อนำไปใช้เป็นที่ทำการเกษตรกรรมแบบถาวรเพื่อป้องกันไม่ให้เข้าไปบุกรุกทำการถางป่าพื้นที่ใหม่เพื่อทำไร่อีก ถึงแม้ว่าสภาพการถางป่าทำไร่ได้ลดลง แต่ก็เกิดมีการบุกรุกถางป่าทำไร่เพิ่มอีก เนื่องจากความไม่มั่นคงของตลาดสินค้า ถ้าปีไหนตลาดมีความต้องการสูง

ประชาชนก็มีชีวิตที่ดีขึ้น แต่บางปีตลาดไม้ดีผลผลิตก็ไม่ได้จำหน่าย ทำให้ชีวิตการเป็นอยู่พบกับความยุ่งยาก และไม่พอเพียงต่อการยังชีพ เกิดการเป็นหนี้สิน และ การจัดสรรที่ดิน มอบดินมอบป่าก็ยังมีปัญหาอยู่ เพราะว่าเป็นกลไกกลหนึ่งที่จะเอื้อก่อน (กระทรวงกลาโหม และป่าไม้, 2005) ที่อาจจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตของเกษตรกรจากเดิมที่เคยทำไร่ต้องปรับเปลี่ยนมาทำอย่างอื่นแทนเช่น ทำการผลิตเพื่อการค้าคือ การทำนาข้าว ปลูกพืชเพื่อเป็นเศรษฐกิจ เช่น ปลูกข้าวโพด ชากาแฟ เลี้ยงสัตว์ และอื่นๆ และพื้นที่บางส่วนก็ได้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูพื้นที่ใหม่เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้ได้อย่างยั่งยืนและให้กลายเป็นป่าที่มีสภาพสมบูรณ์ในอนาคต

จากแผนงานยุติการถางป่าทำไร่ และจัดสรรอาชีพคงที่ โดยการหันเอาประชาชนที่ทำไร่เปลี่ยนมาทำอาชีพเกษตรกรรมเพื่อปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อแก้ไขความยากจนของเกษตรกร ฉะนั้นจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการประกอบอาชีพของเกษตรกรในโครงการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรที่เคยทำไร่เลื่อนลอยที่ได้รับการจัดสรรที่ดินที่ได้บุกรุกจากการทำกินอยู่ก่อน และได้เข้าทำกินอยู่ในโครงการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรที่เคยทำไร่เลื่อน ซึ่งโครงการดังกล่าวได้เริ่มปฏิบัติมาตั้งแต่ ปี 1995

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทราบสภาพทั่วไปทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือนในพื้นที่
2. เพื่อทราบการประกอบอาชีพ และรายได้ของครัวเรือนในโครงการ
3. เพื่อทราบความตระหนักถึงผลของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมต่อการทำกิน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อมูลจะเป็นประโยชน์แก่อนุชนที่เกี่ยวเนื่องที่จะดำเนินการตามโครงการนี้ในพื้นที่อื่นๆ และยังเป็นประโยชน์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่จะให้คำแนะนำแก่เกษตรกรที่ยังทำไร่เลื่อนลอย ทั้งชนิดพืชที่ปลูก และการอนุรักษ์ดิน และน้ำ

นิยามศัพท์

การจัดสรรที่ดิน หมายถึง การจัดแบ่งที่ดินในโครงการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกร ประมาณครัวเรือนละ 2 ถึง 3 เฮกตาร์

ไร่เลื่อนลอย หมายถึง พื้นที่ที่เป็นป่าของรัฐที่ถูกประชาชนเข้าไปบุกรุกทำกิน และในเมื่อที่ดินดังกล่าวหมดความสมบูรณ์ ก็ย้ายไปบุกรุกพื้นที่ป่าแห่งใหม่เพื่อทำเป็นพื้นที่ทำกินอีกและทำอย่างนี้ไปเรื่อยๆ

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ในการศึกษาการประกอบอาชีพของเกษตรกรในโครงการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรที่เคยทำไร่เลื่อนลอยในอำเภอเชียงเงิน จังหวัดหลวงพระบาง ส.ป.ป.ลาว ได้ตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในการศึกษานี้ ซึ่งจะอธิบายและสรุปเรื่องตามลำดับดังนี้ คือ

1. กฎหมายว่าด้วยที่ดินแห่ง ส.ป.ป.ลาว
2. คำรู้ว่าการจัดตั้งประติบัติกฎหมายว่าด้วยที่ดินแห่ง ส.ป.ป. ลาว
3. คำรู้ว่าการกำหนดแผนจัดภูมิลำเนา
4. กฎหมายว่าด้วยกสิกรรมแห่ง ส.ป.ป.ลาว
5. ผลงานวิจัย และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

กฎหมายว่าด้วยที่ดินแห่ง ส.ป.ป.ลาว

ตามกฎหมายว่าด้วยที่ดินแห่ง ส.ป.ป.ลาว นั้นได้ระบุสาระสำคัญหลายประการ โดยมีเนื้อหา ดังต่อไปนี้

ตามกฎหมายว่าด้วยที่ดินได้ระบุไว้ว่า ที่ดินในขอบเขตทั่วประเทศนั้นได้จัดแบ่งออกเป็น 3 เขต ได้แก่ เขตทุ่งราบเพียง ภูเพียง และเขตภูคอย ซึ่งใน 3 เขตดังกล่าวก็จะประกอบด้วย เขตตัวเมือง เขตชนบท เขตเศรษฐกิจเฉพาะ และเขตเศรษฐกิจพิเศษ นอกนั้นก็ยังมี การกำหนดการจัดแบ่งประเภทของที่ดินเพื่อให้สอดคล้องกับการนำไปใช้ และคุ้มครอง ซึ่งการกำหนด ประเภทที่ดินนั้นได้แบ่งออกเป็น 8 ประเภท คือ ที่ดินกสิกรรม ที่ดินป่าไม้ ที่ดินบริเวณน้ำ ที่ดิน อุตสาหกรรม ที่ดินคมนาคม ที่ดินวัฒนธรรม ที่ดินป้องกันชาติป้องกันความสงบ และที่ดินปลูกสร้าง (สภาแห่งชาติ, 2003)

ในการคุ้มครองที่ดินกสิกรรมนั้นก็ได้บัญญัติไว้ว่า ที่ดินกสิกรรมเป็นที่ดินที่กำหนดไว้ เพื่อใช้ในการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และเป็นที่ดินเพื่อการค้นคว้าทดลองทางด้านกสิกรรมรวมทั้งที่ดิน ชลประทาน (สภาแห่งชาติ, 2003)

สำหรับการกำหนดขอบเขตสิทธิ์นำใช้ที่ดินกสิกรรมเพื่อให้บุคคล และครัวเรือนได้นำใช้ที่ดินกสิกรรมอย่างถูกต้องตามแผนการจัดสรร ตามเป้าหมาย สามารถนำใช้ได้อย่างยั่งยืนเพื่อให้เกิดประสิทธิผลในการผลิต โดยรัฐจะอนุญาตให้แรงงานหนึ่งสามารถได้รับสิทธิ์การใช้ที่ดินกสิกรรมหลายประเภทถ้าหากมีเงื่อนไข และความสามารถตัวจริงในการผลิต ซึ่งในนั้นมี 1 เฮกตาร์ สำหรับปลูกข้าวและเลี้ยงสัตว์ 3 เฮกตาร์สำหรับปลูกพืชอุตสาหกรรม และพืชล้มลุก 3 เฮกตาร์สำหรับทำสวนปลูกไม้ผล 15 เฮกตาร์ที่ดินปอกโล้น หรือทุ่งหญ้าสำหรับปลูกหญ้าเพื่อเลี้ยงสัตว์ และ 3 เฮกตาร์ ป่าเสื่อมโทรม หรือที่ดินปอกโล้นสำหรับปลูกไม้ ในกรณีต้องการเนื้อที่มากกว่าอัตราของประเภทที่ดินที่ดินได้รับสิทธิ์นำใช้ก็สามารถเสนอเช่า หรือสัมปทานจากรัฐได้และในการอนุมัติเนื้อที่ดินกสิกรรมให้บุคคลนำใช้นั้น ทางภาครัฐจะพิจารณาเป็นแต่ละกรณี โดยจะอิงใส่ลักษณะ ขนาด และความสามารถตัวจริงในการผลิต รวมถึงเงื่อนไขที่เหมาะสม และแผนจัดสรรที่ดิน กสิกรรมของแต่ละท้องที่ (สภาแห่งชาติ, 2003)

ส่วนการอนุญาตให้บุคคล และครัวเรือนนำใช้ที่ดินป่าไม้ที่เป็นเนื้อที่ดินปอกโล้น หรือป่าเสื่อมโทรมอย่างถูกต้องตามเป้าหมาย สามารถนำใช้ได้อย่างยาวนาน และมีประสิทธิผล ในจำนวนไม่เกิน 3 เฮกตาร์ ต่อหนึ่งแรงงานในครัวเรือน หรือถ้าหากต้องการนำใช้ที่ดินดังกล่าวมากกว่านั้นก็สามารถเสนอเช่า หรือสัมปทานจากรัฐ และในการอนุมัติเนื้อที่ดินที่กล่าวมานั้นทางองค์การรัฐจะได้พิจารณาถึงความสามารถตัวจริงในการผลิต และสภาพเงื่อนไขที่เหมาะสมของแต่ละท้องที่ (สภาแห่งชาติ, 2003)

ดำรงรัฐว่าด้วยการจัดตั้งประติบัติกฎหมายว่าด้วยที่ดินแห่ง ส.ป.ป. ลาว

ในการดำเนินการจัดสรรที่ดินนั้น องค์การคุ้มครองที่ดินแห่งชาติ มีหน้าที่ประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และองค์การปกครองท้องถิ่น เพื่อดำเนินการสำรวจ จัดสรรแบ่งเขตและประเภทที่ดินตามที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 11 และ 12 ของกฎหมายว่าด้วยที่ดินในขอบเขตทั่วประเทศ และการจัดสรรแบ่งเขต และประเภทที่ดินต้องให้สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติในแต่ละระยะ (สำนักงานนายกรัฐมนตรี, 2005)

ดำรงรัฐด้วยการกำหนดแผนจัดภูมิลาเนา

ในปัจจุบันสังคมมีความต้องการที่ดินเป็นอย่างมาก และเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ใช้เข้าในการผลิตไม่ว่าจะเป็นที่ดินเพื่อทำการเกษตร และที่ดินประเภทอื่นๆ ดังนั้นเพื่อเป็นการปกป้องรักษาที่ดินกสิกรรม บุคคล หรือหน่วยงานต่างๆ ที่ได้รับอนุญาตให้ดำเนินกิจกรรมด้านการเกษตรนั้น ไม่มีสิทธิ์ที่จะถมหรือขุดเอาดินกสิกรรมด้วยรูปการ และวิธีการใดก็ตามที่จะทำให้ที่ดินดังกล่าวเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิม โดยที่ไม่ได้รับอนุญาตจากหน่วยงานกสิกรรม และป่าไม้ นอกจากนั้น บุคคล หรือ หน่วยงานต่างๆ ที่ทำการผลิตด้านการเกษตร ล้วนแล้วแต่มีหน้าที่ในการปกป้องรักษาสิ่งแวดล้อม และผู้ที่ทำการผลิตด้านการเกษตรจะต้องมีวิธีการ และมาตรการอันเหมาะสมเพื่อปกป้องรักษาดิน น้ำ ป่าไม้ อากาศ ฯลฯ (สภาแห่งชาติ, 1998)

กฎหมายว่าด้วยกสิกรรมแห่ง ส.ป.ป.ลาว

อย่างไรก็ตามในการใช้ที่ดินกสิกรรมนั้น ทางภาครัฐจะเป็นผู้จัดสรร และส่งเสริมให้นำใช้ที่ดินกสิกรรมเข้าในการผลิตอย่างถูกต้องตามเป้าหมาย ตามท่าแรงของแต่ละเขต เพื่อให้แต่ละครัวเรือนมีที่ดินทำการผลิต ตามความสามารถด้านแรงงาน และทุนของตน ด้วยรูปการการมอบสิทธิ์นำใช้ หรือให้เช่าตามระเบียบกฎหมาย โดยถือเอาการขกสมรรถภาพของดินเป็นหลักและหันไปสู่การเกษตรสมัยที่ก้าวหน้า นอกนั้นทางภาครัฐเองยังได้เอาใจใส่ในการจัดสรรที่ดินให้แก่ราษฎรทำการผลิตแบบคงที่ เพื่อลดการถางป่าทำไร่ และนำไปสู่การขุดคิการถางป่าทำไร่อย่างสิ้นเชิงในอนาคต (สภาแห่งชาติ, 1998)

เพื่อให้มีความชัดเจนเกี่ยวกับที่ดินกสิกรรม ซึ่งได้แบ่งที่ดินกสิกรรมออกเป็นสองประเภท เช่น ที่ดินปลูกฝัง และที่ดินเลี้ยงสัตว์ ในนั้นก็ได้อธิบายไว้ว่า ที่ดินปลูกฝังเป็นที่ดินที่ใช้เข้าในการปลูกฝังมีลักษณะเป็นดินที่มีความราบเพียง เป็นที่เนิน และที่ดอน ส่วนที่ดินเลี้ยงสัตว์นั้นเป็นประเภทที่ดินปลูกไถ่น้ำ หรือป่าหญ้าประเภทต่างๆ ซึ่งสามารถหันมาปลูกพืช และปลูกหญ้าสำหรับเลี้ยงสัตว์ หรือที่ดินที่สามารถทำเป็นบ่อเพื่อเลี้ยงสัตว์น้ำ (สภาแห่งชาติ, 1998)

ผลงานวิจัย และการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

กรมพัฒนาที่ดิน (2534) ได้รายงานถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากการทำเกษตรกรรมบนที่สูงที่พบในภาคเหนือของประเทศไทยคือ ดินเสื่อมโทรม ความอุดมสมบูรณ์ของดินลดน้อยลง ผลผลิตตกต่ำ หรือไม่ได้ผลเลย การชะล้างพังทลายของดิน การขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร และปัญหาน้ำท่วมในบางพื้นที่ ทั้งนี้เป็นเพราะการใช้ที่ดินในการเพาะปลูกพืชเป็นไปโดยไม่ถูกวิธี ไม่เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ ไม่มีการอนุรักษ์ดินและน้ำ ป่าไม้ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติถูกทำลายเพื่อใช้พื้นที่ทำไร่ที่ผิดวิธีทำให้ใช้พื้นที่ได้สักระยะหนึ่ง เมื่อสภาพของดินและความอุดมสมบูรณ์ของดินลดน้อยลงจนไม่เหมาะสมกับการเพาะปลูก พื้นที่นี้ก็จะถูกทิ้งไม่ใช้ในการเพาะปลูก ซึ่งเป็นลักษณะของการทำไร่เลื่อนลอย ก่อให้เกิดความเสียหายใหญ่หลวงแก่ประเทศชาติ กล่าวคือ ป่าไม้ซึ่งเป็นแหล่งต้นน้ำลำธารถูกทำลายโดยการถางและเผาเพื่อทำไร่ ทำให้ปริมาณน้ำในแม่น้ำลดน้อยลงจนไม่เพียงพอแก่การเกษตรกรรมของผู้ที่อยู่ในพื้นที่ราบ ทำให้เกิดน้ำท่วมอย่างฉับพลัน เมื่อเกิดการชะล้างพังทลายจึงมีผลทำให้ดินเสื่อมคุณภาพทั้งทางเคมี และกายภาพ ทำให้เกิดการสูญเสียสมดุลทางธรรมชาติ อันมีผลกระทบต่อระบบนิเวศโดยรวม

พิทักษ์ อินทะพันธ์ และคณะ (2535) ได้ศึกษาการจัดการพื้นที่ลาดชันเพื่อการเกษตรแบบยั่งยืนในพื้นที่โครงการพัฒนาออยตุง อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบการจัดการดิน และปลูกพืชด้วยวิธีการต่างๆ ที่มีผลต่อการชะล้างพังทลายของดินและผลผลิตข้าวไร่ในแต่ละวิธี โดยพิจารณาจากวิธีการปลูกพืช 5 วิธีการได้แก่ 1) การปลูกพืชแบบเกษตรกรรม 2) การปลูกพืชไร่ระหว่างแถวของพืชตระกูลถั่วยืนต้น 3) การปลูกไม้ยืนต้นบนแถบหญ้าร่วมกับการปลูกพืชไร่ 4) การปลูกไม้ยืนต้นบนคันคูรึมน้ำรอบเขาร่วมกับการปลูกพืชไร่ 5) การปลูกพืชแบบวนเกษตร ผลการ ศึกษาพบว่า การปลูกพืชแบบเกษตรกรรมมีปริมาณการสูญเสียดิน และปริมาณน้ำไหลบ่ามากที่สุด รองลงมาได้แก่ การปลูกพืชแบบวนเกษตร การปลูกพืชระหว่างแถวของพืชตระกูลถั่วยืนต้น และการปลูกไม้ยืนต้นบนแถบหญ้า ร่วมกับการปลูกพืชไร่ ตามลำดับ ส่วนวิธีการปลูกไม้ยืนต้นบนคันคูรึมน้ำรอบเขาร่วมกับการปลูกพืชไร่มิมีปริมาณการสูญเสียดิน และน้ำไหลบ่าน้อยที่สุด และเมื่อเปรียบเทียบกับการปลูกพืชแบบเกษตรกรรมกับแปลงที่ปล่อยว่างไว้ พบว่าการปล่อยแปลงให้ว่างทำให้เกิดการสูญเสียดิน และมีปริมาณน้ำไหลบ่ามากกว่าการปลูกพืชแบบเกษตรกรรมประมาณร้อยละ 100 และ 40 ตามลำดับ นอกจากนี้ยังได้เปรียบเทียบการปลูกพืชแบบเกษตรกรรมกับแปลงที่ปล่อยว่างไว้ให้เป็นป่าธรรมชาติ พบว่าแปลงที่ปล่อยเป็นป่าธรรมชาติมีการสูญเสียดินน้อยกว่า มีปริมาณน้ำไหลบ่าน้อยกว่าประมาณร้อยละ 93 และ 66 ตามลำดับ สำหรับการผลผลิตข้าวไร่ที่

ได้จากการปลูกพืชวิธีต่างๆ พบว่า ผลผลิตที่ได้รับสูงสุดในวิธีการปลูกพืชไร่ระหว่างแถวของพืชตระกูลถั่วขึ้นดิน การปลูกแบบวนเกษตร และการปลูกแบบเกษตรกร ส่วนการปลูกไม้ยืนต้นบนแถบหญ้าร่วม กับการปลูกพืชไร่ให้ผลผลิตที่ต่ำ และต่ำที่สุดในวิธีการปลูกไม้ยืนต้นบนคันคูรับน้ำรอบเขาร่วมกับการปลูกพืชไร่ เนื่องจากสองวิธีหลังนี้มีการสูญเสียพื้นที่เพาะปลูกข้าวไร่ไปบางส่วนจากการทำคันคูรับน้ำรอบเขา และการปลูกแถบหญ้าจึงทำให้ผลผลิตต่อไร่ต่ำลง

ชฎารัตน์ สุนทรเกตุ (2539) ได้ศึกษาสภาพการทำไร่เลื่อนลอยที่เกษตรกรทำอยู่และหาแนวทางการปลูกพืชที่ให้ผลตอบแทนทางการเงินสูงในระยะยาว และไม่ทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม ในการศึกษาดังกล่าวได้เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรจำนวน 50 ครัวเรือนในพื้นที่หมู่บ้านรักแผ่นดิน และพื้นที่บริเวณใกล้เคียงในตำบลต๋ำ อำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย ศึกษาวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการเงินของผลตอบแทนการลงทุนในไม้ผลยืนต้น 4 ชนิด คือ มะม่วง มะขาม ลำไยและลิ้นจี่ และวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการเงินของระบบการปลูกพืช 10 ทางเลือกเปรียบเทียบกับระบบการปลูกพืชดั้งเดิม จากผลการวิเคราะห์พบว่า การปลูกไม้ยืนต้น และทางเลือกของการปลูกพืชทุกแนวทางมีความเป็นไปได้ทางการเงิน โดยมีมูลค่าปัจจุบันสุทธิ (net present value) มากกว่าศูนย์ อัตราส่วนผลประโยชน์ต่อต้นทุน (benefit cost ratio) มากกว่า 1 และอัตราผลตอบแทนของโครงการ (internal rate of return) มากกว่าอัตราคลด 12% เมื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการเงิน และวิเคราะห์ความอ่อนไหวของระบบการปลูกพืชดังกล่าวเปรียบเทียบกับระบบการปลูกพืชเดิม พบว่า มีระบบการปลูกพืชเพียง 9 แนวทางเท่านั้นที่สามารถยอมรับได้ ส่วนระบบการปลูกข้าวร่วมกับลำไยนั้นไม่สามารถยอมรับได้ เมื่อโครงการมีความอ่อนไหวถึง 15% จากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การลงทุนปลูกไม้ผลยืนต้น เพื่อทดแทนการทำไร่เลื่อนลอยควรได้รับการสนับสนุนเกี่ยวกับปัจจัยการผลิต และรายได้นอกฟาร์ม เพื่อช่วยเหลือเกษตรกรในระยะแรกที่ยังไม่ได้รับผลผลิต โครงการอบรมเกี่ยวกับการปลูกไม้ผลควรกระทำอย่างต่อเนื่องเพื่อแก้ไขปัญหาทางปฏิบัติ

บุญช่วย อรรถวรรณ (2535) ได้ศึกษาผลกระทบของสภาพเศรษฐกิจและสังคม การใช้ประโยชน์ที่ดิน และการบริโภคไม้ของราษฎรต่อการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเอราวัณ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ราษฎรส่วนใหญ่มีพื้นที่ถือครองน้อย ไม่เพียงพอต่อการประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัว ที่ดินส่วนใหญ่ขาดเอกสารสิทธิ์ในการถือครอง ซึ่งราษฎรแก้ปัญหาโดยการบุกรุกพื้นที่ป่าของอุทยานแห่งชาติเอราวัณ เพื่อปลูกพืชเพิ่มผลผลิต ส่วนการใช้ไม้ และเชื้อเพลิงจากไม้พื้นและ

ถ่าน ราษฎรส่วนใหญ่ยังมีการใช้สอย ฟืน และถ่านกันอยู่เป็นจำนวนมาก โดยนำมาจากที่ทำกินของตนเอง เขตป่าสงวนแห่งชาติ และอุทยานแห่งชาติเอราวัณ

ธีรเดช วุฒิเจริญ (2543) ได้ศึกษาผลกระทบการทำลายป่าไม้ต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม ของเกษตรกรอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ผลการศึกษาพบว่า การเพาะปลูกเพื่อการค้าโดยเฉพาะ พืชผักที่ปลูกตามความลาดชันของดินซึ่งตัดไม้ออกหมด และปลูกโดยขาดมาตรการอนุรักษ์ดินและ น้ำ ทำให้เกิดการพังทลายของดินสูง

ธนตร ศรีสุข (2538) ได้ศึกษาการใช้ที่ดินของเกษตรกร อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี เพื่อศึกษาปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจสังคมบางประการที่คาดว่าจะมีผลต่อการใช้ที่ดินของเกษตรกร การใช้ที่ดินของเกษตรกรและความเหมาะสมในการใช้ที่ดินของเกษตรกร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการ วิจัยคือ เกษตรกรในเขตพื้นที่ตำบลโคกเจริญ จำนวน 143 ครัวเรือน ที่ได้จากการคัดเลือกกลุ่ม ตัวอย่างโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัย พบว่า เกษตรกรมีพื้นที่ถือครองเฉลี่ยครัวเรือนละ 42.50 ไร่ เป็นที่อยู่อาศัย 0.99 ไร่ เป็นพื้นที่ทำ การเกษตร 40.99 ไร่ และพื้นที่รกร้างว่างเปล่า 0.52 ไร่ เกษตรกรเกือบทั้งหมดไม่มีการจัดการและ การอนุรักษ์ดิน สำหรับความเหมาะสมในการใช้ที่ดินของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมด ใช้ที่ดินเหมาะสมตามคำแนะนำของกรมพัฒนาที่ดิน ปัญหาและความต้องการความช่วยเหลือของ เกษตรกรมากที่สุด คือ เรื่องแหล่งน้ำทางการเกษตร ผลการทดสอบสมมติฐานที่ระดับนัยสำคัญที่ 0.05 พบว่า จำนวนพื้นที่ถือครอง รายได้ในภาคการเกษตร รายได้ทั้งหมด และแรงงานชั่วคราวทาง การเกษตร มีความสัมพันธ์กับจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรในรอบปี ขณะที่การเปิดรับข่าวสารทาง การเกษตร รายได้ในภาคเกษตร รายได้ทั้งหมด การเป็นสมาชิกกลุ่ม การศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และจำนวนพื้นที่ถือครองมีความสัมพันธ์กับการจัดการและการอนุรักษ์ดิน ส่วนอาชีพหลักที่ แตกต่างกันจะมีจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรแตกต่างกัน แต่ไม่แตกต่างกันเรื่องการจัดการและ การอนุรักษ์ดิน รายได้ในภาคเกษตรและจำนวนสมาชิกในครัวเรือนมีอิทธิพลต่อจำนวนพื้นที่ทำ การเกษตรในรอบปี ขณะที่การเปิดรับข่าวสารทางการเกษตร รายได้ในภาคเกษตร การเป็นสมาชิกกลุ่ม และอายุของหัวหน้าครัวเรือนมีอิทธิพลต่อการจัดการและการอนุรักษ์ดิน

มานอญ มณีนิล (2528) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมกับ การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรของกลุ่มชาวไทย ชาวเมื้อ และกลุ่มชาวลีซอ ในพื้นที่โครงการพัฒนาลุ่ม น้ำเข็ก กิ่งอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า อายุ ระดับการศึกษา ความเชื่อ และกลุ่มชาติพันธุ์

ของหัวหน้าครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการดำเนินกิจกรรมในการเพาะปลูก กล่าวคือ หัวหน้าครอบครัวที่มีอายุน้อยมีการดำเนินกิจกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินได้มากกว่าหัวหน้าครอบครัวที่มีอายุมาก หัวหน้าครอบครัวที่ไม่มีการศึกษามีกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากที่ดินมากกว่าหัวหน้าครอบครัวที่มีการศึกษา หัวหน้าครอบครัวที่มีความเชื่อทางวิทยาศาสตร์ทำกิจกรรมการใช้ประโยชน์จากที่ดินได้มากกว่าหัวหน้าครอบครัวที่มีความเชื่อทางไสยศาสตร์ และหัวหน้าครอบครัวที่เป็นชาวเมืงและลือขอมมีการใช้ประโยชน์จากที่ดินมากกว่าหัวหน้าครอบครัวที่เป็นคนไทย ส่วนรูปแบบของครอบครัวนั้นไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร กล่าวคือ หัวหน้าครอบครัวที่มาจากรอบครัวเดี่ยวและครอบครัวขยายมีกิจกรรมใช้ประโยชน์ที่ดินไม่แตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ได้ทำวิจัยในพื้นที่ อำเภอเชียงเงิน จังหวัดหลวงพระบาง ประเทศ สปป ลาว ประชากรที่ศึกษาครั้งนี้ คือ เกษตรกรที่ได้เข้าประกอบอาชีพอยู่ในโครงการจัดสรรที่ดินทำกิน รวมจำนวน 11 หมู่บ้าน และคัดเลือกเพียง 1 หมู่บ้าน โดยการสอบถามจากตัวอย่างทั้งหมดที่ได้รับการจัดสรรที่ดิน

วิธีการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการศึกษาแบ่งเป็น 2 ประเภท

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) เป็นข้อมูลที่ได้จากการสำรวจโดยการสอบถามจากเกษตรกรในพื้นที่เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจและสังคม โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ได้เข้าประกอบอาชีพในโครงการการจัดสรรที่ดินทำกิน ซึ่งประกอบด้วย 5 ส่วนคือ 1) ข้อมูลพื้นฐาน การประกอบอาชีพเดิม และรายได้ 2) การเข้าทำกินในพื้นที่โครงการ 3) การใช้ที่ดิน และการปลูกพืชในพื้นที่โครงการ 4) รายได้ และรายจ่าย และ 5) ความตระหนักเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ส่วนวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างนั้น เลือกด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย และสัมภาษณ์ครัวเรือนตัวอย่างทั้งหมดที่ได้รับการจัดสรรที่ดิน โดยเลือกเอาหมู่บ้านที่มีความสะดวกด้านการคมนาคมในการไปมาหาสู่ง่าย ซึ่งได้แก่บ้านแอนสะหว้น โดยคัดเลือกเกษตรกรจำนวน 50 ครัวเรือนที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เป็นการรวบรวมข้อมูลจากเอกสารวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำไร่เลื่อนลอย รวมถึงข้อมูลอื่นๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันค้นคว้า กระสิกรรม และป่าไม้แห่งชาติ กองส่งเสริม กรมป่าไม้ ศูนย์สำรวจดินและป่าไม้

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (descriptive method) ซึ่งใช้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่ถูกคัดเลือกเป็นประชากรตัวอย่าง เพื่อให้ทราบถึงสภาพโดยรวมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และความตระหนักถึงผลของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมเป็นต้นโดยอาศัยการวิเคราะห์ด้วย ค่าร้อยละ (percentage) และค่าเฉลี่ย (mean)

การวิเคราะห์ระดับครัวเรือนเป็นการวิเคราะห์ผลการประกอบอาชีพและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลต่อสภาพความเป็นอยู่ของครัวเรือนในด้านต่างๆ เช่น รายได้ และผลผลิตของครัวเรือน การลงทุนในการเกษตร โดยเป็นการวิเคราะห์ในเชิงพรรณนาและเชิงปริมาณ ซึ่งใช้ข้อมูลทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสอบถามและวิเคราะห์ด้วยการใช้ค่าสถิติอย่างง่าย และรูปแบบของตารางประกอบ

บทที่ 4

ผลการศึกษาและวิจารณ์

ในบทนี้จะสรุปข้อมูลที่ได้ศึกษาและเก็บรวบรวมมาซึ่งประกอบด้วย 2 ส่วนหลักๆ คือ สภาพเศรษฐกิจ สังคมของอำเภอเชียงเงิน และผลการศึกษาในพื้นที่ที่ได้ไปสำรวจมาโดยมีรายละเอียดดังนี้

สภาพเศรษฐกิจ สังคมของอำเภอเชียงเงิน

สภาพทั่วไปทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคมในอำเภอเชียงเงิน

สภาพทั่วไปเกี่ยวกับสภาพทางเศรษฐกิจ และสังคมในอำเภอเชียงเงิน ซึ่งประกอบไปด้วย ลักษณะของที่ตั้งและอาณาเขต สภาพภูมิอากาศ แหล่งน้ำ ป่าไม้ ประชากร และสภาพสังคม รวมถึง เรื่องดิน และการใช้ที่ดินโดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ที่ตั้งและอาณาเขต

อำเภอเชียงเงิน ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของจังหวัดหลวงพระบาง ห่างจากอำเภอเมืองหลวงพระบาง ไปทางทิศใต้ประมาณ 36 กิโลเมตร พื้นที่ส่วนมากเป็นพื้นที่ภูเขาและหุบเขา ประชากรมี 3 ชนชาติ คือ ลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง หมู่บ้านส่วนมากตั้งตามริมแม่น้ำคาน และริมถนนหลวง อาณาเขต ของอำเภอเชียงเงินมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 160,002 เฮกตาร์ และมีอาณาเขตดังแสดงไว้ในรูปที่ 1 ดังนี้

ทิศเหนือ ติดกับ อำเภอเมือง จังหวัดหลวงพระบาง

ทิศใต้ ติดกับ อำเภอกาสี จังหวัดเวียงจันทน์

ทิศตะวันออก ติดกับ อำเภอโพนชัย และอำเภอภูคูน จังหวัดหลวงพระบาง

ทิศตะวันตก ติดกับ อำเภอนาน จังหวัดไชยบุรี

2. สภาพภูมิอากาศ

อำเภอเชียงเงินได้รับผลกระทบจากลมมรสุม 2 ชนิด คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ในแต่ละปีก็จะทำให้เกิดมี 2 ฤดู คือ ฤดูฝน เริ่มประมาณเดือน พฤษภาคมถึงเดือนตุลาคม ซึ่งเป็นระยะที่รับผลกระทบจากจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้เกิด มีฝนตกมากในช่วงระยะนี้ ส่วนฤดูแล้ง เริ่มประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน โดยได้รับ ผลกระทบจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัดมาจากไซบีเรียและจีน ทำให้เกิดความหนาวเย็น อำเภอเชียงเงินมีปริมาณน้ำฝนที่ตกต่อปีระหว่าง 1,200-1,500 มิลลิเมตร หรือเฉลี่ยปีละ 1,350 มิลลิเมตร (แผนกกะสิกรรม และป่าไม้จังหวัดหลวงพระบาง, 2002)

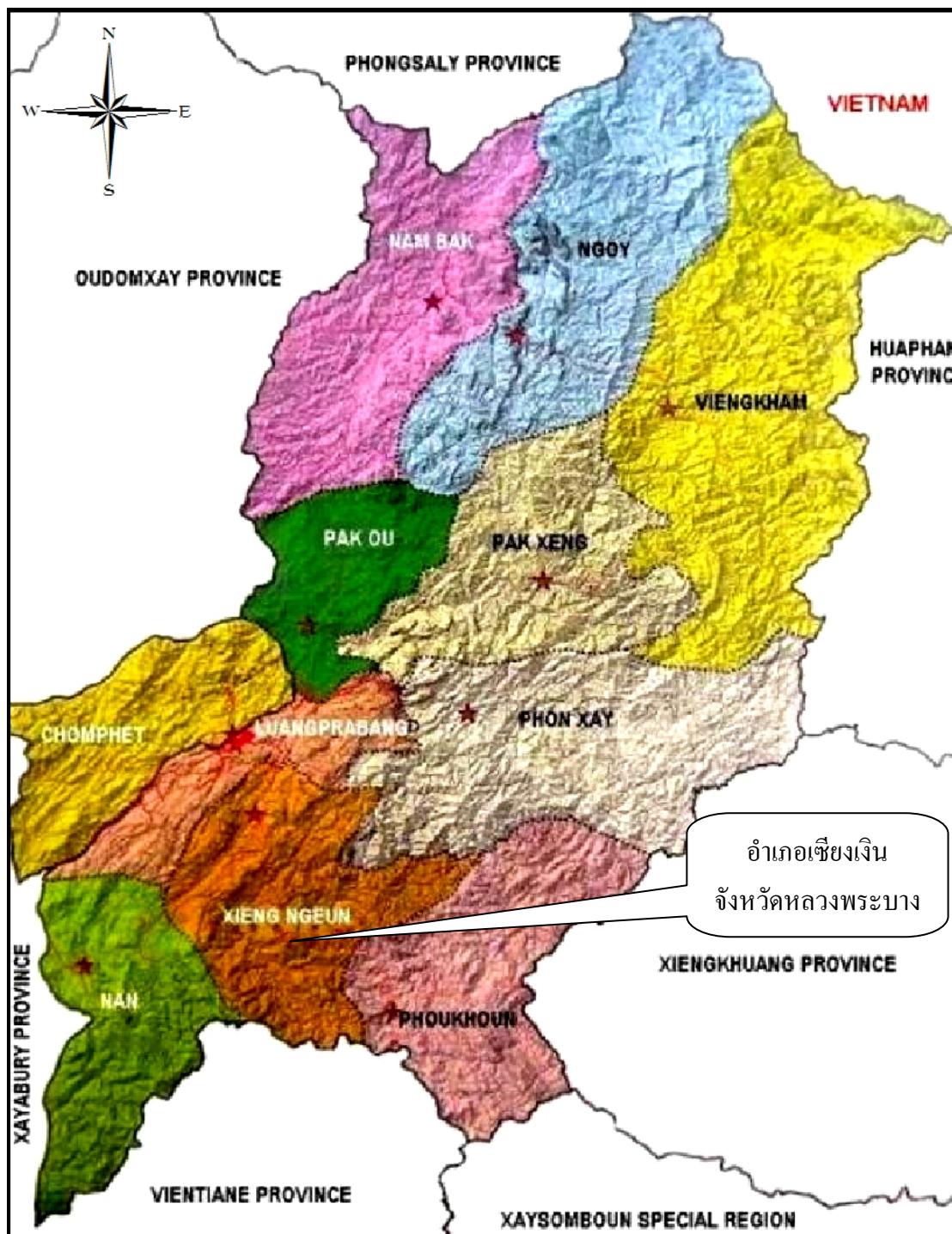
3. แหล่งน้ำ

อำเภอเชียงเงินมีแม่น้ำที่สำคัญไหลผ่าน 1 สาย ได้แก่ แม่น้ำคาน ซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลัก ของอำเภอ ที่ใช้เพื่ออุปโภค และบริโภค โดยเฉพาะใช้เพื่อการเกษตร แม่น้ำดังกล่าวได้ไหลผ่านจาก ทิศตะวันออกเฉียงเหนือสู่ทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอำเภอเชียงเงิน และไหลลงแม่น้ำโขง มีความ ยาวประมาณ 65 กิโลเมตร นอกจากนี้ยังมีสายห้วยต่างๆ ในส่วนของน้ำใต้ดินมีคุณภาพดี โดยมี ปริมาณคลอไรด์ ซัลเฟต และเหล็กปะปนอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งปัจจุบันยังไม่มีกรใช้น้ำใต้ดินมากนัก มีเพียงแต่การขุดบ่อน้ำเพื่อใช้บริโภคในครัวเรือนเท่านั้น (แผนกกะสิกรรม และป่าไม้จังหวัด หลวงพระบาง, 2002)

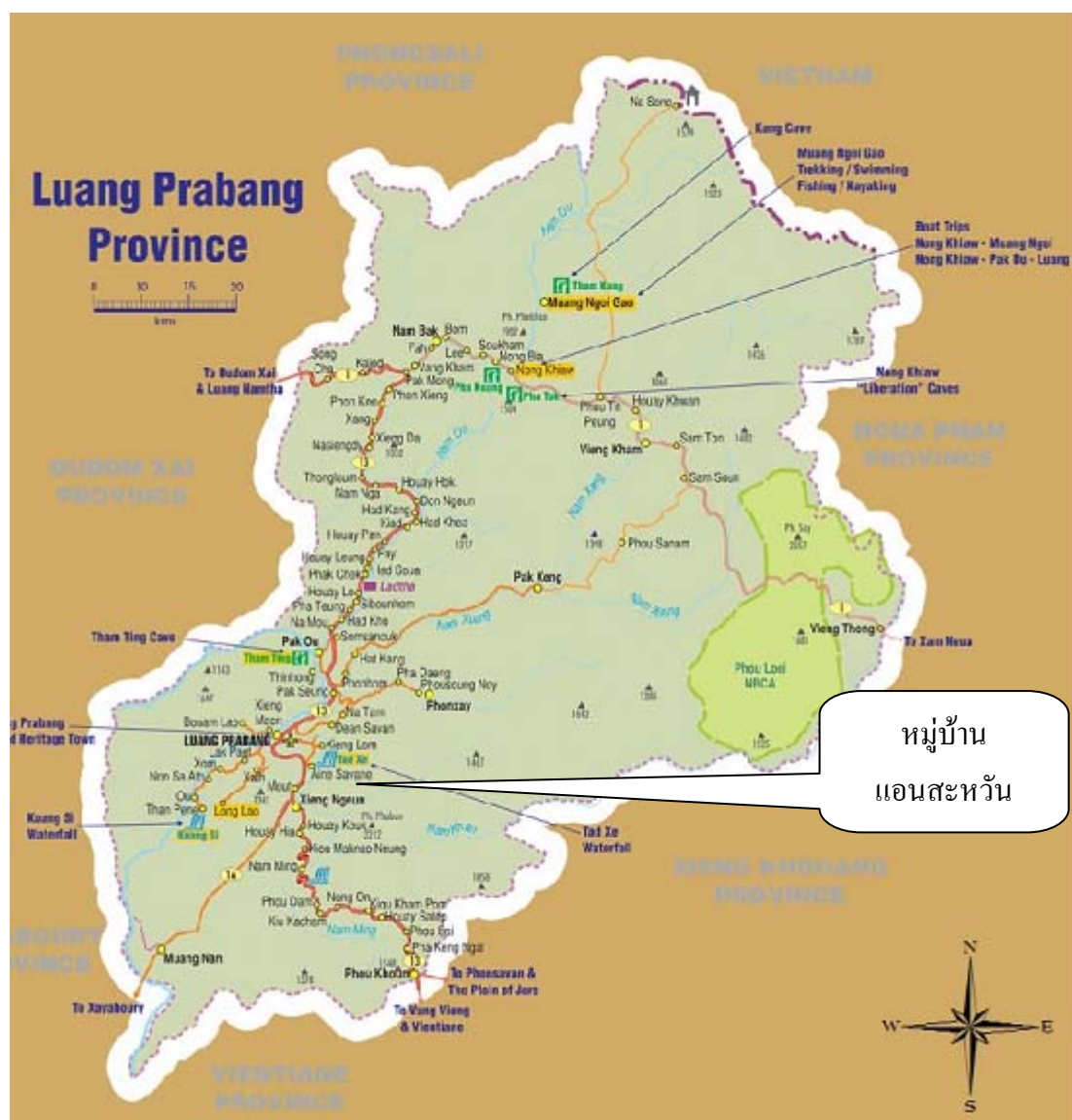

ภาพที่ 1 แผนที่ประเทศลาว

ที่มา: แผนกกะสิกรรม และป่าไม้จังหวัดหลวงพระบาง (2002)

ภาพที่ 2 แผนที่การปกครองท้องที่จังหวัดหลวงพระบาง
ที่มา: แผนกกะสิกรรม และป่าไม้จังหวัดหลวงพระบาง (2002)

ภาพที่ 3 แสดงอาณาเขตของจังหวัดหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
ที่มา: www.ecotourismlaos.com

4. ป่าไม้

ลักษณะป่าของอำเภอเชียงเงินประกอบด้วยป่าประเภทผลัดใบ และป่าประเภทไม่ผลัดใบ แต่ส่วนใหญ่จะเป็นป่าประเภทไม่ผลัดใบ ทั้งนี้เพราะสภาพภูมิอากาศที่มีความชุ่มชื้นสูง และมีช่วง ระยะเวลาที่มีความชื้นยาวนาน 5-6 เดือนมีฝนตกมากกว่า 500 มิลลิเมตร ป่าไม้ผลัดใบดังกล่าว มี 2 ชนิด คือ ป่าดิบเขา และป่าดิบแล้ง มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 16,621 เฮกตาร์ หรือประมาณร้อยละ 10.38 ของพื้นที่รวม ในนั้นป่าผสม 12,062 เฮกตาร์ หรือประมาณร้อยละ 7.54 ส่วนป่าดิบมี 3,945 เฮกตาร์ หรือประมาณร้อยละ 2.46 และป่าปลูก 614 เฮกตาร์ หรือประมาณร้อยละ 0.38 ของพื้นที่รวม (แผนกกะสิกรรม และป่าไม้จังหวัดหลวงพระบาง, 2002)

5. ประชากร

ในปีค.ศ. 2000 อำเภอเชียงเงิน มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 5,588 ครัวเรือน มากกว่าร้อยละ 93.95 มีอาชีพทำการเกษตร หรือเท่ากับ 5,250 ครัวเรือน มีประชากรทั้งสิ้น 36,748 คน และเป็นเพศหญิงร้อยละ 51.32 หรือเท่ากับ 18,859 คน สามารถแยกออกเป็นตามชนเผ่าคือ ชนเผ่าลาวลุ่ม ร้อยละ 20.94 ชนเผ่าลาวเทิงร้อยละ 62.01 และชนเผ่าลาวสูงร้อยละ 17.05 โดยมีความหนาแน่นเฉลี่ยประมาณ 24 คนต่อตารางกิโลเมตร อัตราการเพิ่มของประชากรในอำเภอเชียงเงิน ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาเฉลี่ยร้อยละ 2.6 ต่อปี (แผนกกะสิกรรม และป่าไม้จังหวัดหลวงพระบาง, 2002)

6. สภาพสังคม

เกี่ยวกับสภาพสังคมของอำเภอเชียงเงินมีหลายๆ ด้านที่เป็นลักษณะเฉพาะ เช่น ลักษณะทางสังคม ศาสนาและความเชื่อ การศึกษา การสาธารณสุข และประชากรวัยแรงงาน ซึ่งมีรายละเอียดตามที่ แผนกกะสิกรรม และป่าไม้จังหวัดหลวงพระบาง (2002) รายงานไว้ดังนี้

6.1 ลักษณะทางสังคมของอำเภอเชียงเงิน

ในอำเภอเชียงเงินส่วนมากเป็นสังคมชนบท หรือสังคมเกษตรกรรม อาศัยนำฝนตามธรรมชาติเพื่อทำการเกษตร ในการดำรงชีวิตของประชาชนจะอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มตามหมู่บ้านต่างๆ มีความรักสงบ และรักษาวินัยประเพณีดั้งเดิม มีเอกลักษณ์เฉพาะเป็นของตนเองทางด้าน

ภาษา และวัฒนธรรม เนื่องจากสภาพทางภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงชันไม่เอื้ออำนวยต่อการผลิตทางการเกษตร จึงทำให้ประชาชน หรือเกษตรกรมีความยากจนกว่าอำเภออื่นที่มีพื้นที่ราบ ทั้งยังมีปัญหาการขาดสารอาหาร และสุขภาพอนามัยอยู่ด้วย

6.2 ศาสนา และความเชื่อ

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ซึ่งมีร้อยละ 50 ของครัวเรือนทั้งหมด และร้อยละ 20 นับถือศาสนาพุทธและผีด้วย และประมาณร้อยละ 30 นับถือผี ถ้าพิจารณาความแตกต่างทางด้านความเชื่อและการนับถือศาสนาระหว่างชาวลาวพื้นราบ (ลาวลุ่ม) และชาวเขา (ลาวเทิงและลาวสูง) จะพบว่าประมาณร้อยละ 95 ของชาวลาวพื้นราบถือศาสนาพุทธ โดยผู้ที่นับถือศาสนาพุทธเพียงอย่างเดียวมีประมาณร้อยละ 80 นับถือศาสนาพุทธและผีประมาณร้อยละ 15 ในขณะที่ชาวเขา (ลาวเทิงและลาวสูง) ส่วนใหญ่จะนับถือผีประมาณร้อยละ 75 ของชาวเขาทั้งหมด โดยแบ่งเป็นนับถือผีเพียงอย่างเดียวมีประมาณร้อยละ 45 นับถือทั้งศาสนาพุทธและผี ประมาณร้อยละ 30 ของประชากรชาวเขา

6.3 การศึกษา

ปัจจุบันอำเภอเชียงเงินมีโรงเรียนที่มีอาคารถาวร และกึ่งถาวร ทั้งหมดจำนวน 89 แห่ง ประกอบไปด้วย โรงเรียนอนุบาล 14 แห่ง โรงเรียนมูลละประถมศึกษา 19 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษา กระจายอยู่ทั่วอำเภอ 49 แห่ง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 5 แห่ง โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 2 แห่ง มีโรงเรียนวิชาชีพ 2 แห่ง มีศูนย์ฝึกอบรมด้านกลีกรรมและป่าไม้ ให้แก่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมระดับอำเภอ เครือข่ายประจำหมู่บ้าน และเกษตรกร 1 แห่ง

6.4 การสาธารณสุข

ในด้านสาธารณสุขของอำเภอเชียงเงินนั้นได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตมากพอสมควร จากเมื่อก่อน ที่เคยเป็นอำเภอหนึ่งในภาคเหนือของลาว ที่มีสุขภาพ และอนามัยอยู่ในระดับต่ำกว่ามาตรฐาน เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธและมีการศึกษาน้อย ขาดความเอาใจใส่ในด้านสุขลักษณะ และอนามัย และไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ประกอบกับการบริการของภาครัฐบาลในเวลานั้นยังไม่ทั่วถึง จึงทำให้เกิดภาวะทุกข์โศกนาถกรรม และมีอัตราการตายเกี่ยวกับโรคต่างๆ

อยู่ในระดับสูง แต่มาในปัจจุบันอำเภอเชียงเงินได้รับการบริการด้านสาธารณสุขมากขึ้น โดยขณะนี้
ได้มีโรงพยาบาลระดับอำเภอ 1 แห่ง มีสถานอนามัยประจำหมู่บ้าน 6 แห่ง จึงนับได้ว่า การบริการ
สาธารณสุขของอำเภอเชียงเงินนี้ดีขึ้นพอสมควร

6.5 ประชากรวัยแรงงาน

เมื่อพิจารณาจากอายุของประชากรในครัวเรือนเกษตรกรรมในวัยเด็ก (อายุต่ำกว่า 15 ปี) มีจำนวนประมาณร้อยละ 48.49 ประชากรวัยทำงาน (อายุ 15-64 ปี) มีสัดส่วนเกือบครึ่งของประชากร คิดเป็นร้อยละ 49.41 และจะเห็นได้ว่าในช่วงอายุระหว่าง 15-34 ปีนี้ กลุ่มคนในพื้นที่เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย แต่ในทางกลับกันเห็นว่าในช่วงอายุระหว่าง 35-64 ปี กลับเป็นแรงงานผู้ชายมากกว่าผู้หญิง และวัยชรา (อายุมากกว่า 64 ปีขึ้นไป) มีจำนวนประมาณร้อยละ 2.10 พบว่า สัดส่วนของประชากรวัยทำงาน (อายุ 15-64 ปี) ของอำเภอเชียงเงินเป็นเกษตรกรรมมีประมาณร้อยละ 50.00 และเมื่อพิจารณาอัตราการพึ่งพิงซึ่งแสดงถึงภาระของคนวัยทำงานที่ต้องเลี้ยงดูเด็กและคนชราพบว่า อัตราการพึ่งพิงอยู่ในเกณฑ์ที่ไม่สูงนักคืออยู่ระหว่าง 0.50 ซึ่งแสดงว่าคนวัยทำงาน 1 คน นอกจากจะต้องเลี้ยงดูตัวเองแล้วยังมีภาระต้องเลี้ยงดูเด็กและหรือคนชราอีกประมาณ 0.50 คน ดัง (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนประชากร แยกตามเพศและอายุ อำเภอเชียงเงิน จังหวัดหลวงพระบาง
ในปีค.ศ. 2000

กลุ่มอายุ (ปี)	เพศหญิง		เพศชาย	
	จำนวน(คน)	ร้อยละ	จำนวน(คน)	ร้อยละ
0-14	8,824	46.80	8,998	50.30
15-24	3,774	20.00	2,634	14.72
25-34	2,192	11.60	1,953	10.92
35-44	1,812	9.60	1,920	10.73
45-54	1,096	5.80	1,139	6.37
55-64	786	4.20	851	4.76
65 ปี ขึ้นไป	375	2.00	394	2.20
รวม	18,859	100.00	17,889	100.00

ที่มา: ศูนย์สถิติแห่งชาติ (2000)

7. ลักษณะดิน และการใช้ที่ดิน

ในอำเภอเชียงเงินก็จะประกอบไปด้วยลักษณะของประเภทกลุ่มดินที่แตกต่างกันออกไป รวมถึงการใช้ที่ดินเพื่อทำกิจกรรมต่างๆ โดยมีรายละเอียด ดังที่ Soil Survey and Land Classification Center (2000) รายงานไว้ดังนี้

ดินในพื้นที่อำเภอเชียงเงินประกอบไปด้วย 5 กลุ่มดิน (soil group) และ 8 หมวดชุดดินย่อย (soil units)

1) กลุ่มดิน LETOSOLS ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 3.06 จัดเป็นหมวดดิน Eutric LETOSOLS มีอยู่บริเวณห้วยน้ำจัน ห่างจากอำเภอเชียงเงินไปทางทิศใต้ประมาณ 25 กิโลเมตร เป็นหมวดดินที่มีชั้นบางอยู่ระหว่าง 0-30 เซนติเมตรขึ้นไป เป็นเนื้อดินร่วนปนทราย (sandy loam)

2) กลุ่มดิน ALISOLS ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 18.84 แบ่งออกเป็น 2 หมวดดิน ได้แก่ Ferric ALISOLS และ Haplic ALISOLS ส่วนมากอยู่บริเวณห้วยเย็น บ้านดอนโม บ้านเชียงเงิน และสองฟากถนนสายเวียงจันทน์-หลวงพระบาง บริเวณบ้านหนองออน ถึงบ้านห้วยน้ำหมิง เป็นหมวดดินที่มีชั้นดินตื้นระหว่าง 100 เซนติเมตร มีเนื้อดินเหนียวหนัก (heavy clay) และดินร่วนปนดินเหนียว (loam clay)

3) กลุ่มดิน ACRISOLS ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 10.21 แบ่งออกเป็น 2 หมวดดิน ได้แก่ Ferric ACRISOLS และ Haplic ACRISOLS ส่วนมากมีอยู่ทางทิศตะวันตกของอำเภอเชียงเงิน บริเวณบ้านสีนาเลข บ้านหลักสิบ เป็นหมวดดินที่มีชั้นดินลึกตั้งแต่ 75-100 เซนติเมตร มีเนื้อดินเหนียวหนัก (heavy clay) และดินร่วนปนทราย (sandy loam)

4) กลุ่มดิน LUVISOLS ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 5.47 แบ่งออกเป็น 2 หมวดดิน ได้แก่ Ferric LUVISOLS และ Haplic LUVISOLS ส่วนมากอยู่บริเวณอำเภอเชียงเงิน เขตบ้านเชียงเงิน บ้านห้วยโคก บ้านผาก้อ เป็นหมวดดินที่มีชั้นดิน ระหว่าง 50-75 เซนติเมตร มีเนื้อดินเหนียวหนัก (heavy clay) และดินร่วนปนดินเหนียว (clay loam)

5) กลุ่มดิน LIXISOLS ครอบคลุมพื้นที่ประมาณร้อยละ 59.18 จัดเป็นหมวดดิน Ferric LIXISOLS ส่วนมากอยู่ในบริเวณทิศตะวันออกเฉียงใต้ จนถึงทิศใต้ที่ติดกับเขตแดนอำเภอภาชี จังหวัดเวียงจันทน์ เป็นหมวดดินที่มีชั้นปานกลางระหว่าง 100 เซนติเมตร มีเนื้อดินเหนียวหนัก (heavy clay)

ลักษณะการใช้ที่ดินของอำเภอเชียงเงินใน ปี ค.ศ. 2006 ซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 160,002 เฮกตาร์ สามารถจำแนกตามการใช้ประโยชน์ออกได้ดังรายละเอียดดังนี้

1) พื้นที่การเกษตร	ประมาณ	10,137	เฮกตาร์
2) พื้นที่ป่า	ประมาณ	16,621	เฮกตาร์
3) พื้นที่ทุ่งหญ้า	ประมาณ	4,335	เฮกตาร์
4) ทุ่งหญ้า และป่าฟุ่ม	ประมาณ	108,022	เฮกตาร์
5) ภูหิน และอื่นๆ	ประมาณ	20,887	เฮกตาร์
รวม		160,002	เฮกตาร์

จะเห็นว่าพื้นที่ส่วนใหญ่ของอำเภอเชียงเงินเป็นทุ่งหญ้า และป่าฟุ่ม คิดเป็นร้อยละ 67.51 รองลงมาได้แก่ ภูหิน (ภูเขาหิน) และอื่นๆ พื้นที่ป่า ตามลำดับ ส่วนการใช้พื้นที่เพื่อทำการเกษตรในเขตอำเภอเชียงเงินพบว่า มีเพียงร้อยละ 6.34 เนื่องจากว่าพื้นที่ราบในอำเภอเชียงเงินมีจำนวนจำกัด และภูมิประเทศไม่เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตร

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาที่สรุปข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยจะแบ่งข้อมูลออกเป็น 5 ส่วนหลักๆ คือ (1) ข้อมูลพื้นฐานการประกอบอาชีพเดิม และรายได้ (2) การเข้าทำกินในพื้นที่โครงการ (3) การใช้ที่ดิน และการปลูกพืชในพื้นที่โครงการ (4) รายได้ และรายจ่าย และ (5) ความตระหนักเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานการประกอบอาชีพเดิม

จากการเก็บข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างที่เข้าประกอบอาชีพในโครงการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรที่เคยทำไร่เลื่อนลอยที่บ้านแอนสะหวั่น อำเภอเชียงเงิน จังหวัดหลวงพระบาง ซึ่งมีประชากรในหมู่บ้านทั้งหมด 100 ครัวเรือน ประกอบไปด้วย ลาวลุ่ม 56 ครัวเรือน และลาวเทิง 44 ครัวเรือน โดยเลือกเอากลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 50 ราย พอจะสรุปในหัวข้อต่างๆ ดังนี้

1. ลักษณะทางสังคมของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางสังคม ได้แก่ ลักษณะ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ชนเผ่า ช่วงเวลาที่เข้ามาประกอบอาชีพอยู่ในโครงการ รวมถึงลักษณะพื้นที่ทำกินที่ได้รับการจัดสรร จำนวนสมาชิกในครอบครัว ชนิดพืชที่ปลูกและสัตว์เลี้ยง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

เพศ จากการสัมภาษณ์ครั้งนี้ได้มีการสัมภาษณ์ผู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลหลักของครอบครัวได้ โดยจะให้หัวหน้า หรือ รองหัวหน้าครอบครัว มาเป็นผู้ที่ให้ข้อมูล และผู้ที่ถูกสัมภาษณ์ในการวิจัยครั้งนี้ส่วนใหญ่จะเป็นหัวหน้าครอบครัว ซึ่งเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 74.00 และรองหัวหน้าครอบครัวเป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 26.00 (ตารางที่ 3)

อายุ ตามสภาพความเป็นจริงของสังคมชนบท หรือวิถีการดำเนินกิจกรรมของเกษตรกรในชนบทพบว่าวัยที่สามารถเป็นแรงงานในครัวเรือนได้นั้นนับตั้งแต่เด็กที่มีอายุยังไม่ถึงเกณฑ์ที่จะเป็นวัยแรงงานตามกฎหมายที่ระบุไว้จนถึงคนแก่ที่ยังสามารถทำงานได้ (เด็กอายุต่ำกว่า 15 ปี และคนแก่ที่มีอายุมากกว่า 64 ปี) ทั้งนี้ก็เนื่องจากวิถีชีวิตของคนชนบทจะต้องทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว และอายุของหัวหน้าครอบครัวส่วนใหญ่เกือบร้อยละ 80.00 อยู่ในช่วงอายุ 45 ปีขึ้นไป รองลงมาได้แก่ช่วงอายุ 35-44 ปี (ตารางที่ 3)

ระดับการศึกษา ระดับการศึกษาของหัวหน้าครอบครัวผู้ที่เข้าประกอบอาชีพอยู่ในโครงการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรที่เคยทำไร่เลื่อนลอย มีระดับการศึกษาอยู่ในเกณฑ์ต่ำ เนื่องจากว่าในอดีตโรงเรียนมีน้อย ระดับชั้นเรียนก็ไม่มีครบและมีสถานที่ตั้งอยู่ห่างไกล ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนในพื้นที่ บวกกับอาชีพที่เป็นเกษตรกรจึงมีภาระที่จะต้องช่วยเหลือครอบครัวและไม่สามารถไปเรียนได้ ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ชั้นประถมศึกษา คือ

ได้รับการศึกษาขั้นต้นเพียง 42 ราย คิดเป็นร้อยละ 84.00 รองลงมาได้แก่ระดับมัธยมต้น คิดเป็นร้อยละ 12.00 (ตารางที่ 3)

จำนวนสมาชิกในครอบครัว ครอบครัวที่เข้ามาประกอบอาชีพอยู่ในโครงการมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 5.12 คนต่อครอบครัว และส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 5-6 คน คิดเป็นร้อยละ 68.00 ในปัจจุบันพบว่าจำนวนสมาชิกในครอบครัวเพิ่มขึ้นต่างจากเดิมกับระยะแรกที่เข้ามาอยู่ในโครงการ โดยมีจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 6.22 คนต่อครอบครัว เพิ่มขึ้นจากเดิม 1.10 คนต่อครอบครัว และส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกในครอบครัว 6 -7 คน คิดเป็นร้อยละ 60.00

ชนเผ่า จากการจัดสรรที่ดินให้แก่เกษตรกรนั้นก็เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของประชาชน เนื่องจากว่าแต่ละชนเผ่านั้นมีรูปแบบการดำเนินชีวิต ธรรมเนียม ธรรมเนียม จารีตประเพณี และภาษาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ดังนั้นจึงสามารถจำแนกหมู่บ้านออกเป็น 2 ลักษณะ คือ หมู่บ้านเดี่ยวก็จะมีเพียงแค่ชนเผ่าเดี่ยวเท่านั้นที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ และหมู่บ้านผสมก็จะเป็นหมู่บ้านที่มีมากกว่า 1 ชนเผ่า ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกัน และเช่นเดียวกับบ้านแอนสะหวันนี่ก็เป็นหมู่บ้านผสมระหว่างชนเผ่าลาวลุ่ม และลาวเทิง ชนเผ่าลาวลุ่มและลาวเทิงจะมีความแตกต่างกันอยู่หลายด้าน เช่น ชนเผ่าลาวลุ่มโดยส่วนใหญ่แล้วจะตั้งถิ่นฐานและทำมาหากินตามที่ราบลุ่มและริมฝั่งแม่น้ำ การทำการผลิตของลาวลุ่มส่วนใหญ่จะเป็นการทำนาทำสวน แต่เนื่องจากสภาพภูมิประเทศในเขตพื้นที่ดังกล่าวเป็นภูเขาและพื้นที่ราบมีจำนวนจำกัดจึงทำให้วิธีการทำมาหากินต้องปรับเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อม แต่ลาวเทิงจะตั้งถิ่นฐานและทำมาหากินบนพื้นที่สูงตามภูเขาและสันเขา รูปแบบการทำกินเป็นลักษณะการทำไร่ ด้านภาษา วัฒนธรรม จารีตประเพณี และการแต่งกายก็มีความแตกต่างกัน ดังนั้นผู้ที่เข้าประกอบอาชีพทำกินอยู่ในโครงการส่วนใหญ่จะเป็นชนเผ่าลาวลุ่ม คิดเป็นร้อยละ 58.00 ของครัวเรือนตัวอย่าง

ตารางที่ 3 แสดงข้อมูลลักษณะทางสังคมของกลุ่มตัวอย่างประชากรหมู่บ้านแอนสะหวั้น จังหวัด
หลวงพระบาง

ลักษณะทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
เพศของหัวหน้าครอบครัว		
ชาย	37	74.00
หญิง	13	26.00
รวม	50	100.00
อายุของหัวหน้าครอบครัว		
25-34 ปี	2	4.00
35-44 ปี	9	18.00
45-54 ปี	30	60.00
55-64 ปี	9	18.00
รวม	50	100.00
ระดับการศึกษา		
ชั้นประถมต้น	42	84.00
ชั้นมัธยมต้น	6	12.00
ไม่ได้เรียนหนังสือ	2	4.00
รวม	50	100.00
จำนวนสมาชิกในครอบครัว(ระยะแรกที่เข้ามาอยู่ใน โครงการ)		
น้อยกว่า 5 คน	12	24.00
5 – 6 คน	34	68.00
มากกว่า 6 คน	4	8.00
รวม	50	100.00
เฉลี่ย(คน)	5.12	

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ลักษณะทางสังคม	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนสมาชิกในครอบครัว(ปัจจุบัน)		
น้อยกว่า 6 คน	16	32.00
6 – 7 คน	30	60.00
มากกว่า 7 คน	4	8.00
รวม	50.00	100.00
เฉลี่ย(คน)	6.22	
ชนเผ่า		
ลาวลุ่ม	29	58.00
ลาวเทิง	21	42.00
รวม	50	100.00

ช่วงเวลาการเข้ามาประกอบอาชีพ ในพื้นที่โครงการจัดสรรที่ดินได้เริ่มมีการดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 และในปี พ.ศ. 2537 จึงได้มีการปฏิบัติงานที่หมู่บ้านแอนสะหวั้น และทางหน่วยงานได้มีการอพยพเอาเกษตรกรที่เคยทำไร่เลื่อนลอยเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านแอนสะหวั้น ในการเข้ามาอยู่นั้นจะต้องได้รับการเห็นชอบจากทางเจ้าหน้าที่รัฐ เนื่องจากที่ดินของหมู่บ้านมีจำนวนจำกัด ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ผู้ที่เข้ามาประกอบอาชีพอยู่ในโครงการส่วนใหญ่ได้มีการอพยพมาในช่วงปี พ.ศ. 2542 คิดเป็นร้อยละ 46.00 รองลงมาเข้าอยู่ในช่วงปี พ.ศ. 2537-2541 คิดเป็นร้อยละ 34.00 นอกจากนี้ยังพบอีกว่าเหตุผลที่อพยพมาอยู่ส่วนใหญ่จะตัดสินใจเข้ามาอยู่เอง เนื่องจากว่าก่อนที่จะมีการเข้ามาอยู่ในโครงการนี้ทางหน่วยงานรัฐได้มีการส่งเจ้าหน้าที่ลงไปให้คำชี้แจงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อให้เกษตรกรทราบ เกี่ยวกับแผนงานของรัฐบาลในการยุติการถางป่าทำไร่และจัดสรรอาชีพคงที่ และเกษตรกรเหล่านี้ก็ได้มีการปฏิบัติตามการชี้แจงของเจ้าหน้าที่และให้ความร่วมมือกับทางหน่วยงานรัฐ จึงได้ตัดสินใจย้ายเข้ามาอยู่เอง คิดเป็นร้อยละ 74.00 และรองลงมาคือถูกชักชวนจากเจ้าหน้าที่รัฐ สาเหตุ ก็เพราะว่าเกษตรกรเหล่านี้ได้รับทราบการชี้แจงข้อมูลต่าง ๆ แล้ว แต่ไม่ได้ให้ความร่วมมือเท่าที่ควรกับทางราชการ ดังนั้น ทางหน่วยงานรัฐจึงได้มีการอพยพย้าย และถูกชักชวนจากเจ้าหน้าที่รัฐ โดยเอาครอบครัวเกษตรกรเหล่านี้มาอยู่ในโครงการดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 26.00 ในการอพยพย้ายเข้ามาอยู่นั้น ส่วนใหญ่จะย้ายมาจากอำเภอเชียงเงิน

แต่ต่างหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 56.00 รองลงมาคือย้ายมาจากอำเภออื่น เช่น อำเภอโพธิ์ชัยและอำเภอกุฉินารายณ์ คิดเป็นร้อยละ 44.00 เนื่องจากว่าทั้งสองอำเภอนี้ก็เป็นเขตที่มีการทำไร่เลื่อนลอยอยู่กันเป็นจำนวนมาก และเป็นพื้นที่ที่ห่างไกลจากสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น สาธารณสุข การศึกษา ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกษตรกรได้รับความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยรวมแล้วก็เพื่อเป็นการยุติการถ่างป่า ทำไร่เลื่อนลอย และฟื้นฟูป่าไม้ให้กลับมามีสภาพที่สมบูรณ์เหมือนกับในอดีต การใช้พื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 72.00 ของเกษตรกรตัวอย่างทั้งหมดจะมีการย้าย หรือ เปลี่ยนที่ทำการเพาะปลูก ซึ่งในนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้พื้นที่เพาะปลูกพืชซ้ำกันที่เดิมเป็นเวลาถึง 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.00 และรองลงมาได้แก่ 2 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.00 แล้วจึงเปลี่ยนที่ทำการเพาะปลูกไปแปลงใหม่ของตนเองที่ได้มีการพักพื้นที่ไว้บางส่วนเอาไว้ ทั้งนี้ยังเป็นการทำให้พื้นที่เพาะปลูกได้มีการพักฟื้นตัวของมันเอง และสามารถนำใช้ได้อีกต่อไปอย่างยั่งยืน นอกนั้นยังพบว่า เกษตรกรจำนวนหนึ่งไม่ได้มีการเปลี่ยน หรือย้ายที่ทำการเพาะปลูก เนื่องจากว่าที่ดินที่ได้รับจัดสรรนั้นได้มีการทำการผลิตเต็มหมดทุกที่ จึงไม่มีพื้นที่เหลือไว้ย้าย หรือเปลี่ยนที่ทำการ คิดเป็นร้อยละ 28.00 (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงข้อมูลช่วงเวลาที่เข้ามาประกอบอาชีพ และเหตุผล และโยกย้ายมาจากที่ใด และใช้พื้นที่เพาะปลูกเป็นเวลาที่ปีถึงจะมีการย้าย หรือเปลี่ยนที่ทำการเพาะปลูกของครัวเรือนตัวอย่าง

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ช่วงเวลากการเข้ามาประกอบอาชีพ		
ปี พ.ศ. 2537-2541	17	34.00
ปี พ.ศ. 2542	23	46.00
หลังปี พ.ศ. 2542	10	20.00
รวม	50	100.00
เหตุผลที่อพยพมาเพราะ		
ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเอง	37	74.00
ถูกชักชวนจากเจ้าหน้าที่รัฐ	13	26.00
รวม	50	100.00

ตารางที่ 4 (ต่อ)

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ย้ายมาท้องถิ่นใด		
มาจากอำเภอเชียงเงินแต่ต่างหมู่บ้าน	28	56.00
มาจากอำเภออื่น	22	44.00
รวม	50	100.00
การย้าย หรือ เปลี่ยนที่ทำการเพาะปลูกพืชในที่ดินเดิมทุกๆ		
2 ปี	15	30.00
3 ปี	21	42.00
ไม่มีการย้าย หรือเปลี่ยนที่ทำการเพาะปลูกพืช	14	28.00
รวม	50	100.00

ลักษณะที่ดินที่ได้รับการจัดสรร

พบว่าครัวเรือนตัวอย่างได้รับการจัดสรรที่ดินจากหน่วยงานรัฐ มีขนาดเนื้อที่ที่ได้รับการจัดสรรทั้งหมดนั้นตกอยู่ครัวเรือนละ 3 เฮกตาร์ ที่ดินที่ได้รับการจัดสรรทั้งหมดนั้นเป็นที่ดินที่เคยทำกินมาแล้ว โดยสามารถแบ่งที่ดินออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ครัวเรือนตัวอย่างส่วนใหญ่คิดว่าตนเองได้รับการจัดสรรที่ดินที่เคยทำกินมาแล้ว แต่สภาพดินยังสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 92.00 และรองลงมาได้แก่ที่ดินบางส่วนยังสมบูรณ์ แต่บางส่วนที่ดินขาดความสมบูรณ์ คิดเป็นร้อยละ 8.00 และพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ต้องอาศัยน้ำฝนเพียงอย่างเดียวเพื่อใช้ในการเพาะปลูก เนื่องจากสภาพของพื้นที่เป็นภูเขาและมีความลาดชัน และสามารถปลูกพืชได้เพียงแค่อ้อยด้วยเท่านั้น (ตารางที่ 5)

การใช้ประโยชน์ที่ดิน หลังจากได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน

หลังจากที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน เกษตรกรจะนำที่ดินดังกล่าวไปใช้ประโยชน์ทำกิจกรรมต่างๆ ในการทำการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่จะนำที่ดินไปทำไร่ คิดเป็นร้อยละ 100.00 และเกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้ที่ดินเพื่อทำไร่โดยมีเนื้อที่เฉลี่ย 1.45 เอเคอร์ คิดเป็นร้อยละ 82.00 รองลงมาเกษตรกรจะใช้ที่ดินเพื่อปลูกไม้ยืนต้น เช่น ไม้สัก คิดเป็นร้อยละ 88.00 เนื่องจากไม้

ประเภทนี้กำลังเป็นที่ต้องการเพื่อนำไปทำเป็นเฟอร์นิเจอร์และเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีเนื้อที่ปลูกไม้ยืนต้น เฉลี่ย 0.74 เฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 68.00 (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 5 แสดงขนาดเนื้อที่และลักษณะที่ดินที่ได้รับการจัดสรรของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ขนาดเนื้อที่ที่ได้รับจัดสรร (เฮกตาร์)		
3 เฮกตาร์	<u>50</u>	<u>100.00</u>
ลักษณะที่ดินที่ได้รับการจัดสรรแปลงปัจจุบัน		
เป็นที่ดินที่เคยทำกินมาแล้ว แต่สภาพดินยังสมบูรณ์	46	92.00
ที่ดินบางส่วนยังสมบูรณ์ แต่บางส่วนที่ดินขาดความสมบูรณ์	4	8.00
รวม	<u>50</u>	<u>100.00</u>

ตารางที่ 6 แสดงการใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกร

การใช้ประโยชน์ที่ดิน*	จำนวน	เฉลี่ยเนื้อที่	ร้อยละ
<u>ทำไร่ (เฮกตาร์)</u>			
น้อยกว่า 1 เฮกตาร์	2	0.40	4.00
1.00 – 2.00 เฮกตาร์	41	1.45	82.00
มากกว่า 2 เฮกตาร์	7	2.07	14.00
รวม/เฉลี่ย	<u>50</u>	<u>1.54</u>	<u>100.00</u>
<u>ปลูกไม้ยืนต้น (เฮกตาร์)</u>			
น้อยกว่า 0.5 เฮกตาร์	6	0.38	12.00
0.50 – 1.00 เฮกตาร์	31	0.74	62.00
มากกว่า 1.00 เฮกตาร์	7	1.41	14.00
รวม/เฉลี่ย	<u>44</u>	<u>0.80</u>	<u>100.00</u>

*แต่ละครัวเรือนอาจจะมีการใช้ประโยชน์ที่ดินหลายอย่าง

ส่วนที่ 2 การเข้ามาทำกินในพื้นที่โครงการ

สำหรับการเข้ามาทำกินในพื้นที่โครงการนี้เกษตรกรที่ได้อนุญาตเข้ามานั้น เมื่อก่อนนั้นเกษตรกรเหล่านี้เคยประกอบอาชีพใดมาก่อนจึงได้รับการจัดสรรที่และเข้ามาทำกินอยู่ในพื้นที่โครงการ หลังจากที่เข้ามาแล้วได้ใช้ที่ดินดังกล่าวประกอบอาชีพอะไรบ้าง รวมทั้งฐานะความเป็นอยู่ เช่น รายรับ-รายจ่ายต่างๆ สภาพในครอบครัวและใช้ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เงินออม เงินเก็บในแต่ละปีและหนี้สิน ปัญหาต่าง ๆ ในการทำการผลิต และสภาพความเป็นอยู่เมื่อเปรียบเทียบกับการทำไร่เลื่อนลอยในพื้นที่เดิมนั้นเป็นอย่างไรบ้าง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

สาเหตุที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน จากการสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้ามาทำกินในพื้นที่โครงการนี้พบว่า เนื่องมาจากมีอาชีพทำไร่เลื่อนลอยมาก่อน คิดเป็นร้อยละ 94.00 รองลงมาได้แก่ไม่มีที่ดินทำกิน คิดเป็นร้อยละ 4.00 หลังจากที่ได้รับการจัดสรรที่ดินแล้ว พบว่า ปัจจุบันเกษตรกรทั้งหมดเหล่านี้มี อาชีพทำไร่ และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งการทำไร่ดังกล่าวจะเป็นลักษณะแบบคงที่ และถาวรตามพื้นที่ที่ได้รับการจัดสรรให้ครอบครัวละ 3 เฮกตาร์ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 แสดงข้อมูลสาเหตุที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินและการประกอบอาชีพหลังจากได้รับการจัดสรรที่ดินของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
<u>สาเหตุที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน</u>		
มีอาชีพถางป่าทำไร่เลื่อนลอย	47	94.00
ไม่มีที่ดินทำกิน	2	4.00
ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ	1	2.00
รวม	50	100.00
<u>การประกอบอาชีพหลังจากที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน</u>		
ทำไร่	50	100.00
เลี้ยงสัตว์	50	100.00

ชนิดพืชที่ปลูกของเกษตรกรตั้งแต่ระยะแรกจนถึงปัจจุบัน

การปลูกพืชของเกษตรกรตั้งแต่ระยะแรกจนถึงปัจจุบันนี้สังเกตเห็นได้มีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น พืชที่เกษตรกรปลูกตั้งแต่เริ่มแรกที่เข้ามาอยู่ในโครงการนี้ ปี พ.ศ. 2537 - 2542 ส่วนใหญ่แล้วจะนิยมปลูกข้าวไร่เป็นหลักเพื่อนำมาเป็นอาหารบริโภคภายในครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 96.00 รองลงมาได้แก่ ข้าวโพดพันธุ์พื้นเมือง ลูกเดือย และงา คิดเป็นร้อยละ 80.00 72.00 และ 66.00 ตามลำดับ (ตารางที่ 8) แต่ปัจจุบันกลับพบว่าเกษตรกรก็ได้มีการปรับเปลี่ยน โดยหันมาปลูกพืชที่ตลาดมีความต้องการสูงและลดจำนวนการปลูกข้าวไร่ลง แล้วปลูกพืชที่ตลาดต้องการแทน ซึ่งพืชแต่ละชนิดที่เกษตรกรเพาะปลูก และขนาดเนื้อที่เพาะปลูกมีรายละเอียด ดังนี้

ปัจจุบัน พ.ศ. 2549 เกษตรกรได้มีการเปลี่ยนมาปลูกพืชที่สามารถสร้างรายได้และเศรษฐกิจให้แก่ครัวเรือนของตนเองเพื่อให้ครอบครัวมีชีวิตและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 94.00 นิยมปลูกลูกเดือย พื้นที่ที่นำมาใช้ปลูกลูกเดือยส่วนใหญ่จะมีเนื้อที่ขนาด 0.50 - 1.00 เฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 72.34 ซึ่งพื้นที่ที่ใช้ปลูกลูกเดือยนั้น เฉลี่ย 0.66 เฮกตาร์ต่อครอบครัว รองลงมาได้แก่ปลูกข้าวไร่ และงา คิดเป็นร้อยละ 76.00 และ 76.00 เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้พื้นที่เพื่อปลูกข้าวไร่อยู่ระหว่าง 0.50 - 1.00 เฮกตาร์ เป็นจำนวนประมาณร้อยละ 89.40 ของตัวอย่างครัวเรือน ขนาดพื้นที่ที่ใช้ปลูกเฉลี่ยครอบครัวละ 0.63 เฮกตาร์ ส่วนการใช้พื้นที่เพื่อปลูกงานนั้น ส่วนใหญ่เกษตรกรจะใช้พื้นที่ไม่ถึง 0.50 เฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 52.63 ของครัวเรือนตัวอย่าง มีเนื้อที่เพาะปลูกเฉลี่ย 0.47 เฮกตาร์ต่อครอบครัว (ตารางที่ 9)

พืชที่ครัวเรือนปลูกน้อยและใช้พื้นที่เพาะปลูกน้อย ได้แก่ ถั่วแขก และข้าวโพดพันธุ์พื้นเมือง เนื่องจากว่า พืชชนิดดังกล่าวนี้ไม่เป็นที่ต้องการของท้องตลาด มีเกษตรกรเพียง ร้อยละ 26.00 เท่านั้นที่ปลูกถั่วแขก พื้นที่ที่ใช้ปลูกส่วนใหญ่มีขนาดเนื้อที่ 0.20 เฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 69.23 โดยพื้นที่ที่ใช้ปลูกถั่วแขกเฉลี่ย 0.25 เฮกตาร์ต่อครอบครัว ส่วนเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพดพันธุ์พื้นเมืองนั้นมีร้อยละ 12.00 ขนาดเนื้อที่ปลูกส่วนใหญ่ครัวเรือนละ 0.20 เฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 66.66 เนื้อที่เพาะปลูกเฉลี่ย 0.20 เฮกตาร์ต่อครอบครัว (ตารางที่ 9)

สังเกตได้ว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินของเกษตรกรนั้นเป็นไปตามความสามารถของแต่ละครัวเรือนโดยมีการใช้พื้นที่เพื่อเพาะปลูกพืชที่ให้ผลตอบแทนทั้งในปัจจุบัน เช่น พืชชนิดต่าง ๆ และอนาคตโดยเฉพาะการปลูกไม้ยืนต้น จะเห็นได้ว่า การเพาะปลูกพืชของเกษตรกรนั้นจะปลูกทั้ง

เพื่อบริโภคเองและไว้ขาย ทั้งนี้ก็เพื่อเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนและในการปลูกพืชเพื่อบริโภคนั้น คือ ข้าวไร่ที่ใช้เป็นอาหารหลักเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน โดยมีเพียงร้อยละ 76.00 ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง และส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 24.00 ที่ไม่ได้ปลูกข้าวก็จะปลูกพืชชนิดอื่นแทน เช่น พืชเศรษฐกิจเป็นต้นเพื่อไว้ขาย โดยนารายได้ส่วนดังกล่าวไปซื้อข้าวและอาหารมาบริโภคภายในครัวเรือน และสามารถดำรงชีวิตอยู่ได้เหมือนกับครัวเรือนที่ยังมีการปลูกข้าวไร่ ส่วนผลผลิตข้าวไร่โดยเฉลี่ยที่เกษตรกรได้รับนั้นก็เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนต่อปีการผลิตของเกษตรกร

ตารางที่ 8 แสดงชนิดพืชที่ครัวเรือนตัวอย่างปลูกเมื่อเข้ามาอยู่ในโครงการ

ชนิดพืชที่ปลูกในระยะแรก*	จำนวนครัวเรือน	ร้อยละ
ข้าวไร่	48	96.00
ข้าวโพดพันธุ์พื้นเมือง	40	80.00
ลูกเดือย	36	72.00
งา	33	66.00

* แต่ละครัวเรือนอาจจะปลูกหลายพืช ช่วงปี พ.ศ. 2537 – 2542 เกษตรกรแต่ละคนปลูกพืชมากกว่าหนึ่งพืช

ตารางที่ 9 แสดงข้อมูลชนิดพืชที่ปลูกปัจจุบัน (พ.ศ. 2549) และขนาดเนื้อที่ทำการเพาะปลูกพืชแต่ละชนิดของกลุ่มตัวอย่าง

ชนิดพืชและขนาดเนื้อที่ทำการเพาะปลูก	จำนวน ครัวเรือน	รวมเนื้อที่ (เฮกตาร์)	เฉลี่ยเนื้อที่ (เฮกตาร์)	ร้อยละ
<u>ไม่ได้ปลูกข้าวไร่</u>	12	-	-	24.00
<u>ปลูกข้าวไร่ (เฮกตาร์)</u>				
น้อยกว่า 0.50	3	1.20	0.4	7.90
0.50 – 1.00	34	21.40	0.63	89.40
มากกว่า 1.00	1	1.20	1.20	2.70
รวม/เฉลี่ย	38	23.80	0.63	100.00
 <u>ไม่ได้ปลูกถั่วเขียว</u>	3	-	-	6.00
<u>ปลูกถั่วเขียว (เฮกตาร์)</u>				
น้อยกว่า 0.50	11	3.50	0.32	23.40
0.50 – 1.00	34	24.90	0.73	72.34
มากกว่า 1.00	2	2.70	1.35	4.26
รวม/เฉลี่ย	47	31.10	0.66	100.00
 <u>ไม่ได้ปลูกงา</u>	12	-	-	24.00
<u>ปลูกงา (เฮกตาร์)</u>				
น้อยกว่า 0.50	20	5.40	0.27	52.63
0.50 – 1.00	18	12.30	0.68	47.37
รวม/เฉลี่ย	38	17.70	0.47	100.00
 <u>ไม่ได้ปลูกถั่วแขก</u>	37	-	-	74.00
<u>ปลูกถั่วแขก (เฮกตาร์)</u>				
0.20	9	1.80	0.20	69.23
0.30	1	0.30	0.30	7.70
0.40	3	1.20	0.40	23.07
รวม/เฉลี่ย	13	3.30	0.25	100.00

ตารางที่ 9 (ต่อ)

รายการ	จำนวน ครัวเรือน	รวมเนื้อที่ (เฮกตาร์)	เฉลี่ยเนื้อที่ (เฮกตาร์)	ร้อยละ
<u>ไม่ได้ปลูกข้าวโพด</u>	44	-	-	88.00
<u>ปลูกข้าวโพด (เฮกตาร์)</u>				
0.10	1	0.10	0.10	16.67
0.20	4	0.80	0.20	66.66
0.30	1	0.30	0.30	16.67
รวม/เฉลี่ย	6	1.20	0.20	100.00

สัตว์เลี้ยง เกษตรกรได้มีการเลี้ยงสัตว์จำนวนหนึ่งเพื่อเอาไว้บริโภคภายในครัวเรือน ลักษณะการเลี้ยงสัตว์จะเป็นการเลี้ยงแบบพื้นบ้าน อาหารที่นำเลี้ยงสัตว์ก็จะเป็นจำพวกพืชที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ที่สัตว์เลี้ยงสามารถหากินได้ เช่น ต้นบอนและผักโขม โดยการนำมาหั่น หรือต้มแล้วนำไปผสมกับรำข้าวเพื่อใช้เป็นอาหารให้สัตว์เลี้ยงกิน สัตว์ที่เกษตรกรเลี้ยงสามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ เลี้ยงไว้เพื่อบริโภคเองภายในครอบครัว และเลี้ยงเพื่อขาย สัตว์ที่เลี้ยงไว้บริโภคเองก็จะเป็น เป็ด/ไก่ โดยส่วนใหญ่เกษตรกรมีสัตว์เลี้ยงอยู่ระหว่าง 5-15 ตัวต่อครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 60.61 และเกษตรกรได้มีการเลี้ยงเป็ด/ไก่โดยเฉลี่ยแล้ว มีจำนวน 14.48 ตัวต่อครอบครัว ส่วนสัตว์ที่เลี้ยงไว้เพื่อขายก็จะเป็นจำพวก สุกร วัว และควาย จะเห็นได้ว่า สัตว์ที่เกษตรกรนิยมเลี้ยงไว้เพื่อขายนั้นส่วนมาก คือ สุกร รองลงมาได้แก่ วัวและควาย โดยส่วนใหญ่เกษตรกรจะเลี้ยงสุกรไม่เกิน 5 ตัวต่อครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 75.00 ส่วนวัวนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่จะเลี้ยงอยู่ระหว่างครอบครัวละ 5-15 ตัว คิดเป็นร้อยละ 71.42 และเกษตรกรส่วนใหญ่จะเลี้ยงควายอยู่ระหว่าง 5-15 ตัวต่อครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 50.00 ซึ่งการเลี้ยงวัวและควายของเกษตรกรนั้นจะเลี้ยงโดยการนำสัตว์เลี้ยงไปปล่อยไว้บริเวณป่าของหมู่บ้านที่มีหญ้า เพื่อให้สัตว์ได้กินหญ้าและไม่ให้ไปรบกวนพื้นที่การเพาะปลูกของเกษตรกร (ตารางที่ 10)

จะเห็นได้ว่า มีเกษตรกรที่ไม่ได้เลี้ยงวัวและควายเป็นจำนวนมาก ถึงร้อยละ 86.00 เนื่องจากว่าเกษตรกรกลุ่มเหล่านี้ไม่มีเงินทุนเพียงพอในการเลี้ยงสัตว์จำพวกนี้ ซึ่งในการเลี้ยงสัตว์ชนิดดังกล่าวจะต้องได้มีการลงทุนมากพอสมควรในระยะแรก รวมถึงความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาโรคต่าง ๆ ให้กับสัตว์ยังมีไม่มากเท่าไร และถ้าหากมีการลงทุนไปแล้ว สัตว์เลี้ยงดังกล่าวเกิดเป็นโรคต่าง ๆ และไม่รู้จักรักษา ก็อาจจะทำให้สัตว์เหล่านั้นล้มป่วยทำให้ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน

ตารางที่ 10 แสดงข้อมูลการเลี้ยงสัตว์ของกลุ่มตัวอย่างในปี พ.ศ. 2549

สัตว์เลี้ยงแต่ละชนิด	จำนวน ครัวเรือน	รวม (ตัว)	เฉลี่ย (ตัว)	ร้อยละ
<u>ไม่ได้เลี้ยง เป็ด/ไก่</u>	<u>17</u>	-	-	<u>34.00</u>
<u>เลี้ยงเป็ด/ไก่ (ตัว)</u>				
น้อยกว่า 5 ตัว	1	4	4.00	3.03
5 – 15 ตัว	20	206	10.30	60.61
มากกว่า 15 ตัว	12	268	22.33	36.36
รวม/เฉลี่ย	<u>33</u>	<u>478</u>	<u>14.48</u>	<u>100.00</u>
<u>ไม่ได้เลี้ยงสุกร</u>	<u>30</u>	-	-	<u>60.00</u>
<u>เลี้ยงสุกร (ตัว)</u>				
น้อยกว่า 5 ตัว	15	33	2.20	75.00
5 – 15 ตัว	5	28	5.60	25.00
มากกว่า 15 ตัว	-	-	-	-
รวม/เฉลี่ย	<u>20</u>	<u>61</u>	<u>3.05</u>	<u>100.00</u>
<u>ไม่ได้เลี้ยงวัว</u>	<u>43</u>	-	-	<u>86.00</u>
<u>เลี้ยงวัว (ตัว)</u>				
น้อยกว่า 5 ตัว	1	4	4.00	14.29
5 – 15 ตัว	5	37	7.40	71.42
มากกว่า 15 ตัว	1	13	13.00	14.29
รวม/เฉลี่ย	<u>7</u>	<u>54.00</u>	<u>7.71</u>	<u>100.00</u>
<u>ไม่ได้เลี้ยงควาย</u>	<u>44</u>	-	-	<u>88.00</u>
<u>เลี้ยงควาย (ตัว)</u>				
น้อยกว่า 5 ตัว	2	5	2.50	33.33
5 – 15 ตัว	3	20	6.67	50.00
มากกว่า 15 ตัว	1	28	28.00	16.67
รวม/เฉลี่ย	<u>6</u>	<u>53</u>	<u>8.83</u>	<u>100.00</u>

ผลผลิตของพืชแต่ละชนิด

พืชแต่ละชนิดที่เกษตรกรเพาะปลูกนั้นจะได้รับผลผลิตมาก หรือ น้อยขึ้นอยู่กับขนาดเนื้อที่เพาะปลูก การดูแลรักษา และสภาพดินฟ้าอากาศที่เอื้ออำนวย โดยผลผลิตของพืชแต่ละชนิดจะมีรายละเอียด ดังนี้

ผลผลิตของข้าวไร่ที่เกษตรกรปลูกส่วนใหญ่ราวร้อยละ 63.16 จะได้รับผลผลิต อยู่ระหว่าง 601 – 900 กิโลกรัม โดยผลผลิตข้าวไร่ประมาณเฉลี่ย 814 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ ผลผลิตของลูกเดี๋ยที่เกษตรกรได้รับส่วนใหญ่แล้วประมาณร้อยละ 51.06 ของครัวเรือนจะได้ผลผลิตมากกว่า 900 กิโลกรัม ผลผลิตของลูกเดี๋ยเฉลี่ย 1,058 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ ผลผลิตงาที่เกษตรกรปลูกส่วนใหญ่ร้อยละ 42.11 จะได้รับผลผลิตอยู่ระหว่าง 200 – 500 กิโลกรัม ผลผลิตของงาเฉลี่ย 652 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ ผลผลิตของถั่วแขกที่เกษตรกรได้รับส่วนใหญ่ ร้อยละ 69.23 ได้รับผลผลิตระหว่าง 200 - 500 กิโลกรัม ผลผลิตโดยของถั่วแขกเฉลี่ย 634 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ และผลผลิตของข้าวโพดพันธุ์พื้นเมืองส่วนใหญ่ร้อยละ 83.33 ได้รับผลผลิตอยู่ระหว่าง 200 – 500 กิโลกรัม ผลผลิตเฉลี่ย 484 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ (ตารางที่ 11)

เมื่อพิจารณาจากผลผลิตพืชแต่ละชนิดที่เกษตรกรได้รับนั้นเห็นว่า ผลผลิตดังกล่าวส่งผลที่ดีพอสมควรต่อการประกอบอาชีพของเกษตรกร เนื่องจากว่าในแต่ละปีการผลิตเกษตรกรสามารถขายผลผลิตและมีเงินเหลือเก็บออมไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการประกอบอาชีพการเกษตรของเกษตรกรนั้นมีแนวโน้มไปในทางที่ดี และสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืนได้ถ้าหากผลผลิตที่ได้รับยังอยู่ในเกณฑ์ที่ได้กล่าวมา

ตารางที่ 11 แสดงข้อมูลผลผลิตของพืชแต่ละชนิดของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

ผลผลิตของแต่ละชนิดพืช (กก./เฮกตาร์)	จำนวน ครัวเรือน	รวมผลผลิต (กก.)	เฉลี่ยผลผลิต (กก./เฮกตาร์)	ร้อยละ
<u>ข้าวไร่</u>				
300 – 600	3	1,560	520	7.89
601 – 900	24	16,900	704	63.16
มากกว่า 900	11	12,480	1,134	28.95
รวม/เฉลี่ย	38	30,940	814	100.00
<u>ลูกเดือย</u>				
300 – 600	7	3,040	434	14.90
601 – 900	16	12,160	760	34.04
มากกว่า 900	24	34,560	1440	51.06
รวม/เฉลี่ย	47	49,760	1,058	100.00
<u>งา</u>				
200 – 500	16	5,320	332	42.11
501 – 800	13	8,540	656	34.21
มากกว่า 800	9	10,920	1,213	23.68
รวม/เฉลี่ย	38	24,780	652	100.00
<u>ถั่วแขก</u>				
200 – 500	9	4,500	500	69.23
501 – 800	1	750	750	7.69
มากกว่า 800	3	3,000	1,000	23.08
รวม/เฉลี่ย	13	8,250	634	100.00
<u>ข้าวโพด</u>				
200 – 500	5	2,139	427	83.33
มากกว่า 800	1	770	770	16.67
รวม/เฉลี่ย	6	2,909	484	100.00

จะเห็นได้ว่า ผลผลิตของพืชแต่ละชนิด ที่เกษตรกรได้รับนั้นโดยเฉลี่ยแล้วยังให้ผลตอบแทนต่ำ เนื่องจากว่าสภาพพื้นที่ไม่เหมาะสมต่อการทำการเกษตร เพราะที่ดินที่เกษตรกรใช้ปลูกพืชนั้นเป็นที่ลาดชัน และการขาดแคลนน้ำสำหรับการทำการเกษตร ส่งผลทำให้ผลผลิตที่ได้รับต่ำกว่าที่อื่น ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับผลผลิตของเกษตรกรที่ทำการเกษตรอยู่ที่ราบลุ่ม เช่น ผลผลิตจากการปลูกข้าวของเกษตรกรที่อยู่ที่ราบโดยเฉลี่ย 595 กิโลกรัมต่อไร่ (แสงวันชัย, 2550) แต่ผลผลิตจากการปลูกข้าวไร่ของเกษตรกรในโครงการนี้โดยเฉลี่ยได้รับเพียง 814 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ (130.24 กิโลกรัมต่อไร่)

สังเกตเห็นได้ว่า ผลผลิตของพืชแต่ละชนิดที่ได้รับนั้นมีความแตกต่างกันทั้งนี้ก็เพราะการใช้ขนาดพื้นที่ของเกษตรกรที่ใช้ปลูกพืชแต่ละชนิดนั้นมีความแตกต่างกันรวมถึงพืชแต่ละชนิดก็ให้จำนวนผลผลิตที่แตกต่างกันอยู่แล้วจึงทำให้ได้รับผลผลิตที่ต่างกัน

ผลผลิตจากการปลูกพืชในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมา

จะเห็นได้ว่าในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมาผลผลิตจากการปลูกพืชของเกษตรกรนั้นส่วนใหญ่แล้วจะได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 82.00 รองลงมาได้แก่ เท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ 18.00 สาเหตุที่ทำให้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้นนั้นก็เนื่องจากปลูกพืชหลายชนิดเพิ่มขึ้นและการเอาใจใส่ดูแลรักษาพืช เช่น การค้ายหญ้าในแปลงเพาะปลูกเพื่อให้พืชสามารถเจริญเติบโตได้ดี และการบำรุงดินโดยการนำมูลสัตว์เลี้ยงมาใส่ให้กับพืช ทำให้พืชได้รับสารอาหารที่เพียงพอและทำให้ได้ผลผลิตมากขึ้นตามมา (ตารางที่ 12)

ตารางที่ 12 แสดงผลผลิตการปลูกพืชในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

ผลผลิตการปลูกพืชในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมา	จำนวน	ร้อยละ
- มากขึ้น	41	82.00
- เท่าเดิม	9	18.00
- น้อยลง	-	-
รวม(คน)	50	100.00

ผลผลิตสัตว์เลี้ยงในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมา

จากการเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรในช่วงระยะ 5 ปี ที่ผ่านมานั้น ผลผลิตสัตว์เลี้ยงของเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีจำนวนเท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ 52.00 สาเหตุที่สัตว์เลี้ยงของเกษตรกรเท่าเดิมนั้น เนื่องจาก มีการนำมาใช้เพื่อบริโภคภายในครัวเรือน และนำไปขาย และรองลงมาได้แก่ ผลผลิตสัตว์เลี้ยงมีจำนวนมากขึ้น และน้อยลง คิดเป็นร้อยละ 34.00 และ 14.00 ตามลำดับ (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 แสดงข้อมูลสัตว์เลี้ยงในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

สัตว์เลี้ยงในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา	จำนวน	ร้อยละ
- มากขึ้น	17	34.00
- เท่าเดิม	26	52.00
- น้อยลง	7	14.00
รวม(คน)	50	100.00

รายได้ของเกษตรกร

จากการประกอบอาชีพของเกษตรกรทำให้เกษตรกรมีรายได้ และรายได้ที่เกษตรกรได้รับมาจากแหล่งรายได้หลายรูปแบบ เช่น รายได้จากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ รายได้จากการหาของป่า และรายได้จากการไปรับจ้าง โดยมีรายละเอียดดังนี้

รายได้จากพืช จากการปลูกพืชทำให้เกษตรกรมีผลผลิตขายเพื่อสร้างรายรับให้แก่ครอบครัว ผลผลิตที่ได้เกษตรกรจะคัดเมล็ดจำนวนหนึ่งไว้เพื่อเป็นพันธุ์สำหรับเพาะปลูกในปีต่อไป ส่วนที่เหลือก็จะนำไปขายหมด ซึ่งรายได้ที่เกษตรกรได้รับนั้นก็ได้มาจากการขายผลผลิตพืช เช่น ลูกเดือย งา ถั่วแขกและข้าวโพดพันธุ์พื้นเมืองเป็นต้น รายได้ของเกษตรกรแต่ละรายที่ได้รับนั้นก็ขึ้นอยู่กับจำนวนเนื้อที่ และผลผลิตที่ได้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

เกษตรกรที่มีรายได้จากการขายลูกเดือยเฉลี่ยเป็นเงิน 1,270,468 กีบต่อปีต่อครอบครัว และเกษตรกรส่วนใหญ่มีผลผลิตขายตั้งแต่ 500 กิโลกรัมขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 85.10 และราคาลูกเดือยตกอยู่ที่กิโลกรัมละ 1,200 กีบ ส่วนเกษตรกรที่มีรายได้จากการขายงา ส่วนใหญ่จะมีผลผลิต

อยู่ระหว่างน้อยกว่า 500 กิโลกรัม จนถึง 1,000 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 84.20 โดยจะมีรายได้เฉลี่ยจากการขายมาเป็นเงิน 1,956,315 บาทต่อปีต่อครอบครัว ส่วนราคาของงานนั้นตกอยู่ที่กิโลกรัมละ 3,000 บาท

สำหรับรายได้จากการขายถั่วแขกนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีผลผลิตอยู่ที่ 300 - 500 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 69.23 โดยจะมีรายได้จากการขายถั่วแขกเฉลี่ยเป็นเงิน 1,269,000 บาทต่อปีต่อครอบครัว และราคาถั่วแขกตกอยู่ที่กิโลกรัมละ 1,500 บาท ในด้านของรายได้จากการขายข้าวโพดพันธุ์พื้นเมือง ส่วนใหญ่จะมีผลผลิต อยู่ระหว่าง 200 - 500 กิโลกรัม คิดเป็นร้อยละ 83.33 โดยมีรายได้จากการขายข้าวโพดพันธุ์พื้นเมืองเฉลี่ยเป็นเงิน 339,383 บาทต่อปีต่อครอบครัว และราคาข้าวโพดพันธุ์พื้นเมืองตกอยู่ที่กิโลกรัมละ 700 บาท

จะเห็นได้ว่า จากการขายผลผลิตพืชชนิดต่าง ๆ ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพื่อมาจุนเจือครอบครัว แต่รายได้ที่เกษตรกรได้รับนั้นยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ เนื่องจากผลผลิตที่ได้รับต่ำ รวมถึงการถูกกดราคาสินค้าจากพ่อค้าคนกลาง ทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการขายผลผลิตพืชยังอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับทิศทางแผนการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม สกปี 2006 - 2007 ของจังหวัดหลวงพระบาง โดยจะให้ประชาชนมีรายรับเฉลี่ยต่อคน ประมาณ 5.3 ล้านกีบต่อปี (จังหวัดหลวงพระบาง, 2006) ดังนั้นเมื่อนำเอาการขายผลผลิตของพืชแต่ละชนิดมารวมกัน แล้วนำมาเฉลี่ยให้กับเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง ก็จะได้อายุได้เฉลี่ยจากการปลูกพืช โดยเกษตรกรมีรายได้จากการปลูกพืชเฉลี่ยเป็นเงิน 2,969,266 บาทต่อปีต่อครอบครัว (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 แสดงข้อมูลรายได้จากการปลูกพืชของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

ยอดขายผลผลิต	จำนวน (ครอบครัว)	ยอดขาย ผลผลิต(กก.)	รวมรายได้จาก การขาย ผลผลิต(กบ)	เฉลี่ย รายได้ (กบ)	ร้อยละ ของ รายได้
ลูกเดือย (กก.)					
น้อยกว่า 500	7	434	3,648,000	521,142	14.90
500 – 1,000	20	800	19,200,000	960,000	42.55
มากกว่า 1,000	20	1,536	36,864,000	1,843,200	42.55
รวม/เฉลี่ย	47	1,058	59,712,000	1,270,468	
งา (กก.)					
น้อยกว่า 500	16	332	15,960,000	997,500	42.10
500 – 1,000	16	708	34,020,000	2,126,250	42.10
มากกว่า 1,000	6	1,353	24,360,000	4,060,000	15.80
รวม/เฉลี่ย	38	625	74,340,000	1,956,315	
ถั่วแขก (กก.)					
300 - 500	9	500	6,750,000	1,125,000	7.70
501 – 1,000	4	937	5,625,000	1,500,000	23.07
รวม/เฉลี่ย	13	634	12,375,000	1,269,000	
ข้าวโพดพันธุ์พื้นเมือง (กก.)					
200 - 500	5	427	1,497,300	299,460	83.33
มากกว่า 500	1	770	539,000	539,000	16.67
รวม/เฉลี่ย	6	2,909	2,036,300	339,383	
รวมทั้งหมด/เฉลี่ย	50		148,463,300	2,969,266	

รายได้จากสัตว์เลี้ยง เกษตรกรที่ทำกินอยู่ในโครงการมีรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ที่เฉลี่ยเป็นเงินจำนวน 1,640,000 กีบต่อครอบครัว โดยส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรมีรายได้จากการขายเป็ด/ไก่ คิดเป็นร้อยละ 35.00 รองลงมาได้แก่มีรายได้จากการขายสุกรและวัวเท่ากันคือ คิดเป็นร้อยละ 25.00

จะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่มีรายได้มากจากการขายสัตว์เลื้อยก็จะมาจากการขายวัวและควาย ซึ่งรายได้สูงสุดที่ได้รับจากการขายสัตว์เลื้อยนั้นมีสูงถึง 13,250,000 กีบ และต่ำสุด 100,000 กีบ (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 แสดงรายได้จากการขายสัตว์เลื้อยต่อปีของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

รายได้จากสัตว์เลื้อย	จำนวน	รวมรายได้(กีบ)	เฉลี่ย (กีบ)	ร้อยละ
เป็ด/ไก่	7	1,200,000	171,428	35.00
สุกร	5	4,700,000	940,000	25.00
วัว	5	11,000,000	2,200,000	25.00
ควาย	3	15,900,000	5,300,000	15.00
รวม/เฉลี่ย	20	32,800,000	1,640,000	100.00

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเกษตรกรตัวอย่างยังมีการเลี้ยงสัตว์เพื่อเป็นการค้ำนนั้นยังมีจำนวนน้อย มีเพียงร้อยละ 40.00 ของเกษตรกรตัวอย่างทั้งหมดที่เลี้ยงสัตว์เพื่อเอาไว้นขาย เนื่องจากว่า การเลี้ยงสัตว์จำพวกดังกล่าว จะต้องได้มีการลงทุนในระยะแรกเพื่อซื้อแนวพันธุ์มาเลี้ยง แต่ก็ทำให้ผลตอบแทนและรายได้ที่สูงพอสมควรเพราะว่าสัตว์เลื้อยเหล่านี้ในปัจจุบันยังเป็นที่ต้องการของตลาด และมีแนวโน้มไปในทางที่ดี รวมถึงทางด้านราคาคาดว่าที่สูงขึ้นตามมาในอนาคต

รายได้จากการหาของป่า เกษตรกรได้ใช้เวลาที่ว่างจากการทำสวน ทำไร่เพื่อไปหาของป่าที่มีอยู่ตามเขตป่าไม้ของหมู่บ้าน และป่าธรรมชาติ และชนิดของป่าที่ยังมีอยู่ก็จะเป็นจำพวก ปอสา ดอกหญ้าที่มีลักษณะใบยาว (broomcorn) และผักป่าที่เกิดขึ้นอยู่ตามป่าไม้ และสัตว์ป่า ระยะทางที่จะไปเก็บของป่านั้นก็อยู่ไม่ไกลเท่าใดนักจากที่ทำกินของเกษตรกร โดยจะใช้เวลาในการเดินทางประมาณ 20 - 25 นาที ซึ่งของป่าที่เก็บมาได้ก็นำมาขายให้กับพ่อค้าคนกลางที่เข้ามาเก็บซื้อของป่าตามหมู่บ้าน และจะเอาไปแปรรูปเป็นสินค้า เช่น ปอสาเอาไปทำเป็นกระดาสปอสา และดอกหญ้าก็จะเอาไปทำเป็นไม้กวาดดอกหญ้าเป็นต้น สินค้าดังกล่าวจะถูกนำไปขายที่อำเภอเมืองหลวงพระบาง เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีรายได้ตั้งแต่ 500,000 กีบขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 81.08 ซึ่งปอสาที่เกษตรกรสามารถหาเก็บมาได้นั้นเฉลี่ยตกอยู่เป็นจำนวน 158 กิโลกรัม/ครอบครัว และดอกหญ้า 73 กิโลกรัม/ครอบครัว และราคาที่ขายให้กับพ่อค้าคนกลางนั้นตกอยู่ กิโลกรัมละ 3,000 กีบ และ 2,000 กีบ ตามลำดับ โดยเกษตรกรมีรายได้จากการเก็บหาของป่าเฉลี่ยครอบครัวละ 627,027 กีบต่อปี (ตารางที่ 16)

จะเห็นได้ว่า รายได้จากการหาของป่าของเกษตรกรนั้นเป็นรายได้อีกส่วนหนึ่งที่สามารถนำมาใช้จ่ายแบ่งเบາภาระในครอบครัว ถ้าหากว่าเกษตรกรในพื้นที่ที่มีการอนุรักษ์ และการจัดการการใช้สอยป่าธรรมชาติและป่าไม้ชุมชนของหมู่บ้านเอาไว้ก็จะทำให้สามารถเก็บหาของป่าได้อย่างยาวนานและยั่งยืนเพื่อนำมาเป็นรายได้ให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง แต่ในทางตรงกันข้ามถ้าหากขาดการอนุรักษ์และการจัดการที่ดีแล้ว ก็จะทำให้ทรัพยากรเหล่านี้วันลดลงเรื่อย ๆ และจะทำให้เกษตรกรต้องไปหารายได้จากแหล่งอื่น ๆ มาทดแทนกับการหาของป่า เพราะว่าของป่าชนิดดังกล่าวนี้เป็นของป่าที่สามารถเก็บหาได้เฉพาะแค่บางพื้นที่เท่านั้น ซึ่งบางจังหวัดก็อาจจะไม่มีของป่าเหล่านี้เลยเพราะต้องขึ้นอยู่กับลักษณะพื้นที่และภูมิประเทศของเขตนั่นๆอีกด้วย

ตารางที่ 16 แสดงข้อมูลรายได้จากการหาของป่าของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

รายได้จากการหาของป่า (กิบ)	จำนวน (ครอบครัว)	รายได้รวม (กิบ)	เฉลี่ย (กิบ)	ร้อยละ
น้อยกว่า 500,000	7	2,500,000	357,142	18.92
500,000 – 600,000	11	6,000,000	545,454	29.73
600,001 – 700,000	9	6,300,000	700,000	24.32
มากกว่า 700,000	10	8,400,000	840,000	27.03
รวม/เฉลี่ย	37	23,200,000	627,027	100.00

รายได้จากการไปรับจ้าง หลังจากสิ้นสุดฤดูการเพาะปลูก และเก็บเกี่ยวผลผลิตแล้ว เกษตรกรยังได้มีการหางานทำเพิ่มเติมเพื่อให้มีรายได้เสริมอีกทางเลือกหนึ่ง ซึ่งการไปรับจ้างทำงานนั้นสามารถแบ่งออกเป็น 2 ชนิดงาน คือ ไปรับจ้างทำงานในและนอกพื้นที่ และส่วนใหญ่เกษตรกรจะออกไปรับจ้างทำงานนอกพื้นที่ สถานที่ออกไปรับจ้างนั้นก็อยู่ที่ตัวอำเภอเมืองหลวงพระบาง มีระยะห่างจากหมู่บ้านไป ประมาณ 18 กิโลเมตร และการไปทำงานนั้นก็จะไปอยู่ประจำ ประเภทงานที่ทำได้แก่ งานก่อสร้างและแบกหาม คิดเป็นร้อยละ 66.00 ซึ่งรายได้จากการไปรับจ้างนอกพื้นที่ส่วนใหญ่แล้วจะมีรายได้อยู่ระหว่าง 1,000,000 – 2,000,000 กีบต่อครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 72.73 ส่วนการรับจ้างในพื้นที่นั้นได้แก่งานประเภท ขับเรือรับส่งผู้โดยสาร คิดเป็นร้อยละ 26.00 เนื่องจากว่าใกล้กับหมู่บ้านมีน้ำตกตาดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ และการท่องเที่ยวจะอยู่ในช่วงฤดูที่มีน้ำหลากเท่านั้น และเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีรายได้จากการขับเรือเป็นจำนวนเงินอยู่ระหว่าง 1,000,000 – 2,000,000 กีบต่อครัวเรือน ส่วนที่เหลือคือไม่ได้ออกไปรับจ้างทำงานอะไรเลย

คิดเป็นร้อยละ 8.00 โดยเฉลี่ยเกษตรกรมีรายได้จากการรับจ้างทั้งในและนอกพื้นที่ ครอบครัวยะ 2,359,782 กีบต่อปี (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 แสดงรายได้จากการไปรับจ้างทั้งในและนอกพื้นที่

รายได้จากการรับจ้าง (กีบ)	จำนวน	รวมรายได้ (กีบ)	เฉลี่ย (กีบ)	ร้อยละ
รับจ้างนอกพื้นที่(ก่อสร้าง แยกหาบ)				
น้อยกว่า 1,000,000	4	2,450,000	612,500	12.12
1,000,000 – 2,000,000	24	38,700,000	1,612,500	72.73
2,000,001 – 3,000,000	1	2,500,000	2,500,000	3.03
มากกว่า 3,000,000	4	38,800,000	9,700,000	12.12
รวม	33	82,450,000	2,498,484	100.00
รับจ้างในพื้นที่(จับเรือ)				
1,000,000 – 2,000,000	9	15,100,000	1,677,777	69.23
2,000,001 – 3,000,000	4	11,000,000	2,750,000	30.77
รวม	13	26,100,000	2,007,692	100.00
รวม/เฉลี่ย	46	108,550,000	2,359,782	100.00

จะเห็นได้ว่าเกษตรกรที่เข้ามาประกอบอาชีพในโครงการนี้มีรายได้จากหลายแหล่ง ซึ่งรายได้หลักของแต่ละครัวเรือนนั้นโดยส่วนใหญ่แล้วเป็นรายได้จากปลูกพืช และจากการไปรับจ้างทั้งในและนอกพื้นที่ ส่วนรายได้จากการเลี้ยงสัตว์ก็เป็นรายได้อีกหนึ่งชนิดหนึ่งที่ให้ผลตอบแทนสูงเช่นกัน ถ้าหากเกษตรกรในโครงการนี้ได้มีการลงทุนในการเลี้ยงสัตว์ประเภท สุกร วัวและควายเพิ่มเติม ก็จะสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนอีกเป็นอย่างมากพอสมควร

ฐานะความเป็นอยู่ปัจจุบัน

จากความเป็นอยู่ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับปีก่อน ๆ นั้น จะเห็นได้ว่า รายได้จากการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีรายได้เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากว่าพืชที่เกษตรกรปลูกนั้นเป็น ที่ต้องการของตลาดและอยู่ใกล้ตลาดประมาณ 17 กิโลเมตร และมีตลาดรองรับซื้อผลผลิตทำให้มี รายได้เพิ่มมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 82.00 รองลงมาคือมีรายได้เท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ 18.00 ของ กลุ่มตัวอย่าง ส่วนสาเหตุที่ทำให้รายได้จากการปลูกพืชเท่าเดิมนั้น เนื่องมาจากขาดการเอาใจใส่ ในการดูแลผลผลิตไม่ได้กำจัดวัชพืช ทำให้ผลผลิตตกต่ำ ส่วนรายจ่ายในครอบครัวของเกษตรกรก็มี เพิ่มขึ้นตามมาเหมือนกันเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อน ๆ ที่ผ่านมหลังจากที่ได้เข้ามาทำกิน ในโครงการนี้ คิดเป็นร้อยละ 64.00 เนื่องจากว่าจะต้องนำเอาเงินดังกล่าวนี้ไปซ่อมแซมปลูกสร้าง บ้านเรือนทำให้ต้องมีรายจ่ายในแต่ละปีเพิ่มมากขึ้น และรองลงมาได้แก่ มีรายจ่ายเท่าเดิม คิดเป็น ร้อยละ 28.00 และรายจ่ายในการปลูกพืช เกษตรกรส่วนใหญ่มีรายจ่ายในการปลูกพืชเท่าเดิม เนื่องจากว่าเกษตรกรไม่ค่อยจะได้ซื้อปัจจัยการผลิตใด ๆ เลย เมล็ดพันธุ์ที่นำมาปลูกก็จะเป็น เมล็ดพันธุ์ที่ทำการคัดเลือกจากผลผลิตในปีนั้น ๆ เพื่อนำเอามาปลูกในฤดูต่อไปและแรงงานที่ใช้ ในการทำการผลิตก็เป็นแรงงานภายในครอบครัวเอง ดังนั้นจึงทำให้รายจ่ายในการปลูกพืชมีเท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ 90.00 รองลงมาได้แก่ มีรายจ่ายในการปลูกพืชเพิ่มมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 6.00 (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 แสดงฐานะความเป็นอยู่ปัจจุบันของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
ฐานะความเป็นอยู่ปัจจุบัน		
- รายได้จากการปลูกพืช		
มากขึ้น	41	82.00
เท่าเดิม	9	18.00
น้อยลง	-	-
รวม	50	100.00
รายจ่ายในครอบครัวเปรียบเทียบกับปีก่อนๆ		
มากขึ้น	32	64.00
เท่าเดิม	14	28.00
น้อยลง	4	8.00
รวม	50	100.00
รายจ่ายในการปลูกพืช		
มากขึ้น	3	6.00
เท่าเดิม	45	90.00
น้อยลง	2	4.00
รวม	50	100.00

สภาพความเป็นอยู่ พบว่าสภาพความเป็นอยู่และรายได้ของเกษตรกรในปัจจุบันเปรียบเทียบกับทำไร่เลื่อนลอยในพื้นที่เดิมเห็นว่า ส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรจะมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 72.00 ของตัวอย่าง เพราะเกษตรกรได้รับการอำนวยความสะดวกกว่าเมื่อก่อน ในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตและระบบโครงสร้างพื้นฐานไม่ว่าจะเป็นเรื่องของเส้นทางคมนาคม ในการไปมาหาสู่ ได้รับการรักษาสุขภาพในขั้นพื้นฐาน รวมถึงการได้รับการศึกษาของลูกหลาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการทำมาหากินเพื่อให้หลุดพ้นจากความยากจน และรองลงมาได้แก่ มีสภาพความเป็นอยู่เท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ 28.00 สาเหตุเนื่องจากว่าเกษตรกรเหล่านี้ยังมีวิถี

การดำเนินชีวิตแบบเดิมและติดพันอยู่กับจารีตประเพณีเดิม ๆ ไม่มีการปรับเปลี่ยนรูปแบบในการผลิต (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 แสดงสภาพความเป็นอยู่และรายได้ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับการทำไร่เลื่อนลอยในพื้นที่เดิม

สภาพความเป็นอยู่ในปัจจุบัน	จำนวน	ร้อยละ
ดีขึ้น	36	72.00
เหมือนเดิม	14	28.00
แย่ลง	-	-
รวม	50	100.00

เงินออม ปัจจุบันเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีเงินเก็บสะสม โดยเฉลี่ยแล้วมีจำนวน 1,536,000 กีบต่อครอบครัว และยังพบอีกว่าส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีจำนวนเงินเก็บสะสมอยู่ระหว่าง 500,000-1,000,000 กีบ คิดเป็นร้อยละ 52.00 เนื่องจากว่าเกษตรกรเหล่านี้มีเพียงแต่รายได้จากการขายพืชผลผลิตและออกทำงานรับจ้างโดยไม่ได้มีการเลี้ยงสัตว์ใหญ่เอาไว้ขาย (ตารางที่ 19)

หนี้สิน เกษตรกรส่วนใหญ่แล้วไม่มีหนี้สิน เนื่องจากว่าไม่ได้มีค่าใช้จ่ายในการทำการผลิตเท่าไรนักเพราะไม่ได้มีการซื้อปัจจัยการผลิตและจ้างแรงงาน และมีเพียงแค่จำนวน 2 ครัวเรือนเท่านั้น ที่มีหนี้สินจากค่าปลูกสร้างบ้านเรือน โดยเฉลี่ยเป็นจำนวน 250,000 กีบต่อครอบครัว (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 แสดงเงินออม และหนี้สินของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

เงินออม และหนี้สิน	จำนวน ครัวเรือน	เฉลี่ย (กิบ)	ร้อยละ
เงินออม (กิบ)			
น้อยกว่า 500,000 กิบ	4	350,000	8.00
500,000 – 1,000,000 กิบ	26	792,308	52.00
1,000,001 – 1,500,0000 กิบ	10	1,410,000	20.00
1,500,001 – 2,000,000 กิบ	3	1,866,666	6.00
2,000,001 – 2,500,000 กิบ	2	2,500,000	4.00
มากกว่า 2,500,000 กิบขึ้นไป	5	6,000,000	10.00
รวม/เฉลี่ย	50	1,536,000	100.00
หนี้สิน (กิบ)			
มีหนี้สิน: 250,000 กิบ	2	250,000	4.00
ไม่มีหนี้สิน	48	-	86.00
รวม	50		100.00

เงินออมแต่ละปี จากการสัมภาษณ์เกษตรกรพบว่าหลังจากที่เข้ามาทำกินอยู่ในโครงการดังกล่าวแล้ว แต่ละปีเกษตรกรมีจำนวนเงินเก็บสะสมจากการขายผลผลิตและอาชีพเสริม โดยเกษตรกรส่วนใหญ่มีอยู่เท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ 54.00 รองลงมาได้แก่ เงินเก็บในแต่ละปีเพิ่มมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 46.00 (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 แสดงเงินออมในแต่ละปีของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

เงินออมในแต่ละปี	จำนวน	ร้อยละ
มากขึ้น	23	46.00
เท่าเดิม	27	54.00
น้อยลง	-	-
รวม	50	100.00

ปัญหาในการผลิต การผลิตปัจจุบันของเกษตรกรทั้งเรื่องการผลิต พืช สัตว์ และรายได้พบว่า ด้านการผลิตของเกษตรกรจะมีปัญหา คือ (1) เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมีปัญหาเกี่ยวกับน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 100.00 เพราะพื้นที่ปลูกพืชส่วนใหญ่จะอยู่บนภูเขา และสันเขาจึงไม่สามารถนำน้ำจากแม่น้ำไปใช้ได้ ถ้าหากปีไหนที่ฝนตกไม่ตรงตามฤดูกาล หรือฝนทิ้งช่วงก็จะทำให้ผลผลิตที่ปลูกเอาไว้ได้รับความเสียหายไม่ได้ผลตามเป้าหมาย (2) เรื่องราคาของผลผลิตที่ตกต่ำ คิดเป็นร้อยละ 76.00 และ(3) ปัญหาเกี่ยวกับวัชพืชที่ขึ้นมากับผลผลิตที่ปลูกเอาไว้ทำให้ผลผลิตถูกทำลายจากวัชพืช คิดเป็นร้อยละ 48.00 และในการแก้ไขปัญหการทำกินเหล่านั้นของเกษตรกรในอนาคตก็พบว่า (1) เกษตรกรจะหาเมล็ดพันธุ์ที่ทนแล้งและเหมาะสมกับพื้นที่มาปลูก คิดเป็นร้อยละ 38.00 (2) นอกนั้นก็จะเป็นปลูกพืชผสมผสานเพิ่มมากขึ้น ปลูกไม้ผลเพิ่มเติม คิดเป็นร้อยละ 54.00 และ(3) ลดการปลูกข้าวไร่ หันมาปลูกพืชที่ตลาดต้องการเพื่อให้เป็นสินค้าทดแทนการปลูกข้าวไร่ เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว คิดเป็นร้อยละ 80.00 (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 แสดงปัญหาในการทำการผลิต และการแก้ไขปัญหการทำกินในอนาคต

รายการ	จำนวน	ร้อยละ
<u>ปัญหาในการทำการผลิต*</u>		
น้ำที่ใช้เพื่อการเกษตร	50	100.00
วัชพืช	24	48.00
ราคาผลผลิตตกต่ำ	38	76.00
<u>การแก้ไขปัญหการทำกินในอนาคต*</u>		
หาเมล็ดพันธุ์ที่ทนแล้ง และเหมาะสมกับสภาพพื้นที่	19	38.00
ปลูกพืชผสมผสาน ปลูกไม้ผล	27	54.00
ลดการปลูกข้าวไร่ ปลูกพืชที่ตลาดต้องการ เพื่อเป็นสินค้าทดแทนการปลูกข้าวไร่	40	80.00

* แต่ละครัวเรือนอาจจะมีปัญหาในการทำการผลิต และการแก้ไขปัญหการทำกินหลายอย่าง

ความต้องการของเกษตรกรที่อยากให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือในการทำกิน จากปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำมาหากินของเกษตรกรที่เข้ามาอยู่ในโครงการดังกล่าว จึงมีความเรียกร้องต้องการจากเกษตรกรเพื่อขอให้หน่วยงานของรัฐช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ คือ (1) การจัดสรรที่ดินทำกินเพิ่มเติม เนื่องจากว่าที่ดินที่ได้รับจัดสรรจำนวน 3 เฮกตาร์ นั้นไม่เพียงพอต่อการผลิต คิดเป็นร้อยละ 62.00 (2) ต้องการให้จัดหาเจ้าหน้าที่เกษตรมาช่วยแนะนำวิธีการเพาะปลูกพืชเพิ่มเติมอีกเพื่อที่จะทำให้ผลผลิตที่ปลูกได้รับผลดี เป็นร้อยละ 74.00 และ (3) ต้องการให้ทางภาครัฐช่วยเหลือด้านราคาของผลผลิต คิดเป็นร้อยละ 38.00 (ตารางที่ 23)

ตารางที่ 23 แสดงความต้องการของเกษตรกรที่อยากให้ทางรัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือในการทำกิน

ความต้องการของเกษตรกรที่อยากให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือ*	จำนวน	ร้อยละ
- จัดสรรที่ดินทำกินเพิ่มเติม	31	62.00
- ให้เจ้าหน้าที่เกษตรมาช่วยแนะนำวิธีการปลูกพืช	37	74.00
- ดูแลด้านราคาของผลผลิต	19	38.00

* แต่ละครัวเรือนอาจจะต้องการให้รัฐบาลเข้ามาช่วยเหลือในการทำกินหลายอย่าง

จากปัญหาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่อยู่ในโครงการนี้ยังมีความเดือดร้อนจากการประกอบอาชีพ จากข้อเสนอดังกล่าวของเกษตรกร สิ่งที่รัฐบาลที่หน่วยงานเกี่ยวข้องควรจะทำคือการเข้าไปส่งเสริมเกษตรกร เช่น แนะนำวิธีการปลูกพืช หาเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมกับพื้นที่มาให้เกษตรกรปลูก รวมทั้งการหาตลาดเพื่อรองรับสินค้าที่ได้ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูก โดยเฉพาะทางด้านราคาผลผลิต และสิ่งที่ควรจะทำในอนาคตก็คือ การประเมินการใช้ที่ดินเพื่อทำการผลิตของเกษตรกรว่าสมควรจะจัดสรรที่ดินทำกินเพิ่มเติมให้แก่เกษตรกรหรือไม่

ส่วนที่ 3 การใช้ที่ดิน และการปลูกพืชในโครงการ

จากการที่ได้รับจัดสรรที่ดินทำกินเกษตรกรที่อยู่ในโครงการนี้ได้มีการใช้ที่ดินเพื่อปลูกพืช ซึ่งรูปแบบการปลูกพืชของเกษตรกรก็มีหลายลักษณะที่แตกต่างกันออกไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

ลักษณะการปลูกพืชของเกษตรกร

เกษตรกรที่ได้รับการจัดสรรที่ดินได้มีการใช้พื้นที่เพื่อปลูกพืชในลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเกษตรกรที่อยู่ในพื้นที่โครงการโดยส่วนใหญ่แล้วจะมีรูปแบบการปลูกพืชในลักษณะ การปลูกพืชร่วมโดยมีการปลูกพืชตั้งแต่สองชนิดร่วมกันในพื้นที่เพาะปลูกเดียวกัน คิดเป็นร้อยละ 84.00 และเกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกพืชแบบหมุนเวียน เช่น ข้าวไร่ ก็จะมีการปลูกในพื้นที่นั้น ๆ เป็นระยะเวลา 2 - 3 ปี จึงมีการย้าย หรือพักพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งจะทำให้หมุนเวียนในพื้นที่เดิม นั้น ๆ ตามระยะเวลาดังกล่าว คิดเป็นร้อยละ 64.29 รองลงมาได้แก่ ปลูกพืชผสม ได้แก่ จำพวก ถั่วแขกกับงา หรือ ปลูกเดียวกับข้าวโพดพันธุ์พื้นเมือง เหล่านี้เป็นต้น คิดเป็นร้อยละ 35.71 นอกนั้นก็จะเป็นการปลูกพืชในลักษณะเชิงเดี่ยว คิดเป็นร้อยละ 16.00 (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 แสดงลักษณะการปลูกพืชของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะการปลูกพืช	จำนวน	ร้อยละ
<u>ปลูกพืชเชิงเดี่ยว (คน)</u>	<u>8</u>	<u>16.00</u>
<u>ปลูกพืชร่วม</u>		
- ปลูกพืชผสม	15.00	35.71
- ปลูกพืชหมุนเวียน	27.00	64.29
รวม (คน)	42.00	100.00

การใช้ที่ดิน และการพักพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกร

การใช้พื้นที่เพาะปลูกในโครงการ เกษตรกรได้มีการใช้พื้นที่แต่ละแปลงเพื่อปลูกพืชเป็นระยะเวลาใดหนึ่ง จึงได้มีการย้ายเปลี่ยนพื้นที่เพาะปลูกไปที่แปลงใหม่ โดยพักพื้นที่เพาะปลูกเดิมเอาไว้เพื่อให้ดินได้มีการพักฟื้นตัวของมันเอง เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีการพักพื้นที่โดยมีขนาดเนื้อที่

การพักพื้นที่เพาะปลูก อยู่ระหว่าง 0.05 – 1.00 เฮกตาร์ คิดเป็นร้อยละ 72.22 ของเกษตรกรตัวอย่างที่ได้มีการพักพื้นที่เพาะปลูก และระยะเวลาของการพักพื้นที่แล้วจึงกลับมาปลูกพืชใหม่ในพื้นที่ที่มีการพักเอาไว้ โดยส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรทั้งชนเผ่าลาวลุ่มและลาวเทิงจะพักพื้นที่เพาะปลูกเป็นระยะเวลา 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 58.33 ของเกษตรกรตัวอย่างที่มีการพักพื้นที่เพาะปลูก แล้วจึงจะกลับไปเพาะปลูกในพื้นที่เดิมใหม่อีกครั้ง (ตารางที่ 25)

จะสังเกตเห็นได้ว่า เกษตรกรโดยส่วนใหญ่แล้วได้มีการใช้พื้นที่เพื่อทำการผลิตอย่างมีความตระหนักและแสดงออก เช่น การปลูกพืชแบบผสม และได้มีการพักพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งลักษณะการใช้ที่ดินและวิธีการปลูกพืชเช่นนี้จะทำให้เกษตรกรสามารถใช้ทรัพยากรดินได้อย่างยาวนานและยั่งยืน นอกจากนี้จะสามารถใช้ทรัพยากรดินได้อย่างยั่งยืนแล้วก็มีผลต่อกลับผลผลิตของเกษตรกร โดยจะทำให้ผลผลิตในแต่ละปีที่ได้รับนั้นคงที่สม่ำเสมอ และเมื่อมีผลผลิตที่สม่ำเสมอก็จะทำให้เกษตรกรมีรายได้ที่มั่นคง จากการขายผลผลิต

ตารางที่ 25 แสดงข้อมูลการพักพื้นที่ปลูกในบางปีของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

การพักพื้นที่ปลูกในบางปี	จำนวน	ร้อยละ
<u>ไม่มีการพักพื้นที่ปลูกพืช (คน)</u>	14	28.00
<u>มีการพักพื้นที่</u>		
<u>ขนาดเนื้อที่การพักพื้นที่ปลูก</u>		
0.50 – 1.00 เฮกตาร์	26	72.22
มากกว่า 1 เฮกตาร์	10	27.78
รวม(คน)	36	100.00
<u>การกลับมาปลูกพืชใหม่ในพื้นที่ที่มีการพักพื้นที่</u>		
2 ปี	15	41.67
3 ปี	21	58.33
รวม(คน)	36	100.00

ส่วนที่ 4 รายได้และรายจ่าย

ในส่วนนี้ก็จะได้พูดถึงเรื่องรายได้และรายจ่ายของเกษตรกรที่ได้รับจากการขายผลผลิตและค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ที่ใช้จ่ายเข้าในการผลิตและครัวเรือน รวมถึงรายได้และรายจ่ายในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา หลังจากที่ได้เข้ามาประกอบอาชีพในโครงการนี้

รายได้ของครัวเรือนที่ได้รับจากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในปีการผลิต 2549/2550

จากการประกอบอาชีพของเกษตรกรที่ได้เข้ามาอยู่ในโครงการนี้จะเห็นได้ว่า รายได้ของครัวเรือนตัวอย่างที่ได้รับในปีการผลิต 2549/2550 นั้นส่วนมากจะได้มาจากการปลูกพืชคิดเป็นร้อยละ 47.43 รองลงมาได้แก่ จากอาชีพเสริมและเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 42.10 และ 10.47 ตามลำดับ โดยเกษตรกรครัวเรือนตัวอย่างมีรายได้เฉลี่ยตกอยู่เป็นจำนวน 6,260,266 กีบ ต่อครอบครัว ซึ่งรายได้จากการปลูกพืชส่วนใหญ่นั้นก็จะได้รับจากการปลูกงา และลูกเดือย (ตารางที่ 26)

รายจ่ายในครัวเรือน และค่าใช้จ่ายในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ปีการผลิตที่ผ่านมา ปี 2549/2550

รายจ่ายของเกษตรกรที่ใช้จ่ายในครัวเรือน รวมทั้งใช้จ่ายเข้าในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ในปีการผลิตที่ผ่านมานั้นเห็นว่าส่วนใหญ่เกษตรกรจะใช้จ่ายเป็นค่าอาหารและรักษาสุขภาพและอื่น ๆ ภายในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 98.42 รองลงมาได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์ และการปลูกพืช คิดเป็นร้อยละ 0.87 และ 0.71 ตามลำดับ ซึ่งในรายจ่ายของครัวเรือนนั้นส่วนใหญ่นั้นก็จะใช้จ่ายอื่น ๆ ในครัวเรือนเช่น ค่าใช้จ่ายซ่อมบ้านเรือนเนื่องจากว่า เกษตรกรนั้นต้องการที่จะที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะที่มั่นคง ดังนั้นจึงทำให้มีค่าใช้จ่ายในส่วนนี้มากและตามมาด้วยค่าอาหารในครอบครัว ส่วนค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการผลิตปลูกพืชนั้นจะมีจำนวนเพียงเล็กน้อยเท่านั้น เนื่องจากว่าเกษตรกรส่วนใหญ่จะไม่ได้ซื้อปัจจัยการผลิตใด ๆ เลย เช่น เมล็ดพันธุ์ที่นำมาปลูกก็จะได้จากการคัดเลือกจากผลผลิตในฤดูกาลที่ผ่านมาเพื่อนำมาปลูก แรงงานที่ใช้ในการปลูกพืชก็จะเป็นแรงงานภายในครอบครัว จึงทำให้เกษตรกรไม่มีรายจ่ายในส่วนนี้มากรายจ่ายในครัวเรือน และใช้ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ของเกษตรกรโดยเฉลี่ยจะตกอยู่เป็นจำนวน 4,724,260 กีบ ต่อครอบครัว (ตารางที่ 27)

ตารางที่ 26 รายได้ของครัวเรือนจากการปลูกพืช สัตว์เลี้ยงและอาชีพเสริมในปีการผลิต 2549/2550
ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

รายได้	จำนวน (ครัวเรือน)	รวมรายได้ (กิบ)	เฉลี่ยรายได้ (กิบ)	ร้อยละ ของรายได้
จากการปลูกพืช				
ลูกเดือย	47	59,712,000	1,270,468	
งา	38	74,340,000	1,956,315	
ถั่วแขก	13	12,375,000	1,269,000	
ข้าวโพด	6	2,036,300	339,383	
รวม	50	148,463,300	2,969,266	47.43
จากการเลี้ยงสัตว์				
ไก่/เป็ด	7	1,200,000	171,428	
สุกร	5	4,700,000	940,000	
วัว/ควาย	8	26,900,000	3,362,500	
รวม	20	32,800,000	1,640,000	10.47
จากอาชีพเสริม				
หาของป่า	37	23,200,000	627,027	
รับจ้างในและนอกพื้นที่	46	108,550,000	2,359,782	
รวม	50	131,750,000	2,635,000	42.10
รวมรายได้ทั้งหมดของครัวเรือน	50	313,013,300	6,260,266	100.00

ตารางที่ 27 แสดงรายจ่ายในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ปีการผลิต
ที่ผ่านมา 2549/2550 ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

รายจ่าย	จำนวน (ครัวเรือน)	รวมรายจ่าย (กิบ)	เฉลี่ยรายจ่าย (กิบ)	ร้อยละของ รายจ่าย
ค่าใช้จ่ายในการผลิตปลูกพืช				
สารกำจัดวัชพืช	7	1,672,000	238,857	
รวม	7	1,672,000	238,857	0.71
ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์				
ค่ายารักษาโรค(วัคซีน)	16	2,050,000	128,125	
รวม	16	2,050,000	128,125	0.87
ค่าอาหารและรักษาสุขภาพและอื่นๆ				
ค่าอาหาร	50	82,400,000	1,648,000	
ค่ารักษาพยาบาล	50	20,511,000	410,220	
ค่าเล่าเรียนของลูก	50	31,680,000	633,600	
ค่าใช้จ่ายอื่นๆ ในครัวเรือน	50	97,900,000	1,958,000	
รวม	50	232,491,000	4,649,820	98.42
รวมรายจ่ายทั้งหมดของครัวเรือน	50	236,213,000	4,724,260	100.00

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าเมื่อนำรายได้เฉลี่ยทั้งหมดของครัวเรือน – รายจ่ายเฉลี่ยทั้งหมดของครัวเรือน
เกษตรกรครัวเรือนตัวอย่างจะมีเงินที่เหลือ หรือเงินเก็บออมต่อปี ประมาณครัวเรือนละ 1,536,000
กิบ

รายได้ที่ได้จากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ และรายได้เสริมย้อนหลังในช่วง 5 ปี (พ.ศ. 2545 – 2549)

เกษตรกรที่มีรายได้จากขายผลผลิตพืชและสัตว์เลี้ยง รวมถึงรายได้เสริมในช่วง 5 ปีที่แล้ว มีรายได้เฉลี่ยในแต่ละปีเพิ่มมากขึ้น จาก 3,807,000 กีบ ในปี พ.ศ. 2545 เป็น 6,260,266 กีบ ในปี พ.ศ. 2549 และจะสังเกตเห็นได้ว่า ในปี พ.ศ. 2546 นั้นรายได้จากการขายผลผลิตพืชมีจำนวนลดลง เนื่องจากว่าในปีดังกล่าวได้เกิดมีฝนทิ้งช่วงและฝนตกน้อยกว่าทุก ๆ ปีทำให้พืชและผลผลิตได้รับความเสียหาย ส่วนรายได้เฉลี่ยในแต่ละปีที่เกษตรกรได้รับนั้นส่วนมากได้จากการปลูกพืชไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 45.60 และรองลงมาได้แก่ จากอาชีพเสริมไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 38.01 (ตารางที่ 28)

รายจ่ายในครัวเรือน และค่าใช้จ่ายในการปลูกพืช และเลี้ยงสัตว์ในช่วงย้อนหลัง 5 ปี (พ.ศ. 2545 – 2549)

ในช่วง 5 ปี รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนในแต่ละปีเพิ่มขึ้น จาก 2,056,770 กีบ ในปี พ.ศ. 2545 เป็น 4,724,260 กีบ ในปี พ.ศ. 2549 และเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีรายจ่ายจากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เพียงเล็กน้อย เมื่อนำรายจ่ายมารวมกันแล้วก็จะไม่เกินร้อยละ 2.11 ของรายจ่ายเฉลี่ยในแต่ละปี แต่ในทางตรงกันข้ามเกษตรกรส่วนใหญ่มีรายจ่ายในครัวเรือนเช่น ค่าอาหารและรักษาสุขภาพและอื่น ๆ มากกว่าการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ รายจ่ายส่วนใหญ่ก็จะเป็นรายจ่ายที่ใช้ในการปลูกสร้างและซ่อมที่อยู่อาศัย รองลงมาจะเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อซื้ออาหารเพื่อมาบริโภคภายในครัวเรือน รายจ่ายในส่วนนี้มีจำนวนถึง ร้อยละ 97.89 ของรายจ่ายเฉลี่ยในแต่ละปี (ตารางที่ 29)

จากการที่เกษตรกรได้เข้ามาประกอบอาชีพในโครงการนี้เมื่อพิจารณาในด้านต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจของเกษตรกร เช่น รายได้ รายจ่าย และเงินออม ของครัวเรือนนั้นเห็นว่าเกษตรกรสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุขและเรียบง่ายในสังคมชนบท เนื่องจากเกษตรกรมีการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่แบบค่อยเป็นค่อยไป มิได้มีการพัฒนาที่เกินกำลังหรือเกินความสามารถของตนเอง ซึ่งทำให้สามารถดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และประกอบอาชีพดังกล่าวได้อย่างยั่งยืนต่อไปในสังคม ซึ่งมันก็ได้แสดงให้เห็นจากการประกอบอาชีพของเกษตรกรเองในเรื่องของการทำการผลิต โดยเฉพาะรูปแบบของการผลิตนั้นยังเป็นการผลิตที่อาศัยและพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งไม่ได้มีการใช้ปัจจัยการผลิตมากเกินไปหรอกนัก จึงทำให้เกษตรกรมีรายจ่าย

ในการทำการผลิตไม่มากและเมื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตได้แล้วก็จะทำให้เกษตรกรมีรายได้จากการขายผลผลิต และทำให้เกษตรกรสามารถมีเงินเก็บออมภายในครัวเรือน

ตารางที่ 28 แสดงรายได้จากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ และรายได้เสริมในช่วง 5 ปี
(พ.ศ. 2545 – 2549) ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

รายได้	จำนวน (ครัวเรือน)	รวมรายได้ (กิบ)	เฉลี่ยรายได้ (กิบ)	ร้อยละของ รายได้
2549				
จากการปลูกพืช	50	148,463,300	2,969,266	47.43
เลี้ยงสัตว์	20	32,800,000	1,640,000	10.47
อาชีพเสริม	50	131,750,000	2,635,000	42.10
รวม	50	313,013,300	6,260,266	100.00
2548				
จากการปลูกพืช	50	139,800,000	2,796,000	52.41
เลี้ยงสัตว์	11	20,825,000	1,893,181	7.81
อาชีพเสริม	50	106,100,000	2,122,000	39.78
รวม	50	266,725,000	5,334,500	100.00
2547				
จากการปลูกพืช	50	95,400,000	1,908,000	45.60
เลี้ยงสัตว์	17	26,200,000	1,637,500	12.52
อาชีพเสริม	50	87,600,000	1,752,000	41.88
รวม	50	209,200,000	4,334,500	100.00
2546				
จากการปลูกพืช	50	81,400,000	1,628,000	48.17
เลี้ยงสัตว์	9	11,800,000	1,311,111	6.98
อาชีพเสริม	50	75,800,000	1,516,600	44.85
รวม	50	169,000,000	3,380,000	100.00
2545				
จากการปลูกพืช	50	89,100,000	1,782,000	46.81
เลี้ยงสัตว์	14	28,900,000	2,064,285	15.18
อาชีพเสริม	50	72,350,000	1,447,000	38.01
รวม	50	190,350,000	3,807,000	100.00

ตารางที่ 29 แสดงรายจ่ายในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ในช่วง 5 ปี
(พ.ศ. 2545 – 2549) ของเกษตรกรกลุ่มตัวอย่าง

รายจ่าย	จำนวน (ครัวเรือน)	รวมรายจ่าย (กิบ)	เฉลี่ยรายจ่าย (กิบ)	ร้อยละ ของรายจ่าย
2549				
ปัจจัยการผลิต	7	1,672,000	238,857	0.71
อาหารและวัคซีนสำหรับสัตว์เลี้ยง	16	2,050,000	128,125	0.87
ค่าอาหารและรักษาสุขภาพและอื่นๆ	50	232,491,000	4,649,820	98.42
รวม	50	236,213,000	4,724,260	100.00
2548				
ปัจจัยการผลิต	9	2,470,000	274,444	1.57
อาหารและวัคซีนสำหรับสัตว์เลี้ยง	13	850,000	65,384	0.54
ค่าอาหารและรักษาสุขภาพและอื่นๆ	50	154,260,000	3,085,200	97.89
รวม	50	157,580,000	3,151,600	100.00
2547				
ปัจจัยการผลิต	7	1,450,000	207,142	1.11
อาหารและวัคซีนสำหรับสัตว์เลี้ยง	14	814,000	58,142	0.62
ค่าอาหารและรักษาสุขภาพและอื่นๆ	50	128,260,000	2,565,200	98.27
รวม	50	130,524,000	2,610,480	100.00
2546				
ปัจจัยการผลิต	7	1,440,000	205,714	1.36
อาหารและวัคซีนสำหรับสัตว์เลี้ยง	7	295,000	42,142	0.28
ค่าอาหารและรักษาสุขภาพและอื่นๆ	50	104,340,000	2,086,800	98.36
รวม	50	106,075,000	2,121,500	100.00
2545				
ปัจจัยการผลิต	5	1,050,000	210,000	1.02
อาหารและวัคซีนสำหรับสัตว์เลี้ยง	9	478,545	53,171	0.47
ค่าอาหารและรักษาสุขภาพและอื่นๆ	50	101,310,000	2,026,200	98.51
รวม	50	102,838,545	2,056,770	100.00

ส่วนที่ 5 ความตระหนักเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ความตระหนักเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการทำกิจกรรมการใช้ที่ดินของเกษตรกรที่ได้รับจากการจัดสรรนั้น ได้แก่ ถ้าที่ดินเป็นที่ป่าแล้วไปเพาะปลูกพืชจะทำให้ที่ดินมีการชะล้างพังทลายมากขึ้น การปลูกพืชตามแนวขวางกับความลาดชันของพื้นที่จะช่วยลดการชะล้างพังทลายของดิน การใช้ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักจะมีส่วนช่วยในการปรับปรุงบำรุงดินให้ดีขึ้น การใช้สารเคมีเพื่อป้องกัน และกำจัดวัชพืช โรคพืชและศัตรูพืชจะไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การปลูกพืชในแต่ละปีและต่างชนิดพืชจะไม่มีช่วยป้องกันไม่ให้ดินเสื่อมโทรม การปลูกหญ้าคลุมดินปลูกไม้ยืนต้น และทำคันดิน จะไม่ช่วยในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน และการจุดเผาซากพืชในพื้นที่เพาะปลูกหลังการเก็บเกี่ยวจะทำให้ดินสูญเสียธาตุอาหาร ตลอดจน การไถกลบซากพืชจะไม่ช่วยลดการสูญเสียธาตุอาหารในดิน โดยเกษตรกรจะให้ระดับความคิดเห็น จากเห็นด้วยมาก เห็นด้วย จนถึงระดับไม่เห็นด้วยมาก (ตารางที่ 30)

จากการสำรวจความคิดเห็นของเกษตรกรที่เข้าประกอบอาชีพอยู่ในโครงการ ซึ่งเกษตรกรตัวอย่างทั้งหมดได้มีอาชีพปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เป็นหลักควบคู่กันไป ฉะนั้นการประกอบอาชีพของเกษตรกรจึงมีความเกี่ยวข้องกับการใช้ที่ดิน โดยเฉพาะเกี่ยวกับความตระหนักเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

ถ้าที่ดินเป็นที่ป่าแล้วเราไปเพาะปลูกพืชจะทำให้ที่ดินมีการชะล้างพังทลายมากขึ้น พบว่าเกษตรกรเห็นด้วยมากที่สุด คือ เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 70.00 รองลงมาได้แก่ เห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 26.00 บอกไม่ได้และไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 2.00 และ 2.00 ตามลำดับ

การปลูกพืชตามแนวขวางกับความลาดชันของพื้นที่จะช่วยลดการชะล้างพังทลายของดิน จะเห็นได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะเห็นด้วยมากที่สุด คือ เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 48.00 รองลงมาได้แก่ เห็นด้วยมาก และบอกไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 44.00 และ 8.00 ตามลำดับ

การใช้ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักจะมีส่วนช่วยในการปรับปรุงบำรุงดินให้ดีขึ้น จากความคิดเห็นของเกษตรกรส่วนใหญ่แล้วจะเห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 96.00 รองลงมาได้แก่ เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 4.00

การใช้สารเคมีเพื่อป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคพืชและศัตรูพืชจะไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 74.00 รองลงมาได้แก่ บอกไม่ได้ และไม่เห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 22.00 และ 4.00 ตามลำดับ

การปลูกพืชในแต่ละปี และต่างชนิดพืชจะไม่ช่วยป้องกันให้ดินเสื่อมโทรม พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 80.00 รองลงมาได้แก่ ไม่เห็นด้วยมาก และเห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 18.00 และ 2.00 ตามลำดับ

การปลูกหญ้าคลุมดิน ปลูกไม้ยืนต้น ทำคันดินจะไม่ช่วยในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่บอกไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 52.00 รองลงมาได้แก่ ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 40.00 เห็นด้วยและเห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 6.00 และ 2.00 ตามลำดับ

การจุกเผาซากพืชในพื้นที่เพาะปลูกหลังการเก็บเกี่ยวจะทำให้ดินสูญเสียธาตุอาหาร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่บอกไม่ได้ คิดเป็นร้อยละ 56.00 รองลงมาได้แก่ เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 15.00 ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 12.00 เห็นด้วยมาก และไม่เห็นด้วยมาก คิดเป็นร้อยละ 8.00 และ 8.00

ในการไถกลบซากพืชจะไม่ช่วยลดการสูญเสียธาตุอาหารในดิน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 86.00 รองลงมาได้แก่ ไม่เห็นด้วยมาก และเห็นด้วย คิดเป็นร้อยละ 10.00 และ 4.00 ตามลำดับ

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างที่เข้าประกอบอาชีพทำกินอยู่ในโครงการนี้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความตระหนักเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่จะมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุด คือ การใช้ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักจะมีส่วนช่วยในการปรับปรุงบำรุงดินให้ดีขึ้น และการไถกลบซากพืชจะไม่ช่วยลดการสูญเสียธาตุอาหารในดิน รองลงมาได้แก่ การปลูกพืชในแต่ละปีและต่างชนิดพืชจะไม่ช่วยป้องกันไม่ให้ดินเสื่อมโทรม และถ้าดินเป็นที่ป่าแล้วเราไปเพาะปลูกพืชจะทำให้ดินมีการชะล้างพังทลายมากขึ้น จากความรู้ความเข้าใจดังกล่าวของเกษตรกรจะทำให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินและทรัพยากรในพื้นที่ที่มีอยู่นั้นได้อย่างยั่งยืน และเกษตรกรก็จะสามารถประกอบอาชีพดังกล่าวได้อย่างมั่นคงตลอดไป ถ้าหากยังมีความตระหนักเช่นนี้อีกต่อไป

จะเห็นได้ว่า จากการประกอบอาชีพเดิมที่เคยทำไร่เลื่อนลอยมาก่อน และได้เข้ามาประกอบอาชีพอยู่ในโครงการนี้ เกษตรกรเหล่านี้ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบในการดำเนินชีวิตไปจากเมื่อก่อนในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะรูปแบบในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้นเกี่ยวกับการใช้ที่ดินในการปลูกพืช เกษตรกรได้มีความตระหนักต่อการทำกินมากขึ้นกว่าเมื่อก่อนที่ได้มีการบุกรุกพื้นที่ป่าไม้ และตัดไม้ทำลายป่าเพื่อนำพื้นที่ไปทำไร่เลื่อนลอย แต่มาในปัจจุบันเกษตรกรก็ได้มีการทำกินแบบคงที่และปลูกพืชที่เป็นพืชเศรษฐกิจมากกว่าการปลูกข้าวไร่ในอดีต ซึ่งจะทำให้เกษตรกรหลุดพ้นจากความยากจนในอีกระดับหนึ่งได้ เนื่องจากว่ามีรายได้จากการขายผลผลิตพืชและเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมขึ้นพื้นฐานของประเทศ และเป็นการทำให้พื้นที่ที่เคยเป็นไร่เลื่อนลอยได้มีการฟื้นตัวกลับมาเป็นพื้นที่ป่าไม้ได้อีกในอนาคต รวมถึงยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรให้กลับมาสมบูรณ์เหมือนกับอดีต

ตารางที่ 30 แสดงความตระหนักเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					รวม
	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วย	บอกไม่ได้	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยมาก	
1. ถ้าที่ดินเป็นที่ป่าแล้วเราไปเพาะปลูกพืชจะทำให้ที่ดินมีการชะล้างพังทลายมากขึ้น						
จำนวน	13	35	1	1	-	50
ร้อยละ	26.00	70.00	2.00	2.00	-	100.00
2. การปลูกพืชตามแนวขวางกับความลาดชันของพื้นที่จะช่วยลดการชะล้างพังทลายของดิน						
จำนวน	22	24	4	-	-	50
ร้อยละ	44.00	48.00	8.00	-	-	100.00
3. การใช้ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักจะมีส่วนช่วยในการปรับปรุงบำรุงดินให้ดีขึ้น						
จำนวน(คน)	48	2	-	-	-	50
ร้อยละ	96.00	4.00	-	-	-	100.00
4. การใช้สารเคมีเพื่อป้องกันและกำจัดวัชพืช โรคพืชและศัตรูพืชจะไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม						
จำนวน(คน)	-	-	11	37	2	50
ร้อยละ	-	-	22.00	74.00	4.00	100.00

ตารางที่ 30 (ต่อ)

รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น					รวม
	เห็นด้วยมาก	เห็นด้วย	บอกไม่ได้	ไม่เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วยมาก	
5. การปลูกพืชในแต่ละปีและต่างชนิดพืชจะไม่ช่วยป้องกันไม่ให้ดินเสื่อมโทรม						
จำนวน(คน)	-	1	-	40	9	50
ร้อยละ	-	2.00	-	80.00	18.00	100.00
6. การปลูกหญ้าคลุมดิน ปลูกไม้ยืนต้น ทำคันดินจะไม่ช่วยในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน						
จำนวน(คน)	1	3	26	20	-	50
ร้อยละ	2.00	6.00	52.00	40.00	-	100.00
7. การจุลินทรีย์ในดินในพื้นที่เพาะปลูกหลังการเก็บเกี่ยวจะทำให้ดินสูญเสียธาตุอาหาร						
จำนวน(คน)	4	8	28	6	4	50
ร้อยละ	8.00	16.00	56.00	12.00	8.00	100.00
8. การไถกลบซากพืชจะไม่ช่วยลดการสูญเสียธาตุอาหารในดิน						
จำนวน(คน)	-	2	-	43	5	50
ร้อยละ	-	4.00	-	86.00	10.00	100.00

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการประกอบอาชีพของเกษตรกรในโครงการจัดสรรที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรที่เคยทำไร่เลื่อนลอยในอำเภอเชียงเงิน จังหวัดหลวงพระบาง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์จำนวน 50 ราย เพื่อเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งสรุปผลได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

สภาพทั่วไปทางสังคมของเกษตรกร

เกษตรกรที่ประกอบอาชีพในโครงการนี้ส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 45 ปีขึ้นไป เกษตรกรส่วนมากมีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาและเกษตรกรที่ไม่ได้เรียนหนังสือมีเพียงเล็กน้อยจำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 5.12 คนในตอนแรกที่ย้ายเข้ามาทำกิน เพิ่มขึ้นเป็น 6.22 คนต่อครอบครัว ในปี พ.ศ. 2550 เพิ่มขึ้นจากเดิมเฉลี่ย 1.10 คนต่อครอบครัว และส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าลาวลุ่ม เกษตรกรส่วนมากมีการอพยพเข้ามาประกอบอาชีพในโครงการนี้ ในช่วงปี พ.ศ. 2542 และส่วนมากตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเอง ภูมิลำเนาเดิมที่ย้ายมาส่วนใหญ่มาจากอำเภอเชียงเงินแต่ต่างหมู่บ้าน การใช้พื้นที่เพาะปลูกเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้พื้นที่เพาะปลูกซ้ำที่เดิมเป็นเวลา 3 ปี จึงจะย้ายหรือเปลี่ยนที่ทำการเพาะปลูกไปแปลงใหม่ที่ได้มีการพักพื้นที่บางส่วนเอาไว้ และเกษตรกรได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินครอบครัวละ 3 เฮกตาร์ ลักษณะที่ดินที่ได้รับการจัดสรรส่วนใหญ่เป็นที่ดินที่เคยทำกินมาแล้ว แต่สภาพดินยังสมบูรณ์ การใช้ประโยชน์ที่ดินหลังจากได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน เกษตรกรส่วนใหญ่ใช้ที่ดินทำไร่มีเนื้อที่เฉลี่ย 1.45 เฮกตาร์ต่อครอบครัวและปลูกไม้ยืนต้นมีเนื้อที่เฉลี่ย 0.74 เฮกตาร์ต่อครอบครัว

การเข้ามาทำกินในพื้นที่โครงการ

สาเหตุที่เกษตรกรส่วนใหญ่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน เพราะเคยมีอาชีพทำไร่เลื่อนลอยมาก่อน และปัจจุบันเกษตรกรเหล่านี้มีอาชีพทำไร่และเลี้ยงสัตว์ ชนิดพืชที่ปลูกในตอนแรกที่ย้ายเข้ามา

ทำกินเกษตรกรรมส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวไร่ แต่ในปัจจุบันชนิดพืชและขนาดเนื้อที่ที่เกษตรกรทำการเพาะปลูกพืช มีเกษตรกร 38 รายที่ปลูกข้าวไร่ เนื้อที่เฉลี่ย 0.63 เฮกตาร์ต่อครอบครัว ปลูกลูกเดือย 47 ราย มีเนื้อที่เฉลี่ย 0.66 เฮกตาร์ต่อครอบครัว ปลูกงา 38 ราย มีเนื้อที่เฉลี่ย 0.47 เฮกตาร์ต่อครอบครัว ปลูกถั่วแขก 13 ราย มีเนื้อที่เฉลี่ย 0.25 เฮกตาร์ต่อครอบครัว และปลูกข้าวโพดพันธุ์พื้นเมือง 6 ราย มีเนื้อที่เฉลี่ย 0.20 เฮกตาร์ต่อครอบครัว นอกจากการปลูกพืชแล้วเกษตรกรยังได้มีการเลี้ยงสัตว์ โดยมีเกษตรกร 33 ราย ที่เลี้ยงเป็ด/ไก่ เฉลี่ย 14.48 ตัวต่อครอบครัว เลี้ยงสุกร 20 ราย เฉลี่ย 3.05 ตัวต่อครอบครัว เลี้ยงวัว 7 ราย เฉลี่ย 7.71 ตัวต่อครอบครัวและเลี้ยงควาย 6 ราย เฉลี่ย 8.83 ตัวต่อครอบครัว

ผลผลิตพืชแต่ละชนิดที่เกษตรกรเพาะปลูกจะได้รับผลผลิตมาก หรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดเนื้อที่เพาะปลูก การดูแลรักษาและสภาพดินฟ้าอากาศ โดยผลผลิตข้าวไร่เฉลี่ย 814 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ ผลผลิตลูกเดือยเฉลี่ย 1,058 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ ผลผลิตงาเฉลี่ย 652 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ ผลผลิตถั่วแขกเฉลี่ย 634 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ ผลผลิตข้าวโพดพันธุ์พื้นเมืองเฉลี่ย 484 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ ส่วนผลผลิตพืชในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมาของเกษตรกรนั้นส่วนใหญ่ ได้ผลผลิตมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 82.00 แต่ผลผลิตสัตว์เลี้ยงในรอบ 5 ปี ที่ผ่านมาของเกษตรกรนั้นส่วนใหญ่ มีจำนวนเท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ 52.00

เกษตรกรมีรายได้จากการขายผลผลิตพืชแต่ละชนิดเฉลี่ยเป็นเงิน 2,969,266 บาทต่อครอบครัว รายได้จากการขายสัตว์เลี้ยงนั้นมีเพียงจำนวน 20 ราย จากจำนวนเกษตรกรตัวอย่าง เฉลี่ยเป็นเงิน 1,640,000 บาทต่อครอบครัว รายได้จากการหาของป่ามีจำนวน 37 ราย เฉลี่ยเป็นเงิน 627,027 บาทต่อครอบครัว และรายได้จากอาชีพเสริมจำนวน 46 ราย เฉลี่ยเป็นเงิน 2,359,782 บาทต่อครอบครัว

ฐานะความเป็นอยู่ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับเมื่อก่อนนั้นเห็นได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่จะมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ คิดเป็นร้อยละ 82.00 ส่วนรายจ่ายในครอบครัวของเกษตรกรเพิ่มมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับปีก่อน ๆ ที่ผ่านมาหลังจากที่ได้เข้ามาทำกินในโครงการนี้ คิดเป็นร้อยละ 64.00 แต่เกษตรกรกับมีรายจ่ายในการปลูกพืชเท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ 45.00 และสภาพความเป็นอยู่และรายได้ของเกษตรกรในปัจจุบันเปรียบเทียบกับการทำไร่เลื่อนลอยในพื้นที่เดิมเห็นว่าส่วนใหญ่มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น คิดเป็นร้อยละ 72.00

ในปัจจุบันเกษตรกรมีเงินเก็บสะสมอยู่โดยเฉลี่ยเป็นจำนวนเงิน 1,536,000 กีบต่อปีต่อครอบครัว ส่วนหนี้สินมีเกษตรกรเพียงแค่ 2 รายที่มีหนี้สินเฉลี่ย 250,000 กีบต่อปีต่อครอบครัว และเงินออมแต่ละปีของเกษตรกรหลังจากที่เข้ามาทำกินในโครงการดังกล่าวส่วนใหญ่มีอยู่เท่าเดิม คิดเป็นร้อยละ 54.00

เกษตรกรในโครงการนี้มีปัญหาเกี่ยวกับน้ำที่ใช้เพื่อการเกษตรเป็นปัญหาที่พบมากที่สุด ส่วนด้านแนวทางการแก้ไขปัญหการทำกินในอนาคตนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่จะลดการปลูกข้าวไร่นาปลูกพืชที่ตลาดต้องการเพื่อให้เป็นสินค้าทดแทนการปลูกข้าวไร่นาและทั้งยังเป็นการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว จากปัญหาดังกล่าวเกษตรกรส่วนใหญ่ก็ยังได้เรียกร้องให้ทางเจ้าหน้าที่เกษตรมาช่วยแนะนำวิธีการปลูกพืชอีกด้วย

การใช้ที่ดินและการปลูกพืชในโครงการ

เกษตรกรส่วนใหญ่มีรูปแบบการปลูกพืชในลักษณะการปลูกพืชร่วม คิดเป็นร้อยละ 84.00 ของเกษตรกรตัวอย่าง และเกษตรกรส่วนใหญ่จะปลูกพืชแบบหมุนเวียน คิดเป็นร้อยละ 64.29 ส่วนการพักพื้นที่เพาะปลูกเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 72.00 ได้มีการพักพื้นที่และเกษตรกรส่วนใหญ่พักพื้นที่เพาะปลูกเป็นระยะเวลา 3 ปี คิดเป็นร้อยละ 58.33 โดยส่วนใหญ่มีขนาดเนื้อที่ 0.5 – 1.00 เฮกตาร์

รายได้และรายจ่าย

รายได้ของครัวเรือนตัวอย่างที่ได้รับในปีการผลิต 2549/2550 ส่วนใหญ่จะได้มาจากการปลูกพืช คิดเป็นร้อยละ 47.43 รองลงมาได้แก่จากอาชีพเสริมและเลี้ยงสัตว์ โดยเกษตรกรจะมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 6,260,266 กีบต่อครอบครัว ส่วนรายจ่ายในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ปีการผลิต 2549/2550 นั้นเห็นว่าส่วนใหญ่เกษตรกรใช้จ่ายเป็นค่าอาหารและรักษาสุขภาพและอื่น ๆ ภายในครัวเรือนคิดเป็นร้อยละ 98.42 รองลงมาได้แก่ ค่าใช้จ่ายในการเลี้ยงสัตว์และการผลิตปลูกพืช ซึ่งเกษตรกรมีรายจ่ายในครัวเรือนและใช้ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์เฉลี่ยประมาณ 4,724,260 กีบต่อครอบครัว

รายได้ของเกษตรกรที่ได้จากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์และรายได้เสริมในช่วง 5 ปีที่แล้ว (2545 – 2549) จะเห็นได้ว่ามีรายได้เฉลี่ยในแต่ละปีเพิ่มจาก 3,807,000 กีบในปี พ.ศ. 2545 เป็น 6,260,266 กีบ ในปี พ.ศ. 2549 โดยรายได้ในแต่ละปีส่วนใหญ่จะได้รับจากการปลูกพืชไม่ต่ำกว่าร้อยละ 45.60 ส่วนรายจ่ายในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายเข้าในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ในช่วง 5 ปีที่แล้ว (2545 – 2549) รายจ่ายเฉลี่ยของครัวเรือนในแต่ละปีนั้นก็จะเพิ่มขึ้นจาก 2,056,770 กีบ ในปี พ.ศ. 2545 เป็น 4,724,260 กีบ ในปี พ.ศ. 2549 รายจ่ายในแต่ละปีส่วนใหญ่ก็จะเป็นรายจ่ายสำหรับค่าอาหารและรักษาสุขภาพและอื่น ๆ ซึ่งในแต่ละปีเกษตรกรมีรายจ่ายในส่วนนี้ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 97.89

ความตระหนักเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เกษตรกรที่ได้เข้าประกอบอาชีพในโครงการโดยรวมแล้วมีความรู้ความเข้าใจในการตระหนักเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจมากที่สุดคือ เกษตรกรร้อยละ 96.00 เห็นด้วยมากกับการใช้ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักจะมีส่วนช่วยในการปรับปรุงบำรุงดินให้ดีขึ้น เกษตรกรร้อยละ 86.00 ไม่เห็นด้วยกับการไถกลบซากพืชจะไม่ช่วยลดการสูญเสียธาตุอาหารในดิน รองลงมาได้แก่ ร้อยละ 80.00 ไม่เห็นด้วยกับการปลูกพืชในแต่ละปีและต่างชนิดพืชจะไม่ช่วยป้องกันไม่ให้ดินเสื่อมโทรม และเกษตรกรร้อยละ 70.00 เห็นด้วยกับถ้ำดินเป็นที่ป่าแล้วเราไปเพาะปลูกพืชจะทำให้ดินมีการชะล้างพังทลายมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริมและแนะนำให้ความรู้แก่เกษตรกรโดยการหาชนิดพืชและเมล็ดพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ให้เกษตรกรปลูกรวมทั้งการจัดหาตลาดรองรับสินค้าอีกด้วย และจัดฝึกอบรมในด้านต่าง ๆ ที่เกษตรกรต้องการ เช่น วิธีการปลูกพืชเป็นต้น

ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการติดตามและประเมินสถานการณ์ของโครงการนี้ใหม่ และเป็นแต่ละระยะในแต่ละท้องที่ที่ได้มีการดำเนินการมาแล้ว เนื่องจากว่าโครงการดังกล่าวได้ดำเนินการมาหลายปีแล้วแต่กับขาดการประเมินผลโครงการ และควรมีการจัดสรรที่ดินเพิ่มเติมให้แก่เกษตรกรตามสภาพเงื่อนไขและความสามารถของเกษตรกร และควรมีการดำเนินการโครงการนี้ต่อไปในพื้นที่ที่ยังมีการทำไร่เลื่อนลอยอยู่

การศึกษาครั้งนี้ข้อมูลส่วนใหญ่ที่ได้มาเป็นข้อมูลเชิงปริมาณทำให้ขาดข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังนั้นถ้าหากมีการศึกษาในลักษณะนี้ครั้งต่อไปควรที่จะมีการทำประชุมกลุ่มเกษตรกรเพิ่มเติมด้วย (Group discussion) เพื่อที่จะได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งจะทำให้งานวิจัยมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กระทรวงกลาโหม และป่าไม้. 2005. บทรายงาน การประเมินผลการจัดตั้งปฏิบัติ แผนงานยุติการถ้างป่าทำไร่ และจัดสรรอาชีพคงที่. เอกสารสำหรับค้นคว้า.

กรมพัฒนาที่ดิน. 2534. การจัดการพื้นที่ลาดชันเพื่อการเกษตรแบบยั่งยืนในภาคเหนือของประเทศไทย. เอกสารรายงานสรุปผลโครงการวิจัยทดลองในปี 2532.

กัญจน์ จรเพ็ง. 2544. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ และสังคมที่มีต่อเกษตรกรในโครงการจัดรูปที่ดินรายหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขาการจัดการทรัพยากร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

คณะกรรมการแผนการและการลงทุนจังหวัดหลวงพระบาง. 2006. แผนพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคม ปี 2006 – 2007 .

ชฎารัตน์ สุนทรเกตุ. 2539. การศึกษาระบบการปลูกพืชเพื่อทดแทนการทำไร่เลื่อนลอยกรณีศึกษาในอำเภอเทิง จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์เกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ธเนตร ศรีสุข. 2538. การใช้ที่ดินของเกษตรกร อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ธีรเดช วุฒิเจริญ. 2543. ผลกระทบของการทำลายป่าไม้ต่อเศรษฐกิจ สังคมของเกษตรกร อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญช่วย อรรถวรรณ. 2535. ผลกระทบของสภาพเศรษฐกิจสังคม การใช้ประโยชน์ที่ดินและการบริโภคไม้ของราษฎรต่อการจัดการพื้นที่อุทยานแห่งชาติเอราวัณ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการป่าไม้, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

แผนกสถิการกรรม และป่าไม้ จังหวัดหลวงพระบาง. 2002. บทสรุปการปฏิบัติงานประจำปี 2001.

_____. 2005. บทรายการประจำปี 2004.

แผนกแผนการ และการลงทุน จังหวัดหลวงพระบาง. 2005. บทรายการประจำปี 2004.

พิทักษ์ อินทะพันธ์, อุทิศ เต๊ะใจ, สวัสดิ์ บุญชี และไชยสิทธิ์ เอนกสัมพันธ์. 2535. ผลการศึกษา
การจัดการพื้นที่ลาดชันเพื่อการเกษตรแบบยั่งยืน. กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์.

มานิชญ์ มณีนิล. 2528. การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมกับการ
ใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร ในเขตพื้นที่พัฒนาลุ่มน้ำแซ็ก กิ่งอำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์.
วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัย
เกษตรศาสตร์.

ศูนย์สถิติแห่งชาติ. 2000. สถิติในการพัฒนาเศรษฐกิจ-สังคมขั้นพื้นฐานของ ส.ป.ป.ลาว 1995 –
2000. คณะกรรมการแผนการและการลงทุน นครหลวงเวียงจันทน์.

สภาแห่งชาติ. 1998. กฎหมายว่าด้วยกสิกรรมแห่ง ส.ป.ป. ลาว. เลขที่01/98 สพข นครหลวง
เวียงจันทน์.

สภาแห่งชาติ. 1998. คำร้ฐว่าด้วยการกำหนดแผนจัดภูมิลำเนา. เลขที่ 117/ปสค นครหลวงเวียง
จันทน์.

สภาแห่งชาติ. 2003. กฎหมายว่าด้วยที่ดินแห่ง ส.ป.ป. ลาว. เลขที่04/สพข นครหลวงเวียงจันทน์.

สำนักงานนายกรัฐมนตรี. 2005. คำร้ฐว่าด้วยการจัดตั้งประตบัตติกฎหมายว่าด้วยที่ดินแห่ง ส.ป.ป.
ลาว. เขกที่ 101/นย นครหลวงเวียงจันทน์.

แสงวันชัย พันนุราช. 2550. การใช้ที่ดินของเกษตรกรผู้ปลูกผัก เมืองหาดชายฟอง นครหลวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการใช้ที่ดินและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Lao National Tourism Administration. 2007. **Maps** (Online). www.ecotourism Laos.com/images/map/lpq/lpq_bg.jpg, 08 November, 2007.

Soils Survey and Land Classification Center. 2000. **Result of the Sloping Land Management Study for Sustainable Agriculture**. Ministry of Agriculture and Forestry, Vientiane.

ภาคผนวก

เลขที่แบบสอบถาม.....

แบบสอบถามโครงการวิจัย

การประกอบอาชีพของเกษตรกรในโครงการจัดสรรที่ดินทำกิน
ให้แก่เกษตรกรที่เคยทำไร่เลื่อนลอยในอำเภอเชียงเงิน จังหวัดหลวงพระบาง ส.ป.ป. ลาว

ชื่อผู้สัมภาษณ์.....วันที่สัมภาษณ์.....เดือน.....พ.ศ.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน การประกอบอาชีพเดิม และรายได้

1. ชื่อ และนามสกุล

- เพศ: ☐ ชาย ☐ หญิง

- อายุ ปี

- ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน

- ระดับการศึกษา.....

- ชนเผ่า: ☐ ลาวลุ่ม ☐ ลาวเทิง ☐ ลาวสูง

2. เข้ามาทำกินในโครงการเมื่อ ปี พ.ศ.ที่บ้าน

เมือง จังหวัด

3. การอพยพมาทำกินในโครงการปัจจุบัน

อพยพมาทำกินครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.

เหตุผลที่อพยพมาเพราะ ☐ ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการเอง

☐ ถูกชักชวนจากเจ้าหน้าที่รัฐ

4. ก่อนนี้ทำไร่เลื่อนลอยอยู่ที่ใดเช่นเมื่อก่อน ปี พ.ศ. ทำกินอยู่ที่บ้าน

เมือง จังหวัด

ระยะเวลาที่ทำกินรวมทั้งหมด ปี มีเนื้อที่ทำกินจำนวน ไร่

5. ใช้พื้นที่เพาะปลูกเป็นเวลากี่ปีถึงจะมีการย้ายการเพาะปลูก หรือเปลี่ยนที่ทำการเพาะปลูก ปี
ครั้ง

6. ลักษณะที่ดินที่ได้รับการจัดสรรแปลงปัจจุบันเป็นที่ดินประเภทใด

- ☐ เป็นที่ดินใหม่ยังไม่เคยใช้ทำกินมาก่อน
- ☐ เป็นที่ดินที่เคยทำกินมาแล้ว แต่สภาพดินยังสมบูรณ์
- ☐ ที่ดินบางส่วนยังสมบูรณ์ แต่บางส่วนของดินขาดความสมบูรณ์
- ☐ ที่ดินทั้งหมดต้องพึ่งพาน้ำฝนอย่างเดียว

7. ในระยะนั้นตามข้อที่ 2 สมาชิกในครอบครัวมีจำนวน คน

8. พืชที่ปลูกในระยะแรกมีพืชชนิดใดบ้าง

- ระบุพืช 1
- ระบุพืช 2
- ระบุพืช 3
- ระบุพืช 4

9. พืชที่ปลูก และสัตว์เลี้ยงในปัจจุบันมีอะไรบ้าง

ชื่อพืช 1 เนื้อที่ ไร่
2 เนื้อที่ ไร่
3 เนื้อที่ ไร่

สัตว์ที่เลี้ยง 1 จำนวน ตัว
2 จำนวน ตัว
3 จำนวน ตัว

10. รายได้จากพืช และสัตว์ (ระบุชนิดพืช และสัตว์)

- พืช (ระบุ) รายได้ปีละ กีบ
- พืช (ระบุ) รายได้ปีละ กีบ
- สัตว์ (ระบุ) รายได้ปีละ กีบ

- ส้วด (ระบ) รายได้ปีละ กีบ
 รายได้รวมประมาณ กีบ

11. รายได้จากการหาของป่า

ระบุชนิดพืช และสัตว์

- พืช

- สัตว์

รายได้รวมจากการหาของป่าประมาณปีละ กีบ

12. รายได้จากการออกไปรับจ้างนอกพื้นที่ ☐ มี ☐ ไม่มี

ถ้ามี ไปรับจ้างที่ไหน

ชนิดงานที่ไปรับจ้าง

รวมรายได้จากการออกไปรับจ้างประมาณปีละ กีบ

ส่วนที่ 2 การเข้ามาทำกินในพื้นที่โครงการ

1. สาเหตุที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกินเนื่องจาก

☐ มีอาชีพถางป่าทำไร่เลื่อนลอย

☐ ไม่มีที่ดินทำกิน

☐ ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ

2. หลังจากที่ได้รับการจัดสรรที่ดินแล้ว ปัจจุบันท่านได้ประกอบอาชีพอะไรบ้าง

☐ ทำนา

☐ ทำสวน

☐ เลี้ยงสัตว์

☐ ทำไร่

☐ อื่นๆ (ระบุ)

3. สมาชิกในครอบครัวปัจจุบันทั้งหมดมีจำนวน คน

4. ปัจจุบันมีเงินเก็บอยู่เท่าใด กีบ

5. ปัจจุบันมีหนี้สินอยู่เท่าใด กีบ

ระบุรายชื่อเจ้าหนี้ และยอดหนี้คงค้าง

1. จำนวน กีบ

2. จำนวน กีบ

3. จำนวน กีบ

6. ฐานะความเป็นอยู่ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับปีก่อนๆ

- รายได้จากการปลูกพืช

☐ มากขึ้น

☐ เท่าเดิม

☐ น้อยลง

เพราะเหตุใด (ระบุ)

7. รายจ่ายในครอบครัวเปรียบเทียบกับปีก่อนๆมี

☐ มากขึ้น

☐ เท่าเดิม

☐ น้อยลง

เพราะเหตุใด (ระบุ)

8. รายจ่ายในการปลูกพืช ☐ มากขึ้น

☐ เท่าเดิม

☐ น้อยลง

เพราะเหตุใด (ระบุ)

9. เงินเก็บแต่ละปีมี

☐ มากขึ้น

☐ เท่าเดิม

☐ น้อยลง

เพราะเหตุใด (ระบุ)

10. การทำกินในปัจจุบันมีปัญหาอย่างไร ทั้งเรื่องผลผลิต และรายได้

ปัญหาที่ 1

ปัญหาที่ 2

ปัญหาที่ 3

11. การทำกินในอนาคตจะแก้ปัญหายังไง (ระบุ)

.....

.....

12. ต้องการให้รัฐบาลช่วยหรือในเรื่องการทำมาหากินอย่างไรบ้าง ขอรายละเอียดเป็นเรื่องๆ

.....

.....

13. สภาพความเป็นอยู่ และรายได้ในปัจจุบันเปรียบเทียบกับการทำงานไร้อื่นๆในพื้นที่เดิมเห็นว่า

☐ ดีขึ้น เพราะ

☐ เหมือนเดิม เพราะ

☐ แย่ลง เพราะ

วิธีการแก้ไขปัญหานี้ ๖

.....

ส่วนที่ 3 การใช้ที่ดิน และการปลูกพืชในพื้นที่โครงการ

1. หลังจากที่ได้รับการจัดสรรที่ดินทำกิน ที่ดินดังกล่าวได้ใช้ทำประโยชน์อะไรบ้าง (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

☐ ทำนา จำนวน.....ไร่

☐ ทำไร่ จำนวน.....ไร่

☐ ทำสวน (ปลูกพืชผัก) จำนวน.....ไร่

☐ ปลุกไม้ผล จำนวน.....ไร่

☐ ปลุกไม้ยืนต้น จำนวน.....ไร่

☐ เลี้ยงสัตว์ (ระบุ)..... จำนวน.....ไร่

☐ อื่นๆ (ระบุ)..... จำนวน.....ไร่

2. ชนิดพืชที่ท่านปลูกปัจจุบันมีอะไรบ้าง ได้แก่ (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

2.1. ☐ ข้าว

ข้าวที่ปลูกได้แก่ประเภทใด

☐ ข้าวเหนียว จำนวน.....ไร่ ผลผลิตต่อไร่

พันธุ์

☐ ข้าวเจ้า จำนวน.....ไร่ ผลผลิตต่อไร่

พันธุ์

2.2. ☐ พืชผัก มีชนิดใดบ้าง ได้แก่ จำนวน.....ไร่

..... จำนวน.....ไร่

..... จำนวน.....ไร่

พืช ที่ท่านปลูกไว้เพื่อทำอะไร

☐ ปลูกเพื่อบริโภค (ระบุพืช)

☐ ปลูกเพื่อขาย (ระบุพืช)

☐ ปลูกเพื่อบริโภค และขาย (ระบุพืช)

☐ อื่นๆ (ระบุ)

2.3. ☐ ไม้ผล มีชนิดใดบ้าง ได้แก่ จำนวน.....ไร่

..... จำนวน.....ไร่

..... จำนวน.....ไร่

2.4. ☐ ไม้ยืนต้นมีชนิดใดบ้าง ได้แก่ จำนวน.....ไร่

..... จำนวน.....ไร่

..... จำนวน.....ไร่

2.5. ☐ หญ้าเลี้ยงสัตว์ มีชนิดใดบ้าง ได้แก่ จำนวน.....ไร่

..... จำนวน.....ไร่

..... จำนวน.....ไร่

3. ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมาพืชที่ท่านปลูกได้รับผลผลิตมากขึ้น หรือน้อยลง

☐ มากขึ้น

☐ เท่าเดิม

☐ น้อยลง

สาเหตุเพราะ

4. สัตว์ที่ท่านเลี้ยงมีอะไรบ้าง ได้แก่ (สามารถตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ☐ วัว จำนวน.....ตัว
- ☐ ควาย จำนวน.....ตัว
- ☐ สุกร จำนวน.....ตัว
- ☐ เป็ด/ไก่ จำนวน.....ตัว
- ☐ อื่นๆ (ระบุ)

สัตว์ที่ท่านเลี้ยงนั้น เลี้ยงเพื่อทำอะไร

- ☐ เลี้ยงเพื่อบริโภค (ระบุชื่อ)
- ☐ เลี้ยงเพื่อขาย (ระบุชื่อ)
- ☐ เลี้ยงเพื่อบริโภค และขาย (ระบุชื่อ)
- ☐ อื่นๆ(ระบุ)

5. ในรอบ 5 ปีที่ผ่านมา สัตว์เลี้ยงที่ท่านเลี้ยงมีจำนวนมีจำนวนมากขึ้น หรือน้อยลง

- ☐ มากขึ้น ☐ เท่าเดิม ☐ น้อยลง

สาเหตุเพราะ

6. ลักษณะการปลูกพืชเป็นอย่างไรบ้าง

- ☐ ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ☐ ปลูกพืชรวม

ถ้าปลูกพืชรวมเป็นลักษณะแบบใดบ้าง

- ☐ พืชผสม ☐ พืชหมุนเวียน

เหตุผลที่ปลูกตามระบบข้างต้นเพราะ

7. มีการพักพื้นที่ปลูกในบางปีหรือไม่

- ☐ มีการพัก ☐ ไม่มีการพัก

ถ้ามีการพักพื้นที่ปลูก ขนาดของพื้นที่มีจำนวน.....ไร่ และกี่ปีจึงกลับมาปลูกพืชใหม่ ปี

ส่วนที่ 4 รายได้ และรายจ่าย

1. รายได้ของครัวเรือนที่ได้รับจากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ โดยพิจารณาจากการขายและบริโภค ภายในครัวเรือนในปีการผลิตที่ผ่านมา 2549/2550

ร.ด	ชนิดพืช และสัตว์เลี้ยง ที่ขาย	จำนวนที่ขาย (กก/ตัว)	ราคาขาย (กบ/กก/ตัว)	รวมรายได้
I	<u>ชนิดพืชที่ขาย</u>			
1				
2				
3				
4				
II	<u>ประเภทสัตว์เลี้ยงที่ขาย</u>			
1				
2				
3				
4				
	รวม			

- พืชและสัตว์ที่ใช้บริโภคเองภายในครัวเรือน จำนวนกิโลกรัม/ปี
.....ตัว/ปี

2. รายได้เสริมจากนอกฤดูกาล การทำเกษตรในแต่ละปี

ร.ด	ชนิดของรายได้เสริม	จำนวน(กบ)
I	รายได้จากการหาของป่า	
1		
2		
3		
II	รายได้จากการทำเครื่องจักสานและการดักผ้าทอไหม	
1		
2		
3		

III	รายได้จากการรับจ้างและอื่นๆ (ระบุรายละเอียด)	
1		
2		
3		
	รวม	

3. รายได้ของครัวเรือนที่ได้จากการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ และรายได้เสริมย้อนหลังในช่วง 5 ปีที่แล้ว พ.ศ. 2549-2545

ปีการ เพาะปลูก	ชนิดของรายได้ คิดเป็นจำนวนเงิน(กิบ)			รวม
	จากการปลูกพืช	จากการเลี้ยงสัตว์	จากอาชีพเสริม	
2549				
2548				
2547				
2546				
2545				
รวม				

4. ร่ายจ่ายในครัวเรือน และใช้ในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ปีการผลิตที่ผ่านมา ปี 2549/2550

ชนิดของรายจ่ายที่ใช้ในการ การปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์	ราคา	รวม
1. ค่าปัจจัยการผลิต		
ค่าเมล็ดพันธุ์		
ค่าปุ๋ยเคมี		
ค่าปุ๋ยคอก/อินทรีย์		
ค่าสารปราบศัตรูพืช		
ค่าสารกำจัดวัชพืช		
ค่าสารปรับปรุงดิน		
อื่น ๆ		
2. ค่าแรงงาน		
ค่าไถดิน		
ค่าปลูกพืช		
ค่าเก็บเกี่ยวผลผลิต		
อื่น ๆ		
3. เลี้ยงสัตว์		
ค่าอาหารสัตว์		
ค่ายารักษาโรค		
อื่น ๆ		
4. ค่าอาหารและรักษาสุขภาพและอื่นๆ		
ค่าซื้ออาหาร		
ค่ารักษาพยาบาล		
ค่าเล่าเรียนของลูก		
อื่น ๆ		
รวม		

5. รายจ่ายในครัวเรือน และใช้เข้าในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ในช่วงย้อนหลัง 5 ปี ที่แล้ว
พ.ศ. 2549-2545

ปีการ เพาะปลูก	ชนิดของรายจ่าย ที่คิดเป็นจำนวนเงิน (กิบ)				รวม
	ปัจจัยการผลิต	แรงงาน	อาหารและวัช พืชสำหรับ สัตว์เลี้ยง	อาหาร และ รักษาสุขภาพ และอื่นๆ	
2549					
2548					
2547					
2546					
2545					
รวม					

ส่วนที่ 5 ความตระหนักเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

ถามตัวอย่างโดยยก หรืออ่านข้อความทางซ้ายมือที่ละข้อ และถามว่าเห็นด้วยมาก หรือไม่
เห็นด้วยมาก เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย หรือบอกไม่ได้ว่าเห็นด้วยหรือไม่ ใส่คำตอบในช่องโดยทำ
เครื่องหมาย (X หรือ ✓) ให้ตรงกับบันทึกของข้อความนั้น

ลำดับ	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
1	ถ้าที่ดินเป็นที่ป่าแล้วเราไปเพาะปลูกพืชจะทำให้ที่ดินมีการชะล้างพังทลายมากขึ้น					
2	การปลูกพืชตามแนวขวางกับความลาดชันของพื้นที่จะช่วยลดการชะล้างพังทลายของดิน					
3	การใช้ปุ๋ยคอก หรือปุ๋ยหมักจะมีส่วนช่วยในการปรับปรุงบำรุงดินให้ดีขึ้น					
4	การใช้สารเคมีเพื่อป้องกัน และกำจัดวัชพืช โรคพืชและศัตรูพืชจะไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม					

ลำดับ	รายละเอียด	ระดับความคิดเห็น				
		1	2	3	4	5
5	การปลูกพืชในแต่ละปีและต่างชนิดพืชจะไม่มีผลช่วยป้องกันไม่ให้ดินเสื่อมโทรม					
6	การปลูกหญ้าคลุมดิน ปลูกไม้ยืนต้น และทำคันดิน จะไม่ช่วยในการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน					
7	การจุดเผาซากพืชในพื้นที่เพาะปลูกหลังการเก็บเกี่ยวจะทำให้ดินสูญเสียธาตุอาหาร					
8	การไถกลบซากพืชจะไม่ช่วยลดการสูญเสียธาตุอาหารในดิน					

หมายเหตุ ระดับที่ 1 = เห็นด้วยมาก, 2 = เห็นด้วย, 3 = บอกไม่ได้, 4 = ไม่เห็นด้วย
และระดับที่ 5 = ไม่เห็นด้วยมาก

จบการสอบถาม
ขอขอบคุณที่ให้การร่วมมือ

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	นายสมเสมอ ดวงดาว
วัน เดือน ปี ที่เกิด	12 พฤศจิกายน 2522
สถานที่เกิด	นครหลวงเวียงจันทน์, ส.ป.ป. ลาว
ประวัติการศึกษา	Bachelor of Art (Bsc. English)
ตำแหน่งปัจจุบัน	รับราชการ เจ้าหน้าที่บริหารงาน โครงการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	Human Resource Development Programe Department of Personnel Ministry of Agriculture and Forestry Vientiane, Lao PDR.
ทุนการศึกษาที่ได้รับ	Thai International Cooperation Agency